

Directa

Juny 2026
#601
5 €

**El fons proisraelià KKR,
al prime time de 3Cat i TVE**

Directa

EDITA

La Directa SCCL

Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel.: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
directa.cat
Dipòsit legal: B 16982-2016
ISSN 3081-4634
ISSN edició impresa 3081-4626

La *Directa* s'imprimeix a Lerigraf SL,
C. de la Premsa, 2, Alcoletge, Lleida.

Aquesta publicació intenta escriure
amb un llenguatge no racista, no sexista
i no androcèntric.

La *Directa* no comparteix necessàriament les
idees expressades als articles d'opinió.

La *Directa* és una publicació associada a l'APPEC.

La *Directa* ha rebut enguany una subvenció
de la Generalitat de Catalunya, que
representa menys d'un 5% del pressupost
de la cooperativa.

Amb el suport de:

General:

directa@directa.cat
Redacció Catalunya
redaccio@directa.cat
Redacció País Valencià
paisvalencia@directa.cat

Edició

Eloi Latorre

Correcció

Miriam Tijani

Coordinació web

Gemma Garcia, Jesús Rodríguez,
Ester Fayos, Txell Rigol i
Albert Alexandre

Coordinació País Valencià

Ester Fayos

Administració i subscripcions

Jordi Vilaró Donat

Coordinació de fotografia

Victor Serri i Joanna Chichelnitzky

Coordinació d'art

Pau Fabregat

Comunicació

Carla Benito

Xarxes socials

Anaïs Borràs

Publicitat i distribució

Míriam Blàzquez

Coordinació d'audiovisuals

Marta Pérez

Coordinacions de la revista:

Sota focus

Jesús Rodríguez

Sobirania

Guillem Martí i Tere Alberó

Fórmules

Txell Rigol i Pau Fabregat

Decreixement

Txell Rigol

Indirecta

Mariana Cantero

Vincles

Ester Fayos

Rebot

Giuseppe Savino, Sara Romero
i Jordi Garcia

La central

Victor Serri

Internacional

Albert Alexandre, Oriol Andrés,
Berta Camprubí i Joan Mas

L'entrevista

Gemma Garcia i Giuseppe Savino

Ideari

Adrián Crespo, Anaïs Borràs
i Eloi Latorre

Imperdibles

Eloi Latorre

De memòria

Júlia Mas i Eloi Latorre

Pensament

Adrián Crespo i Anaïs Borràs

Accents

Jesús Rodríguez

Caplletra

Miriam Tijani

L'espina

Carlos Villafranca

Hi han col·laborat:

Portada:

Joanna Chichelnitzky i Pau Fabregat

Textos:

Jesús Rodríguez
Albert Alexandre
Laia Mas
Verónica Couto Antelo
Elna Llàcer
Anna Montraveta Riu
Joaquim M. Cervera i Duran
Gemma Parera
Sara Romero
Sandra Cuesta
Marché Arends
Kathryn Cleary
Lorena Escandell Carbonell
Maite Cusó
Valèria Riet
Lourdes Frasset Portà
Diana Rahmouni Audenis
Laia Marimón Galan

Fotografies:

Victor Serri
Jaime Pérez Rivero
Laia Arnau
Daniel Bartolomé
Lorena Escandell Carbonell

Il·lustracions:

Ivonne Navarro
Anastasia Papapavlou
Maria Conill
Joan Manel Pérez
Ana de Toro Gaspar
Ave Félix
Evin Collis
Roger Pelàez

Infografies:

Gerard Casadevall
Pau Fabregat

Il·lustracions amb “quatre línies”

“Pots passar quatre línies de resum de l'article, si us plau?” Aquesta frase es repeteix un mínim de sis cops (tenim sis seccions il·lustrades) a cada número d'aquesta revista, entre el coordinador d'art i l'editor o les coordinadores de secció de la revista.

Hi ha moltes formes d'acompanyar un article, i una és amb una il·lustració. De la mateixa manera que el periodisme teixeix paraules, una al costat de l'altra, per construir un relat, una il·lustradora escull uns colors, unes formes i unes tècniques per sintetitzar una idea en una imatge. Per fer aquesta il·lustració, a la *Directa* a vegades invertim el procés de síntesi.

Perquè no sempre es pot fer arribar l'article sencer a la il·lustradora abans de començar a treballar i, per tant, aquesta ha de fer un exercici de comprensió i de síntesi gràfica del que ja està molt resumit, perquè arriba en forma de titular o, en el millor dels casos, d'un titular i “quatre línies”.

Malgrat que pot semblar un hàndicap, aquesta síntesi invertida té la seva part positiva: fa que les persones que il·lustren tinguin més llibertat i també més marge d'interpretació per poder crear la imatge que finalment compartirà pàgina amb l'article.

Maria Conill i Pau Fabregat
Dissenyadores de la *Directa*

El fons proisrae KKR inverteix al Benidorm Fes i 'Eufòria'

lià

st

TV3, À Punt i TVE han destinat 66 milions d'euros a Mediawan des de 2020, quan aquesta productora audiovisual francesa va passar a mans del fons de capital estatunidenc que inverteix en ciberintel·ligència i bases de dades a Israel. Henry Kravis, fundador i cap executiu de KKR, ha fet donacions a la campanya electoral de Donald Trump i a fundacions israelianes

TEXT: JESÚS RODRÍGUEZ

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals ha gastat onze milions d'euros des de l'any 2020 en productes de Mediawan, com 'Eufòria'.

El fons d'inversió de capitals KKR (Kohlberg Kravis Roberts & Co), fundat l'any 1976 a Nova York, és l'accionista majoritari de la productora Mediawan, artífex dels programes *Eufòria*, *Persona Infiltrada*, *Bojos per Molière* o *Moebius*, tots ells emesos per TV3. Són un seguit de productes audiovisuals d'entreteniment pels quals la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals ha abonat un total d'onze milions d'euros des de l'any 2020. Mediawan, amb seu central a París, s'ha desplegat a l'Estat espanyol a través de les companyies Veranda Media i Boomerang TV, en les quals exerceix un control absolut, tant a escala accionarial i com de governança; i també mitjançant la productora Good Mood, de la qual posseeix la majoria d'accions. Veranda Media també ha produït sèries com *Merlí*, en l'etapa anterior a l'aterratge de KKR com accionista majoritari, però el fons estatunidenc n'ha recollit beneficis pels drets de distribució i explotació d'aquesta exitosa ficció. Mediawan també ha posat un peu a la televisió pública valenciana, amb la sèrie de ficció *Delta*, coproduïda l'any 2024 per À Punt i TV3, que va tenir un cost per a les arques públiques d'1.540.000 euros.

En el cas de la ràdio i televisió públiques de l'Estat espanyol (RTVE), les marques més conegudes amb el segell de Mediawan són la comèdia televisiva *4 estrelles*, amb 259 capítols entre els anys 2023 i 2024 i un cost de 28 milions d'euros; la sèrie d'ambientació històrica *La Moderna* (2023-2025), amb 366 capítols i una despesa estimada de 19 milions d'euros; així com la producció de les gales del Benidorm Fest entre els anys 2022 i 2025, que servien per a seleccionar el representant espanyol al concurs musical Eurovisió i els reportaven entre tres i quatre milions d'euros per temporada. Enguany, curiosament, i coincidint amb la renúncia de TVE a participar en el certamen pel fet que s'hi continuï convidant la delegació d'Israel en plena invasió de la Franja de Gaza, Mediawan ha perdut el contracte, que ha recaigut en la promotora musical Sold Out, coneguda per organitzar gires com les de Pablo Alborán o els espectacles del Cirque du Soleil. El Benidorm Fest s'ha celebrat igualment tot i que enguany la cançó guanyadora no ha estat representada a Eurovisió.

Els serveis de comunicació de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals i de la Corporació de Ràdio i Televisió Espanyola, contactats per a aquest reportatge, no han respost a les preguntes sobre la relació amb Mediawan i KKR en el moment de tancar l'edició.

En el sector de les televisions privades espanyoles, el grup audiovisual ha tingut durant anys una destacada presència a la graella d'Antena 3, amb la producció dels programes d'entreteniment que són marca insígnia del canal, *Pasapalabra* (2021-2024) i *La Voz* (2020-2024). Com que es tracta d'una empresa privada, el cost per programa s'ha preservat com una dada confidencial i no ha transcendit.

ELS LLIGAMS DE KKR AMB ISRAEL

La controvèrsia social i política en relació amb el fons inversor KKR, va esclatar la primavera de l'any 2025, quan el mitjà de comunicació estatal *El Salto* va destapar que havia pres el control de les promotores d'alguns dels principals festivals de música de l'Estat espanyol, com el Sónar, el Festival Internacional de Benicàssim (FIB) o el Brunch Electronik Festival, després d'adquirir per 1.400 milions d'euros la promotora Superstruct Entertainment, que els organitzava. Des del moviment propalestí Boicot, Desinversions i Sancions (BDS) es va desplegar una campanya internacional que reclamava que els festivals musicals, les institucions públiques i les artistes es desvincuessin del fons KKR "prenent una posició clara i distanciant-se'n públicament". Per la seva banda, des de la Campanya Palestina per al Boicot Acadèmic i Cultural (PACBI) van instar a les promotores dels esdeveniments a "desmarcar-se públicament de les inversions còmplices de KKR" i "adoptar polítiques ètiques de programació i associació". La conseqüència fou una llarga llista de cancel·lacions d'actuacions i la caiguda en la venda d'entrades del públic local.

Les crítiques a KKR proven del fet que la inversora manté lligams financers amb empreses israelianes, i el seu fundador i principal executiu, Henry Kravis, no amaga el seu suport al Partit Republicà i al lobby sionista dels Estats Units. Kravis a ser donant de la campanya de l'ambaixadora dels Estats Units a l'ONU, Nikki Haley, quan es va presentar a les primàries per elegir candidat republicà, l'any 2023, però va acabar renunciant en favor de Trump. El mes de maig de 2024 Haley va desencadenar una forta polèmica durant una visita al Nord d'Israel. Envoltada de militars d'una brigada terrestre de l'exèrcit israelià, l'exgovernadora de Carolina del Sud va escriure sobre un projectil d'artilleria la frase "Acabeu amb ells", amb l'afegit "Amèrica estima Israel" i la seva signatura. A més, ho va publicitar a les xarxes socials. Per aquelles dates les bombes d'Israel ja havien provocat la mort de més de 36.000 persones a la Franja de Gaza i al sud del Líban des de l'octubre de 2023, entre les quals, milers de criatures, en una operació or-

Mediawan va produir les gales del Benidorm Fest entre els anys 2022 i 2025, que servien per a seleccionar el representant espanyol al concurs musical Eurovisió. Li van reportar uns ingressos d'entre tres i quatre milions d'euros per temporada

TVE va emetre 366 capítols de la sèrie 'La Moderna' (2023-2025), amb una despesa estimada de 19 milions d'euros

L'any 2017, KKR va adquirir la companyia de tecnologia de seguretat Octiv, que va establir una aliança amb IntSights, empresa dedicada a la ciberintel·ligència i fundada per tres antics comandaments de les forces armades israelianes

denada pel primer ministre Benjamin Netanyahu i el ministre de Defensa Yoav Gallant, a qui la Cort Penal Internacional investiga pels presumptes delictes de crims de guerra i de lesa humanitat.

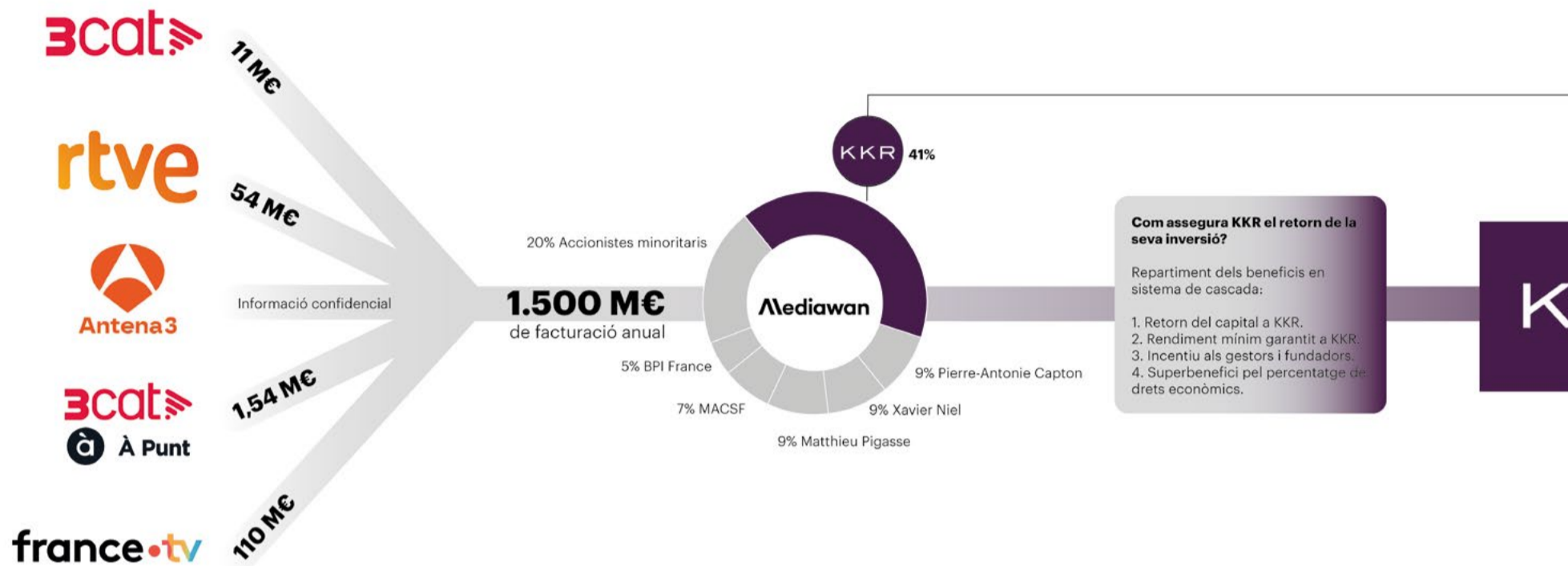
Kravis també va finançar la campanya electoral del primer mandat de Donald Trump a la Casa Blanca, és donant de The Jerusalem Foundation i s'ha destacat per ser un acèrrim defensor de l'extracció de petroli mitjançant el fracking, una tecnologia amb forts impactes mediambientals.

El vincle estructural més directe de KKR amb Israel és a través de la inversió en la tecnologia de la ciberseguretat. L'adquisició de la companyia Optiv, l'any 2017, li va servir per renovar l'estratègia d'expansió global amb la mirada posada a Tel-Aviv, mitjançant la signatura d'una aliança amb la tecnològica IntSights, una

companyia del sector de la ciberintel·ligència fundada al municipi d'Herzliya (a tocar de la capital financera d'Israel) l'any 2015 per Guy Nizan, Alon Arvatz i Gal Ben David. Tots tres són veterans de les forces armades israelianes vinculats a la Unitat 8200, d'on han sorgit els fundadors d'empreses com NSO Group, coneguda pel desenvolupament del programa d'espionatge Pegasus.

L'altra gran inversió de la financera en l'àmbit tecnològic és la construcció del megacentre de dades Tel-Aviv One, situat sota terra al municipi de Petah Tikva i amb una extensió de 4.800 metres quadrats. Un primer paquet de finançament de 1.000 milions de dòlars, l'any 2020, i una injecció addicional posterior de 1.900 milions. Les obres van finalitzar l'any 2024, quan va entrar en funcionament, i va esdevenir el principal hub de ►

El destí dels ingressos de la branca audiovisual de KKR

► telecomunicacions israelià, gestionat per la societat mercantil Global Technical Realty (GTR). Aquesta mateixa empresa, amb el finançament i control accionarial de KKR, està construint un gran centre de dades a Cerdanyola del Vallès, en una parcel·la de 15.000 metres quadrats al pol tecnològic del Parc Alba, amb una gran despesa d'aigua i energia.

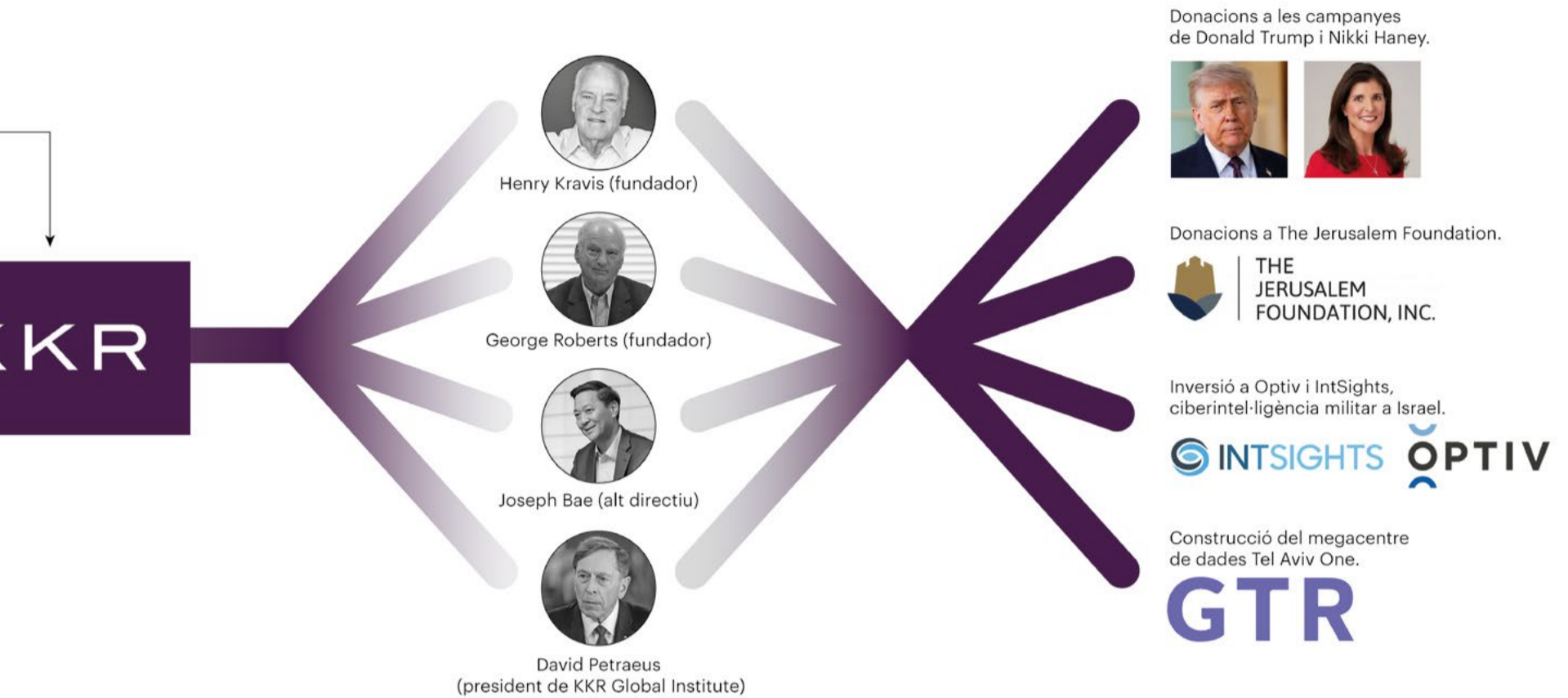
En l'àmbit immobiliari, KKR va passar a controlar el portal de compravenda d'immobles *Yad2* després d'adquirir el grup empresarial alemany Axel Springer. Es tracta d'un web que, segons una investigació del mitjà *The Intercept*, publicitava el lloguer o la venda de milers d'immobles i terrenys als assentaments que formen part de la colonització israeliana a Cisjordània, alguns dels quals confiscats per Forces de Defensa d'Israel.

El Centre d'Assistència Jurídica i Drets Humans de Jerusalem va presentar una demanda judicial contra Axel Springer i *Yad2* al·legant "violacions de la legislació alemanya en contribuir a l'acaparament de terres i a la vulneració dels drets humans als territoris palestins ocupats". Recentment, i després d'una forta controvèrsia, KKR va posar a subhasta *Yad2*. La firma britànica Apax Partners va fer una oferta de compra a canvi de 950 milions de dòlars el desembre de 2025, i el canvi de titularitat es va rubricar el març de 2026. Una part dels beneficis de la transacció van anar a parar a les butxaques de

Henry Kravis i George Roberts, els dos fundadors que encara controlen la inversora novaïorquesa i es reparteixen, a títol individual, el 18% de les accions.

Alys Samson, portaveu de la Coalició Prou Complicitat amb Israel, considera que la vinculació entre KKR i la productora *Mediawan* "demostra com el capitalisme i el colonialisme s'interconnecten clarament i que no es poden entendre per separat, perquè han penetrat en les diferents capes del sistema, i han convertit el negoci de l'espectacle en un element més de lucre determinant per a l'enfortiment d'Israel i per al manteniment del genocidi a Palestina". L'activista afegeix que "no és casualitat que el mateix fons que es lucra amb la tecnologia militar a Israel sigui qui també finança els fons immobiliaris que ens expulsen de casa nostra i candidats d'extrema dreta arreu del món".

Samson també envia un missatge a la Moncloa i a la Generalitat catalana, assenyalant que els vincles de KKR amb les televisions públiques "demostrin, una vegada més, la incoherència política en què convivim a l'Estat espanyol, també a Catalunya". L'activista assenyala com una contradicció el fet que "les administracions d'aquestes institucions diguin que condemnen el genocidi i l'ocupació d'Israel contra el poble palestí" però, per una altra banda "destinen diners públics

Per Alys Samson, portaveu de Prou Complicitat amb Israel, el vincle entre KKR i Mediawan demostra com “el negoci de l’espectacle s’ha convertit en un element més de lucre determinant per al manteniment del genocidi a Palestina”

a qui finança i sosté aquests crims”. Prou Complicitat, a través de la seva portaveu, exigeix que les televisions públiques, així com les administracions, “no destinin ni un euro més al fons KKR ni a cap vulneració dels drets del poble palestí”. “Quan diem que la impunitat ja no és una opció, això implica desactivar cada complicitat necessària per al manteniment del règim genocida d’Israel. I aquesta complicitat també n’és part”, rebla l’activista.

Al seu torn, Luis Salazar, portaveu de la Xarxa Solidària Contra l’Ocupació de Palestina (RESCOP), exigeix als organismes públics que aturin “qualsevol vincle amb KKR i altres fons

que actuen contra els drets del poble palestí, i particularment a RTVE que segueixi el camí contra la impunitat i, a més de deslligar-se d’Eurovisió, també es deslligui de KKR”.

RENDIMENT ASSEGURAT A MEDIAWAN

Més enllà del control editorial que pugui exercir KKR sobre Mediawan Holding, gràcies a les tres cadires que ocupa en el consell d’administració del grup audiovisual francès, la clau de la inversió és bàsicament financera. A la companyia hi ha una doble estructura de drets de vot i drets econòmics. Els fundadors de Mediawan, Pierre-Antoine Capton, Xavier Niel i Matthieu ►

► Pigasse, controlen els drets de vot de la societat gràcies a una acció d'or que els garanteix el 50,01% de la gestió operativa, segons ells mateixos van explicar durant una compareixença a una comissió d'investigació de l'Assemblea Nacional francesa celebrada el 4 d'abril de 2026.

Un altre assumpte és el repartiment dels drets econòmics. Durant l'interrogatori als fundadors de Mediawan a la seu del poder legislatiu francès, algunes diputades van voler aclarir on anaven a parar els beneficis dels 110 milions d'euros públics que la societat mercantil France Télévisions inverteix anualment en contractació a Mediawan. No se'n van sortir. Enmig d'una tensa picabaralla dialèctica, que es va allargar durant catorze hores de compareixença, les evasives i l'excusa de la confidencialitat contractual van impedir que se sabés quants diners facturats pel grup inflaven el compte de resultats de KKR. El que sí que es va conèixer és el repartiment accionarial formal, en el qual KKR ostenta el 41% dels títols, cadascun dels tres fundadors en controla un 9% i la resta és a les mans de la mútua de professionals sanitaris MACSF (7%), la Banca Pública d'Inversió Bpifrance (5%) i una setantena de petites accionistes. Al web de Mediawan no consta cap actualització d'informes ni d'operacions financeres des de l'aterratge del fons d'inversió KKR, a finals de 2020.

El que sí que es va determinar i segellar en l'enquesta és l'ordre de prioritat i la distribució dels beneficis entre els inversors (KKR) i els fundadors, en cas de liquidació de dividendes o de venda de la productora. Ho farien mitjançant el que es coneix com el mecanisme de repartiment en cascada, que estableix una sèrie de trams consecutius característics del capital risc. En primer lloc, el retorn del capital inicial: fins que KKR no recuperi el capital invertit, Capton, Niel i Pigasse no ingressaran res per aquest tram. En segon lloc, el rendiment mínim garantit, superior al 7%: per a KKR és una assegurança d'obtenir un benefici mínim abans de repartir-se els guanys amb els fundadors i l'alta direcció. En tercer lloc, els fundadors reben una part del rendiment, una partida que serveix d'incentiu perquè les produccions audiovisuals siguin exitoses. En quart lloc, hi trobem el graó del "superbenefici", que es reparteix proporcionalment entre KKR i la resta d'accionistes, segons el percentatge de drets econòmics estipulats al contracte.

En conclusió, el fons proisraelià KKR és el beneficiari preferent del repartiment anual de dividendes de Mediawan, i també ho seria en cas que s'executi la venda de la companyia o un canvi de titularitat accionarial, quan KKR consideri que la inversió ha aconseguit un rendiment òptim. En aquest punt, cal recordar que

bona part del negoci de la facturació i del valor accionarial de la companyia, atesa la seva cartera de clients, prové de les contractacions de les televisions públiques d'arreu d'Europa.

TENTACLES A TOTS ELS SECTORS

Com la gran majoria dels grans mecanismes d'inversió de capitals, la marca KKR és invisible per a les consumidores, però s'amaga entre bastidors de gran quantitat d'activitats en molts sectors econòmics. Ni als envasos, ni als cartells de promoció dels concerts en què inverteix, ni a les factures de la llum hi ha rastre del seu logotip, però cercant els registres mercantils és fàcil comprovar que apareix com a inversor i accionista de negocis ben diversos i lucratis.

A través de Global Technical Realty controla centres de dades d'hiperescala a Barcelona, Londres o Tel-Aviv; xarxes de fibra òptica i torres de comunicació de les societats Telxius (Telefónica) i Telecom Italia, i parcs eòlics, solars o plantes de biomassa per mitjà de firmes com X-Elio. També ha aterrat al món universitari de la mà de Canvas -sota la matriu de la societat Instructure Global Limited, que va adquirir per 4.800 milions de dòlars-, que comercialitza un programari de gestió de l'aprenentatge contractat que ha estat contractat per la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i per ESADE (escola de negocis vinculada a la Universitat Ramon Llull), que tot l'alumnat ha de fer servir per accedir al campus virtual. Per contra, centres com la UAB, la UB, la UPC, la UV o la Universitat Jaume I han optat per gestionar aquest servei amb el programari lliure i de codi obert Moodle.

En el camp de la cultura, a banda del negoci dels grans festivals de música via Superstruct Entertainment, KKR va desembarcar l'any 2018 a la plataforma de monetització i publicitat de videojocs AppLovin, d'on va sortir-ne l'any 2024. L'operació es va considerar un dels moviments més lucratis de la història del fons: la inversió inicial de 344 milions d'euros es va transformar en un paquet d'ingressos de 2.349 milions.

També és present al sector de l'alimentació. En concret, va assaltar les prestatgeries dels supermercats amb la compra per 5.852 milions d'euros de la divisió d'aromes i ungüents d'Unilever, que l'actualitat té la denominació Flora Food Group i marques tan conegudes com Flora o Tulipán. L'any 2024 va tancar una inversió estratègica a Rebel Foods, una cadena de restaurants que només serveixen a domicili, molt present a l'Índia, el Regne Unit i la Mediterrània Oriental.

KKR es va constituir l'any 1976 i en els seus cinquanta anys d'història ha protagonitzat compres milmilionàries en el sector ►

Un dels fitxatges estrella del fons ha estat David Petraeus, exdirector de la CIA que ha assessorat el govern d'Israel. Presideix el KKR Global Institute, dedicat a avaluar els riscos de les inversions per causes geopolítiques

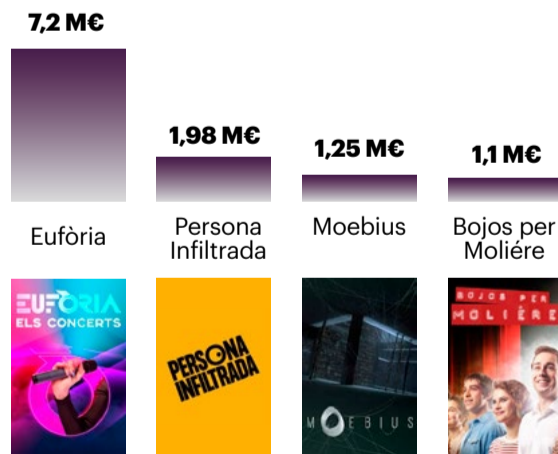
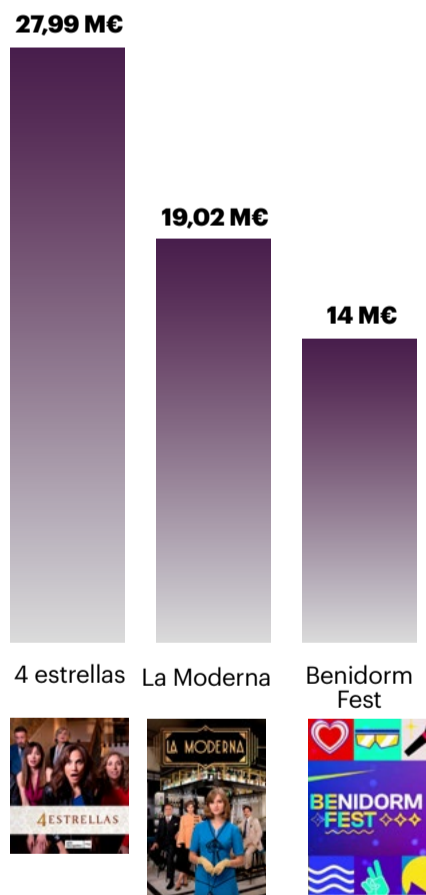
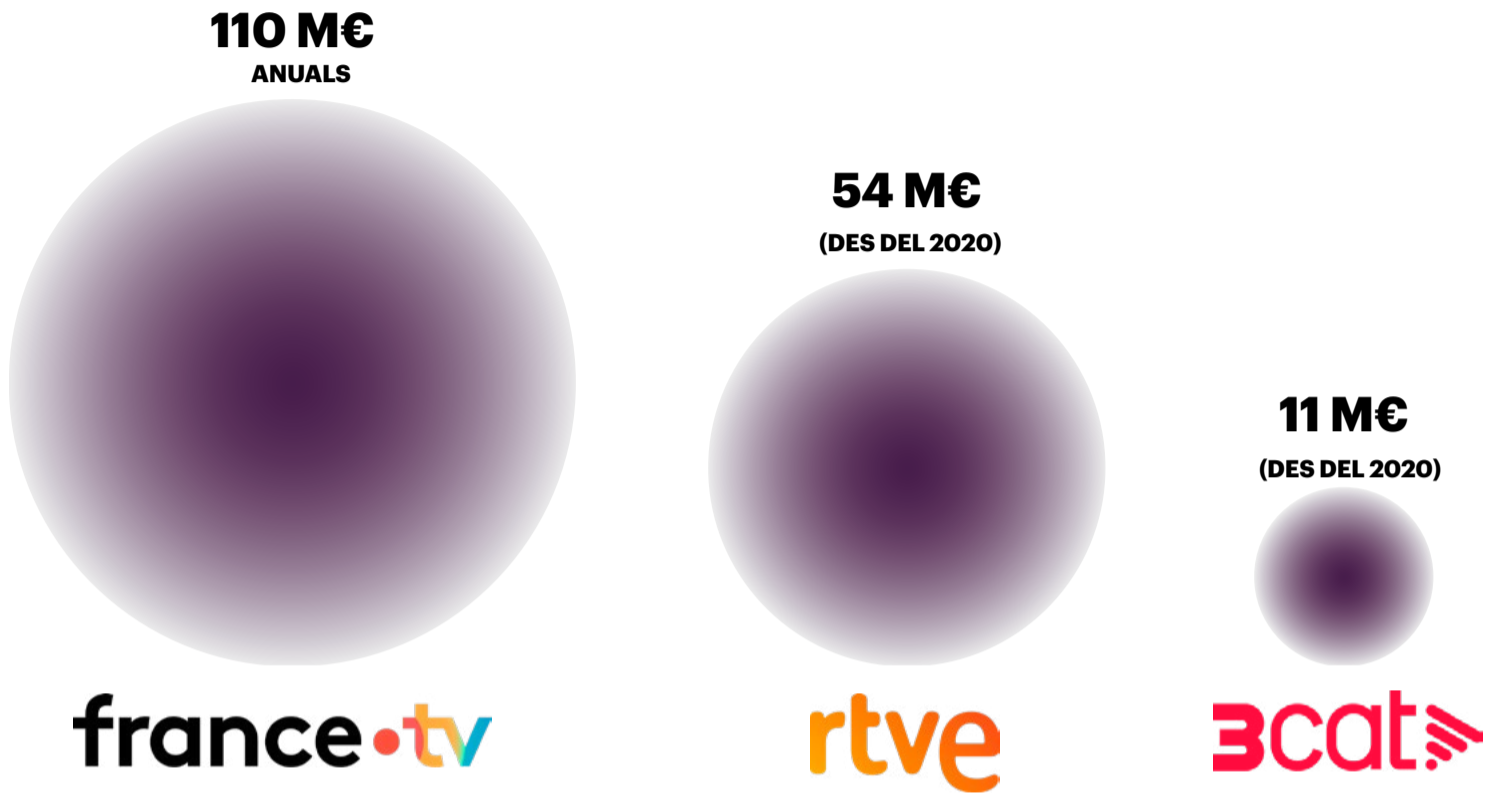

El plató de 'La voz',
'talent show' produït per
Mediawan que va emetre
Antena 3.

La sèrie 'Delta', coproduïda
per À Punt i TV3, que va
costar 1.540.000 euros de
les arques públiques

Facturació de Mediawan a cadenes de televisió públiques

El 2026, Mediawan ha perdut el contracte per produir el Benidorm Fest, que enguany no ha servit per escollir representant de TVE a Eurovisió, perquè no s'hi ha presentat, en protesta per la participació d'Israel al concurs.

► alimentari, com RJR Nabisco (1989) o la cadena de supermercats Safeway. Alhora, és propietari de corporacions d'hospitals i clíniques privades, així com d'empreses de subministraments mèdics amb presència global.

CONTROVÈRSIES ARREU DEL MÓN

L'estratègia d'expansió de KKR i els mecanismes de captació de beneficis del seu equip directiu s'han posat en qüestió en nombroses ocasions, també per la via judicial, als Estats Units. George Roberts, cofundador de la inversora i cosí de Henry Kravis, va ser demandat l'any 2021 per diversos fons de pensions, que l'acusaven de rebre un paquet d'accions injustificat, valorat en més de 430 milions de dòlars. Joseph Bae, actual cap executiu del fons, afronta des del 2025 una demanda històrica del Departament de Justícia dels Estats Units, que l'acusa d'emetre declaracions falses, alterar de forma deliberada informes de competència i ometre documents clau. En aquest sentit, és important recordar que un dels tres fundadors de la companyia, Jerome Kohlberg -que manté el seu cognom en la denominació oficial- la va abandonar l'any 1987 acusant els seus socis de "pèrdua de l'ètica original de l'empresa".

La decadència assenyalada per Kohlberg ha marcat la política de fitxatges estrella de KKR. En un segon escalafó jeràrquic, però altament influent, hi trobem l'exgeneral de l'exèrcit dels EUA i exdirector de la CIA David Petraeus, que va ser forçat a dimitir d'aquest càrrec durant la presidència de Barack Obama, quan va ser acusat de compartir "informació classificada" amb la seva bi-

ògrafa. Com a expert en contrainsurgència (va ser el comandant de les tropes invasores a l'Iraq i a l'Afganistan), Petraeus ha viatjat personalment per assessorar alts càrrecs en zones de conflicte, inclòs el govern d'Israel. La seva contractació per part de Henry Kravis va ser llegida com un cas clar de portes giratòries amb l'objectiu de monetitzar la xarxa de contactes en els entorns de la seguretat i de la intel·ligència. El militar presideix el KKR Global Institute, dedicat a l'avaluació de riscos geopolítics. Des de dues oficines base situades a Riad (l'Aràbia Saudita) i Dubai (els Emirats Àrabs Units), la seva tasca consisteix a analitzar com les guerres, els canvis de govern, els tractats comercials i les sancions internacionals afecten les inversions multimilionàries de KKR.

En diversos països europeus, KKR també ha estat al focus de la polèmica. L'any 2005, Franz Müntefering, president del Partit Socialdemòcrata Alemany (SPD), va comparar el fons amb una plaga de llagostes i va afirmar que s'abocava sobre les empreses alemanyes, les desmantellava i marxava. En el cas del Regne Unit, les crítiques són més recents, vinculades a la compra de Superstruct, l'any 2024, que va provocar crides al boicot a les quals es van sumar artistes com Brian Eno o Massive Attack. El fons també va rebre dures crítiques quan va intentar comprar per 1.700 milions de lliures, la immobiliària Assura, propietària de centenars de consultoris mèdics gestionats pel servei de salut públic britànic (NHS). El diari *The Times*, en una editorial, parlava de "saqueig estranger de la infraestructura sanitària del país". ●

Sónar, Viña Rock i FIB, un boicot a KKR amb tres desenllaços

L'entrada del fons inversor en la societat que controla bona part dels festivals de música de l'Estat espanyol va generar, ara fa un any, una crida a mobilitzar-s'hi en contra, que s'ha plasmat en la cancel·lació d'actuacions previstes, en un descens de públic i en nous canvis en la propietat de les promotores

TEXT: ALBERT ALEXANDRE

Rosalía, Amaia, La Zowi, Bad Gyal, Mushka, Lina Makoul, Ana Tijoux, Fermin Muguruza, Morad o Oques Grasses. El 29 de gener de 2026 desenes d'artistes van actuar al Palau Sant Jordi de Barcelona davant de 17.000 persones, en el concert solidari Act X Palestine, que tenia com a finalitat denunciar el genocidi que viu el poble palestí. L'esdeveniment arribava després de mesos convulsos en el món de la música, arran del terrabastall que va suposar la notícia del mitjà madrileny *El Salto* el 13 de maig de 2025, en la qual s'assenyala que alguns dels grans festivals de música que se celebren a l'Estat espanyol estan en mans dels fons proisraelià KKR.

La història, però, va començar un any abans, el 2024, quan KKR va adquirir la societat Superstruct Entertainment per 1.300 milions d'euros. Aquesta multinacional de l'espectacle d'origen britànic ha acumulat alguns dels principals festivals musicals dels Països Catalans: el Sónar i el Brunch Electronik de Barcelona, el FIB de Benicàssim (la Plana Alta), l'Arenal Sound de

Borriana (la Plana Baixa), el Festival de Les Arts de València o l'Elrow Ibiza; i també alguns dels més multitudinaris que tenen lloc arreu de l'Estat espanyol, com l'O Son do Camiño, el Morriña Fest, el Sonórica Festival, el Resurrection Fest, el Viña Rock, el Brava Madrid, l'Interestelar, el Tsunami Xixón o el Granada Sound.

“El genocidi va suposar un punt d'inflexió que va establir com a sentit comú la no participació amb empreses que hi tenen relació”, explica Jorge Ramos Tolosa, membre de la campanya de Boicot, Desinversió i Sancions (BDS) del País Valencià. Davant les informacions que anaven apareixent que vinculaven els esdeveniments musicals amb el fons KKR, es van dur a terme diverses campanyes de boicot que, a ulls de l'activista, van superar les accions del BDS i van impregnar part de la ciutadania i desenes d'artistes fins a crear un “tsunami de solidaritat”. No obstant això, les reaccions dels diferents festivals assenyalats van ser diversa.

UNA AMBIGÜITAT SONORA
“Llibertat, Palestina. Aturem el genocidi. Delete, KKR. La cultura és

nostra, el Sónar també és nostre”. Consignes d'aquesta mena van ser pronunciades pel músic català Alizzz en la seva actuació al festival de música electrònica que se celebra anualment al recinte firal de l'Hospitalet de Llobregat. El músic i productor va intentar fer un difícil equilibri de la mateixa manera que l'organització del Sónar va provar d'esquivar l'allau de crítiques que va rebre per la seva relació societària amb KKR.

Quan encara quedava un mes per a la celebració de l'edició de 2025 del festival, i després que s'iniciés una campanya a les xarxes socials que demanava no assistir a l'esdeveniment, la direcció del Sónar va decidir anunciar que reemborsaria l'import de les entrades de totes aquelles persones que ho demanessin. Alhora, es va comprometre a distanciar-se públicament de KKR, a incloure la defensa dels drets humans en els protocols del festival, a respectar les demandes del BDS adherir-se a la campanya, i a col·laborar amb artistes que defensen el poble palestí.

Advanced Music, societat promotora del festival, assegurava que, quan KKR va comprar Superstruct

“va ser una operació purament financera”. “No vam tenir ni intervenció, ni veu, ni vot. De la mateixa manera, no exercim cap ingerència ni control sobre les seves decisions d'inversió o el seu funcionament”, afegia. Així mateix, assegurava que no enviarien “ni un sol euro a KKR” i que “després de sufragar tots els costos del festival” tots els beneficis es reinvertien “íntegrament de cara a les futures edicions de Sónar”. En aquesta mena d'inversions, però, es poden fer repartiment de beneficis quan acaben els exercicis anuals o quan es venen les accions, com fa KKR. Des de la coalició Prou Complicitat amb Israel s'afirma que tot que el Sónar s'ha distanciat del fons i s'ha adherit a campanyes de BDS, no fa prou. “Sabem que no han triat ser comprades per KKR, però tenen responsabilitat davant d'aquesta problemàtica i la seva complicitat”, consideren.

Finalment, el mes d'octubre, els tres fundadors del Sónar, Enric Palau, Ricard Robles i Sergio Caballero, van abandonar tota relació amb el festival que ara dirigeix el belga François Jozic, fundador d'una altra cita sonora barcelonina,

Concentració de protesta a Benicàssim contra l'entrada de KKR al FIB, el juliol de 2025.
| BDS PAÍS VALENCIÀ

Una pintada a Benicàssim demanant el boicot al FIB, durant l'edició de 2025.

Pancartes de protesta als accessos de l'Arenal Sound Burriana, l'estiu del 2025
| BDS PAÍS VALENCIÀ

el Brunch Electronik. Aquest darrer esdeveniment, igualment propietat de KKR, també va estar al punt de mira de l'activisme propalestí el maig de 2025 i va fer servir el mateix argumentari que el Sónar.

LES VEUS TRIOMFANTS DEL BOICOT
L'entrada de capital vinculat a la indústria militar israeliana en grans festivals també va posar en el punt de mira a moltes artistes que hi havien de participar. Un dels casos que més enrenou va provocar va ser el del raper aragonès Kase O. "Va ser una decepció", diu, al respecte, Jorge Ramos Tolosa. Quan ja feia setmanes que desenes d'artistes havien confirmat que abandonaven els festivals que tenien la inversió de KKR al darrere de les seves promotores, el cantant es va negar a cancel·lar la seva participació en algunes d'aquestes cites, com l'O Son Do Camino gallec, o el Tsunami Xixón d'Astúries. Afirmava que "no és tan senzill rescindir un contracte sense causa justificada i el sou de molta gent depèn del fet que exerceixis aquest treball". A més, deia que no actuar "no salvaria cap vida" ni evitarà que seguissin "les massacres".

El grup valencià La Raíz va anunciar que no participaria en cap festival organitzat per Superstruct, tot i haver estat anunciat com a cap de cartell de la següent edició del Viña Rock

A diferència d'ell, altres grups i intèrprets no van dubtar gens a l'hora d'expressar el seu rebuig i desmarcar-se del festival que els havia contractat. És el cas del grup valencià La Raíz que, tot i ser cap de cartell de l'edició següent del Viña Rock (Villarrobledo, Albacete) va assegurar que no participaria en més esdeveniments organitzats per Superstruct. De la mateixa manera, Reincidentes, Fermin Muguruza o Residente van cancel·lar les seves actuacions.

Aquesta pressió s'ha fet palpable entre el públic habitual del Viña Rock, ja que l'edició de 2026, que es va celebrar el primer cap de setmana de maig, va atraure 100.000 assistents, 140.000 menys que el 2025. Una mica abans, el febrer, la baixada en el ritme de venda d'entrades va fer que el festival decidís desvincular-se de KKR. Un dels promotors històrics de la cita, Juan Carlos Gutiérrez, va adquirir la part d'accionariat propietat de Superstruct. Es completava ai-

xí un dels casos d'èxit de boicot més importants de la història del BDS a l'Estat Espanyol.

EL SILENCI COM A RESPOSTA
Si en el cas del Sónar o del Viña Rock les crides al boicot han tingut conseqüències en major o menor grau, altres festivals han mirat cap a una altra banda, malgrat la pressió de l'activisme. El FIB de Benicàssim, tot i viure una cascada de cancel·lacions, es va celebrar amb normalitat.

Residente, Samantha Hudson, Judeline, Mushka, Califato ³/₄ o Camellos van dir que no participarien en l'edició de l'estiu de 2025, però això no va alterar la programació de l'esdeveniment. "La gent que hi ha darrere del FIB, a diferència de casos com el Sónar, s'assembla molt als grans empresaris de KKR i estan totalment despolititzats", assegura Ramos Tolosa, i afegeix que la tipologia del públic que hi assisteix també és menys procliu a defensar causes com la palestina. "Va ser molt difícil contactar amb els artistes del FIB i, per això, finalment, vam optar per fer una protesta a les portes del festival", afegeix. En aquest cas, l'organització va optar per mantenir-se en absolut silenci. ●

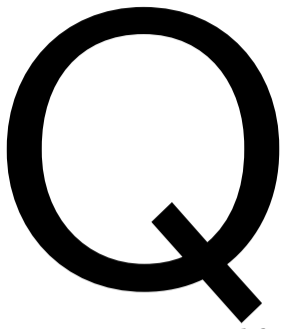

Tere de la Cruz, de La Naturadora, impartint una formació a l'aula.

SEXES I PLAENT EN TEMPS DE PANTALLES I POLARITZACIÓ

TEXT: LAIA MAS

Tot i que que l'educació en matèria afectiva i sexual adreçada al jovent ha millorat en qualitat i presència, encara té molts reptes, per fomentar una mirada positiva, focalitzada en el gaudi i no únicament en la prevenció

Quina educació sexual hem rebut? Entre les persones adultes que s'aturen a pensar aquesta qüestió, podem trobar diferents tipus de respostes. Les més grans, potser ens explicaran que no n'han rebut cap o que, en tot cas, van tindre una contraeducació. En el context del franquisme, regnava el discurs de la prohibició i d'una moral repressora i puritana que veia el sexe

com un pecat. Es difonien mantres com que calia arribar al matrimoni sense haver tingut relacions sexuals o que masturbar-se podia comportar un càstig diví.

Les generacions posteriors, formades una vegada mort el dictador, van créixer amb l'herència d'aquest paradigma moralista, especialment les dones, que sempre han estat les que més han vist reprimida la seua sexualitat. I, quan va començar a poder-se'n parlar amb certa normalitat, es va fer des d'un punt de vista mèdic. Als anys noranta, la majoria de les campanyes i xerrades d'educació sexual eren sobre la prevenció del VIH o dels embarassos. És a dir, un enfocament que no deixava d'estar centralitzat en la por i l'advertència que, quan es fa sexe, poden passar coses dolentes. I d'aquesta manera, van arribar als centres educatius les xerrades en què l'alumnat podia aprendre a posar un preservatiu entre riures i cares vermelles.

En les últimes dècades, però, el paradigma ha canviat. Entitats oficials i internacionals han reconegut el dret a l'educació sexual integral, com per exemple la Unesco, que la defineix com "un procés d'ensenyament i aprenentatge basat en un currículum que tracta els aspectes cognitius, emocionals, físics i socials de la sexualitat, amb l'objectiu de dotar infants i joves de coneixements, habilitats, actituds i valors per viure amb salut, establir relacions respectuoses i protegir els seus drets". De la mateixa manera, l'Organització Mundial de la Salut posa el focus en la necessitat de proporcionar informació científica i adequada, que porte les persones "a prendre decisions informades, establir relacions respectuoses i protegir la salut". Però, si parem atenció a les definicions, observem que en cap d'elles no s'hi parla d'un factor lligat a la sexualitat i que durant molt de temps s'ha obviat: el plaer.

DE LA POR AL PLAER

Malgrat que les institucions públiques dels Països Catalans també s'han vist empentades a crear programes i organismes que garantisquen aquesta educació sexual i afectiva, trobem que, generalment, són entitats privades les que estan acostant a in-

fants i joves un nou paradigma de la sexualitat, una visió que aborda nous aspectes que avui ja no podem deslligar de les pràctiques sexuals i sobretot, està centrada en el gaudi. És el cas de Mandràgores, un projecte cooperatiu que va nàixer l'any 2016 a Barcelona i que, des d'aleshores, tracta de fer educació sexual "des d'una perspectiva feminista, que incloga la diversitat a la norma que hi ha dins la sexualitat, i que permeta parlar del plaer i sortir de la perspectiva del risc i de la por". Així ho explica Carlota Coll Gutiérrez, educadora sexual i una de les fundadores de la cooperativa.

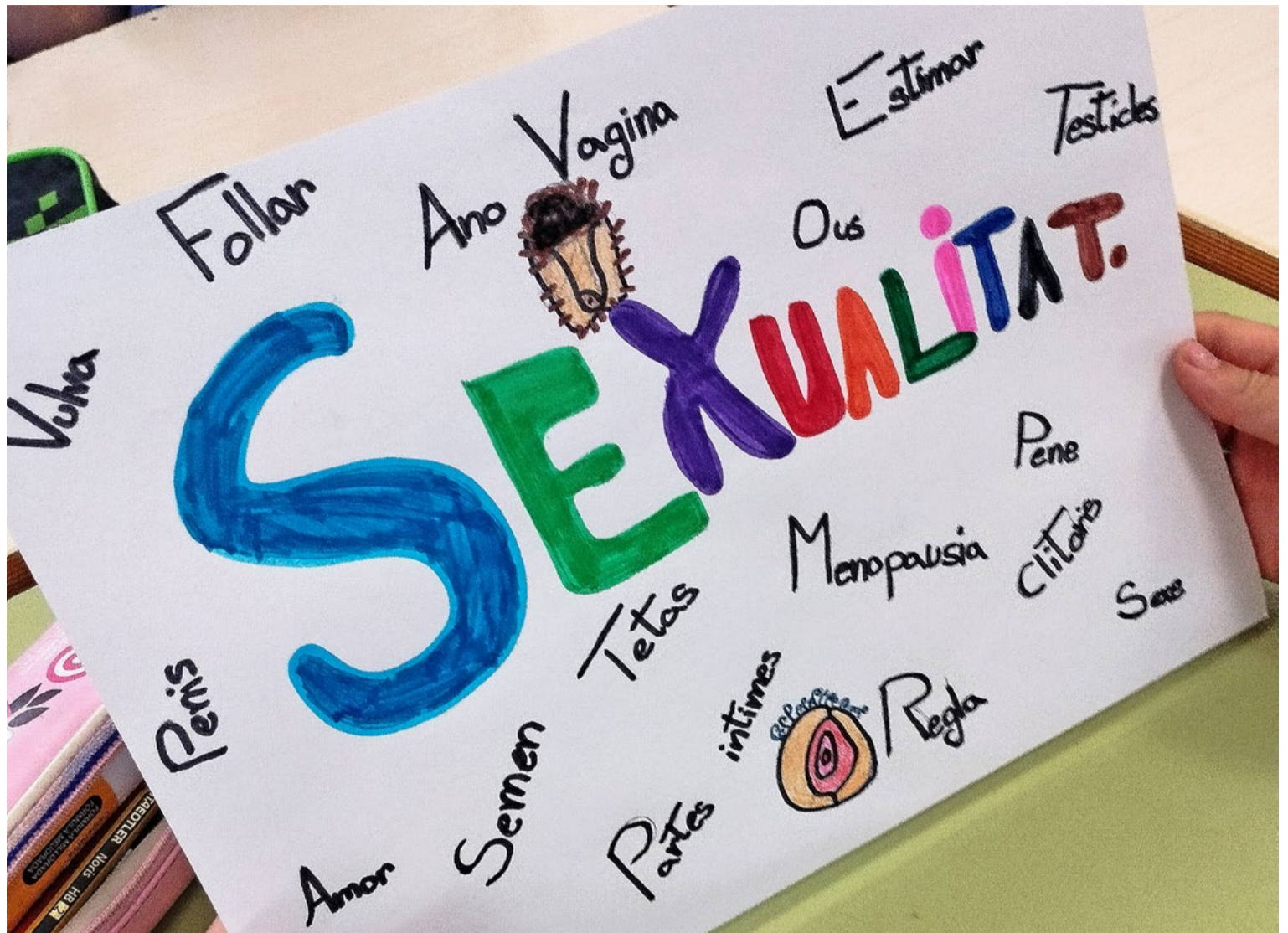
Per Coll Gutiérrez, "cal trencar el tabú de la sexualitat i centrar-la en allò que interesse les persones joves", que són, majoritàriament, el públic a qui s'adreça Mandràgores. Aquesta educació la duen a terme, sobretot, a través de tallers a les escoles i instituts, on cada vegada hi ha més demanda, però també la treballen directament amb famílies. Pel que fa a l'enfocament, la tallerista assegura que, d'un quant temps ençà, "s'està sortint de la perspectiva de la por i el risc, i es treballa amb entitats des del plaer, la diversitat, etcètera. S'ha vist la importància de fer-ho en edats tan primerenques com siga possible. I a les cases també s'intenta poder treure el tema més que abans, encara que de vegades sense molta eficàcia".

Per les mateixes dates que Mandràgores, va nàixer Dessex, Associació pels Drets, l'Educació i la Salut Sexual i Reproductiva del País Valencià. Des d'aquesta entitat s'aborda la sexualitat "centrada en el plaer, en desenvolupar una relació positiva amb el cos, que siga interseccional, pensant que hi ha persones de diferents cultures, que venen d'educacions diferents i concepcions diferents de la sexualitat". Així ho explica Samuel Velentín Berenguer, un dels membres de l'associació. També en forma part Teresa Rincón Díaz, qui assegura que el més important per a elles és "generar interès en la idea que la sexualitat és plaent, tot i que les persones han de saber que en eixa recerca pot haver-hi coses que els afecten. Hi ha un gran canvi del paradigma de la prevenció des de la por a prevenció des del plaer".

Hi ha entitats que ja fa temps que intenten posar sobre la taula aquesta perspectiva. És el cas de La Naturadora, que organitza projectes educatius i comunitaris amb perspectiva de gènere i que va nàixer fa vint anys a la Marina Alta. L'entitat defineix "naturar" no només com una manera de fer, "sinó que és una forma de ser i de pensar, de valorar el que és realment important, de trencar esquemes i prejudicis, i de transmetre-ho tot per a fer-ho créixer". Si bé La Naturadora va començar treballant amb adolescents, asseguren que l'edat en què les escoles i famílies sol·liciten l'educació sexual s'està ampliant, i actualment treballen des de l'etapa educativa d'Infantil: "hi ha

Per a Carlota Coll Gutiérrez, educadora de Mandràgores, cal abordar la sexualitat "sortint de la perspectiva de la por i el risc" i fer-ho "en edats tan primerenques com siga possible"

Un treball en el transcurs d'una activitat de l'Associació pels Drets, l'Educació i la Salut Sexual i Reproductiva del País Valencià (Dessex).

criatures a qui hem acompanyat des de la infància fins a l'adolescència, que ara ja són majors d'edat, i hem vist l'impacte que ha tingut en elles poder tractar la sexualitat des d'aquest lloc", explica Carme Ivars, sòcia fundadora del projecte; un lloc, d'acord amb el que conta, absent de prejudicis i tabús i focalitzat en la igualtat, el respecte i el plaer.

OFERTA PÚBLICA DESIGUAL

Des de La Naturadora es gestiona el servei jove d'atenció a la sexualitat de la MASSMA (Mancomunitat de Serveis Socials de la Marina Alta), un dels exemples existents d'un d'educació sexual promogut des de les institucions. Però la realitat és que, malgrat que el marc teòric internacional i propi la promoga, actualment les polítiques públiques d'educació sexual brillen per la seua absència. "Es fan molt des de la municipalitat, liderades per tècniques d'igualtat, o des de governs locals que ho tinguen clar. Durant uns anys, des de la política autonòmica del País Valencià, s'ha estat motivant la formació de professorat en la matèria, però actualment no s'està fent res", denuncia Ivars. "Nosaltres, com a acompanyants, ho fem de manera puntual, però necessitem polítiques públiques que acompanyen el professorat des dels municipis", es lamenta. Perquè, si bé l'educació sexual forma part del currículum educatiu actual, no existeix cap assignatura obligatòria on es desplegue i arribe a tota la

comunitat estudiantil. Depèn que les escoles o les famílies hi contracten tallers externs com els que ofereixen aquestes entitats, o de la bona voluntat d'algunes docents.

De vegades, però, apareixen exemples de bones pràctiques als centres educatius. Hi ha docents que ho integren en el currículum de les seues assignatures, i també trobem instituts on s'ha aconseguit generar un espai més específic per parlar-ne. És el cas de l'IES Benicalap, a València on, des de fa cinc anys, s'imparteix l'assignatura optativa d'Igualtat. Lluïsa Cifre és la professora que la va posar en marxa. Assegura que va detectar una gran mancança d'informació en la matèria entre el seu alumnat. A l'aula, s'aborden diferents aspectes relacionats amb la igualtat, i la tercera avaluació es dedica a parlar de sexualitat. "Escoltem les seues necessitats i abordem els dubtes i preguntes que tenen", explica la mestra. Cifre creu que matèries com la sexualitat i la igualtat haurien d'estar integrades en el currículum, de manera que se'ls donara una major consistència i importància, i que no fora un mer extra, com passa avui la majoria de les vegades. "Cal treballar l'educació sexual des de ben prompte, perquè moltes joves s'enfronten a les seues primeres relacions sexuals sense informació prèvia més enllà de la pornografia. Cal parlar d'emocions, de sentiments, de diàleg, d'experimentar des del respecte... I tot això és el que fem a l'optativa d'Igualtat". L'alumnat, explica l'educado- ►

Materials utilitzats en un taller de la cooperativa Mandràgores.

► ra, acaba molt content: “En les valoracions de final de curs sempre apunten que hauria de ser una assignatura obligatòria per la qual hauria de passar tothom”, una afirmació que diu molt sobre la falta d’informació en la matèria que impera al sistema educatiu.

TÍMIDS MOVIMENTS SANITARIS

Per altra banda, des del sector sanitari també s’hi han fet alguns esforços per tractar de treballar la salut sexual amb infants i joves, que encara són insuficients. Al País Valencià, la Generalitat va posar en marxa el Programa d’Intervenció en Educació Sexual (PIES), definit com una iniciativa de salut pública, impartida per professionals sanitaris i dirigida a l’alumnat de l’ESO, amb la finalitat de promoure una sexualitat saludable, responsable i segura. Però, d’acord amb el que explica Teresa Rincón, de Dessex, les professionals sanitàries que els imparteixen tenen poca formació específica en sexualitat, si no és que s’han preocupat d’obtindre-la de manera individual, i les

sessions s’acaben focalitzant en la prevenció de riscos i embarassos. “En general, no es treballa amb un concepte ampli de la sexualitat, excepte en els casos d’algunes treballadores que tenen aquesta inquietud i es formen pel seu compte en aquestes qüestions”, assegura Rincón.

Això, però, comporta el mateix problema que apunta Xavi Martín, pediatre del Centre de Salut de Vinalesa (l’Horta Nord) pel que fa a l’educació en salut sexual en les consultes de pediatria. Des de la seua experiència, assegura que no s’acostuma a treballar l’educació sexual amb els pacients més joves atesos a les consultes, en part perquè no està protocol·litzat: “des de la Conselleria de Sanitat s’utilitza el Programa de Supervisió de la Salut Infantil que, si bé detalla prou què s’ha de fer en trams d’edats inicials, en altres qüestions, els consells entorn de la sexualitat queden descrits d’una manera prou inespecífica”, explica. “Només aclareix que s’han de donar consells adaptats a l’edat, que treballen la detecció de riscos i que l’educació siga progressiva, però no n’hi ha un guió o un protocol que parle

Lluïsa Cifre, mestra a l'IES Benicalap, té clar que “del porno n’hem de parlar” amb les menors “d’una forma no moralitzadora i analitzant com pot determinar les seues pràctiques”

dels temes que s’han de tractar entorn de la salut sexual”, concreta el metge. En opinió de Martín, aquesta situació genera un problema, el mateix que denuncia Rincón respecte als PIES: que el consell que cada pediatra faça sobre el tema dependrà de la seua decisió individual, el que genera, d’una banda, heterogeneïtat en els consells, i també que l’opinió o ideologia del personal es convertisquen en consells sanitaris, sense haver-hi necessàriament una evidència científica.

El pediatre creu que és molt important integrar l’educació sexual de manera transversal en el dia a dia a la consulta. Per exemple, per a ell és clau que el personal sanitari demane consentiment a les criatures en cada exploració, en les generals però, sobretot, en les genitals. “No només hem de preguntar, sinó que se’ls ha d’explicar per què se’ls demana consentiment, que siga un consentiment informat”, afirma. Una altra iniciativa interessant que han posat en marxa les treballadores del Centre de Salut de Vinalsa (l’Horta Nord), on Xavi Martín fa de pediatre, és la *botica* dels llibres, una biblioteca en la qual les famílies poden agafar llibres i entre els quals se’n troben sobre imatge, estereotips, expressió i identitat de gènere, pornografia o abús sexual infantil, entre altres.

PORNOGRAFIA, ANTIFEMINISME I MIRADA COLONIAL

Tot i que algunes qüestions relacionades amb la sexualitat es mantenen amb el temps, cal tindre en compte que en cada moment hi apareixen temàtiques o reptes nous. Actualment, per exemple, no es pot parlar de sexualitat prescindint de les pantalles. “Internet ha canviat molt la sexualitat, l’entrada dels dispositius mòbils ha suposat un nou paradigma per l’arribada de la informació i les possibilitats que ens dona a escala relacional”, afirma Carlota Coll, de Mandràgores. “I això encara està mutant més amb la intel·ligència artificial”, apunta. Una altra qüestió que s’ha posat damunt la taula els darrers temps són les violències sexuals. “Si bé és positiu, per una banda, perquè es denuncien molt més i les joves són més conscients del que és una agressió sexual, si això no va acompanyat d’una educació de l’autoconeixement, del plaer i del gaudi, pot passar que al final s’instaure una mena de terror sexual, sobretot amb les noies, una idea que la sexualitat és una cosa perillosa. I des d’eixe lloc és difícil de gaudir”, assenyala l’educadora.

Altres qüestions ben presents actualment són la perspectiva feminista de la sexualitat, l’antiracista, les masculinitats o la pornografia. Aquest últim aspecte sembla que siga, el dia de hui, la causa de tots els mals pel que fa a les relacions sexuals de la gent més jove. No obstant això, moltes especialistes en sexualitat discrepen amb aquesta perspectiva de parlar de “la generació porno”. L’equip de Dessex, per exemple, creu que s’ha de parlar de porno amb les joves i explicar-los què és ficció i què no en el que veuen. “És inevitable que vegem porno. Per tant, si sabem que van a estar exposats a eixe contingut, el

que hem de fer és una educació preventiva. No s’ha de tindre por de parlar-ne”, opinen. Hi coincideix la docent Lluïsa Cifre: “n’hem de parlar amb elles, des d’una postura que no siga moralitzadora ni criminalitzadora, i analitzar com el consum de pornografia pot determinar les seues pràctiques sexuals”.

El tema de la pornografia l’ha treballat en profunditat Mandràgores. En maig de 2025 la cooperativa va publicar el llibre *Despullant el porno. Una proposta crítica per acompanyar l’adolescència*. Carlota Coll, una de les autores, opina que no s’ha de banalitzar la pornografia: “pensem que el porno *mainstream* perpetua el model de sexualitat imperant i no s’ha de menystenir, però tampoc no s’ha de demonitzar”. L’educadora creu que fer del porno el boc expiatori de tots els mals en les relacions sexuals no és just i que, a més, no es pot simplificar el fenomen de la violència sexual d’aquesta manera.

“Amb la pornografia s’ha tornat a despertar un discurs molt de la moral. Es posa l’alerta en un tipus de pràctiques que crec estan molt relacionades en com hem après nosaltres què ha de ser la sexualitat, quina és la bona i quina no”, remarca Coll. “Per a nosaltres és important sortir d’aquest discurs que afirma la pornografia és dolenta i s’ha de prohibir, i començar a treballar l’alfabetització pornogràfica. Que els joves entenguen des d’una mirada crítica què miren i com funciona el que miren. I també que entenguen com els pot afectar el consum de la pornografia”, conclou l’educadora.

Però, possiblement, una de les mirades més noves -i alhora, més justes- que s’està projectant sobre l’educació sexual és la de l’antiracisme. Aquesta perspectiva es preocupa de trencar amb la mirada colonial, també en la sexualitat, i plantejar una educació inclusiva. “Hi ha molts recursos generats, però sobretot des d’un biaix occidental, blanc i europeu, i ara tenim un repte en pensar com arribem a oferir una educació sexual que pugua representar tothom i que tothom pense que en forma part i que no està sent atacat o no vist. Perquè si no, podem acabar fent una educació sexual que perpetue el racisme”, reconeix Carlota Coll. Si bé d’aquesta mirada ha començat a parlar-se’n des de fa un temps, no és per a res un discurs que impregne tota la societat.

D’altra banda, el creixement de l’extrema dreta i l’antifeminisme també està tenint un impacte en l’educació sexual. Tere de la Cruz, membre de La Naturadora, conta des de l’ènitat es troben amb aquest discurs a les aules i que, per fer-hi front, han hagut de canviar els noms d’algunes coses, “com per exemple deixar de parlar de prevenció de violència de gènere, tot i que el taller l’hem fet igual, perquè els xics se’t rebel·laven i començaven a qüestionar-ho tot”. No obstant això, Teresa Rincón, de Dessex, creu que “estem millor que abans, continua havent-hi discursos que no són tolerables, en totes les classes trobem alguna veu contrària, però en les generacions anteriors directament la gent estava dins de l’armari”. ●

La vida secreta dels rius in

TEXT: **VERÓNICA COUTO ANTELO**
BIÒLOGA I COMUNICADORA CIENTÍFICA

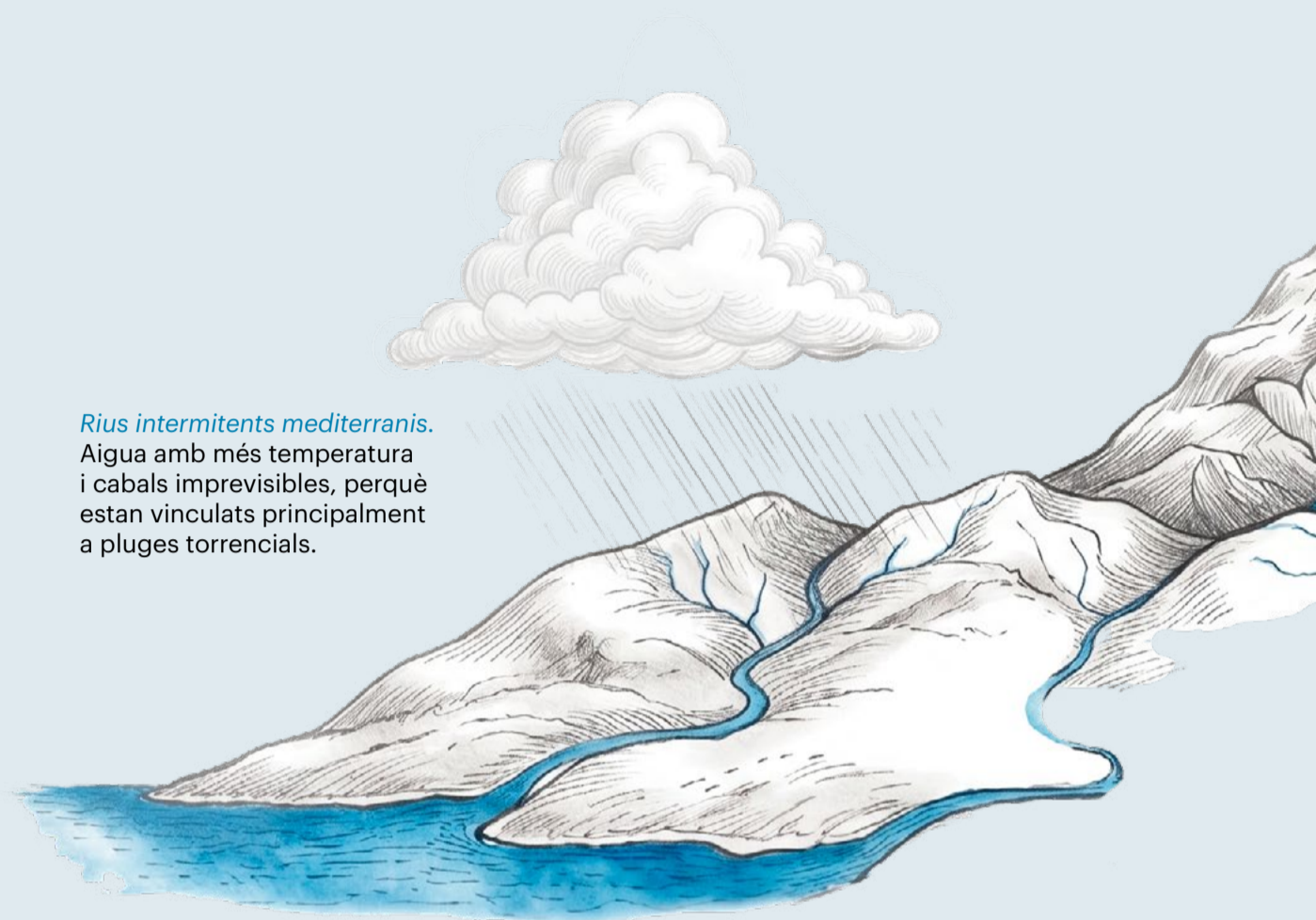
INFOGRAFIA: **GERARD CASADEVALL**

Sovint pensem que tots els rius són masses d'aigua amb un flux continu, en plena circulació 24 hores els 365 dies de l'any. La realitat és que la definició de "riu" va més enllà d'aquesta tipologia i que existeixen també rius intermitents, aquells que presenten una identitat fluvial clara, però, tal com el seu nom indica, alternen èpoques d'assecament i períodes de corrent actiu. A l'alta muntanya de Catalunya, aquesta intermitència està sobretot vinculada al desglaç i a les pluges de primavera i tardor; mentre que a les zones litorals i prelitorals mediterrànies depèn principalment de les pluges torrencials.

A escala planetària, s'estima que més de la meitat dels rius són intermitents i la Mediterrània n'és un dels punts clau per la combinació d'estrès hídric i altes temperatures durant l'estiu.

Aquests rius, lluny de ser espais morts quan s'assequen, són ecosistemes dinàmics i plens de vida, adaptats als ritmes de l'aigua. Algunes espècies, com les lapetes de riu, resisteixen a les crescudes sobtades enganxant-se fermament a les roques. D'altres, com els tricòpters, construeixen tubs per enganxar-se a la sorra per tal que no se'ls endugui el corrent. També hi ha organismes que opten per l'estratègia contrària: deixar-se endur i colonitzar nous espais abans que arribi l'assecament, com fan les larves de mosquit amb els seus cicles de vida ràpids. Tot plegat conforma un ecosistema interconnectat, on el desajustament d'una peça pot provocar efectes en cadena.

I aquí és on apareix el problema. Els últims anys, als canvis naturals dels fluxos hídrics s'hi afegeixen progressivament perturbacions humanes. L'escalfament global, les sequeres recurrents, l'extracció d'aigua o les activitats intenses a prop dels rius alteren el seu règim hidrològic i l'estat ecològic d'aquests ecosistemes. Quan els cursos fluvials romanen més temps del compte secs o desconnectats, les cadenes tròfiques es trenquen i desapareixen microorganismes, insectes aquàtics, amfibis i peixos que en depenen. El resultat és un ecosistema més fràgil i empobrit, i una altra mostra de com la crisi climàtica està transformant silenciosament el territori.

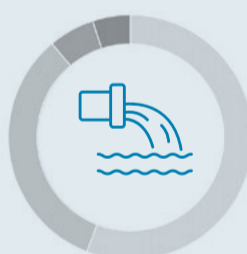

Rius intermitents mediterranis. Aigua amb més temperatura i cabals imprevisibles, perquè estan vinculats principalment a pluges torrencials.

Impacte de les pressions humanes sobre rius, zones humides i estanys de Catalunya

Captacions d'aigua

Abocament d'aigües residuals

Usos agrícoles

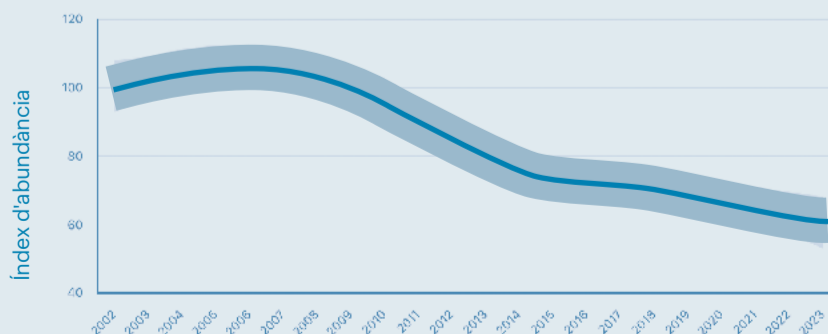
Artificialització

Percentatge d'afectació en tots els rius del territori

L'índex del Planeta Viu a les aigües continentals de Catalunya (LPI - Cat)

Tendència poblacional mitjana de 45 espècies animals

Descens d'un 40%

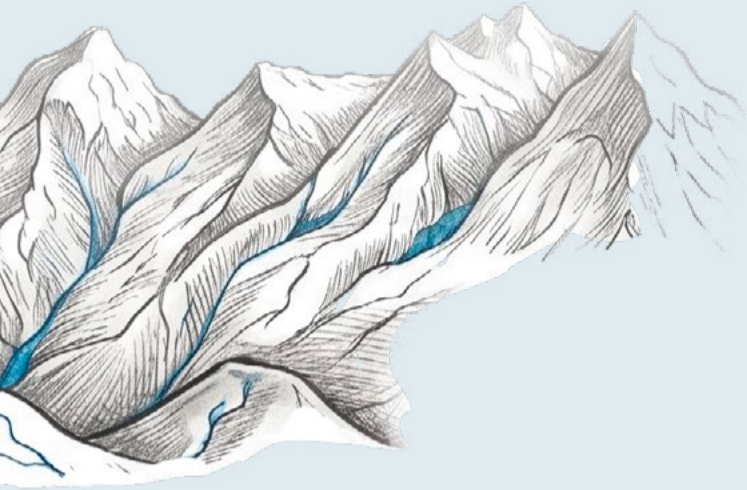
Índex d'abundància mitjà

Interval de confiança al 90%

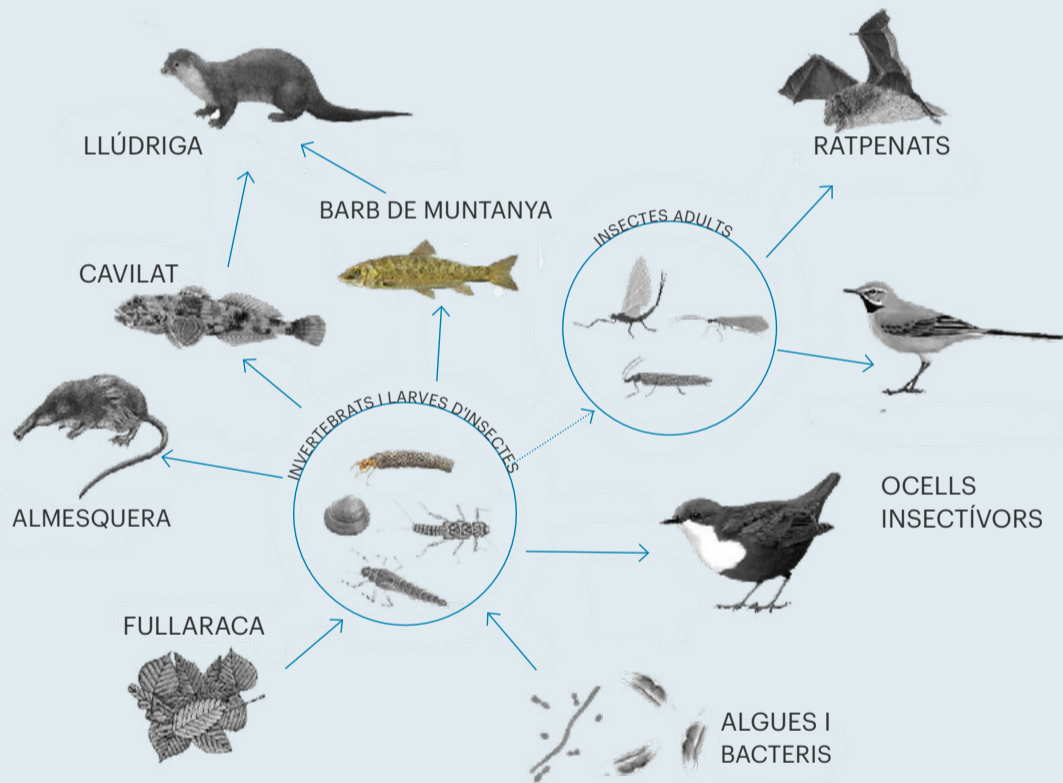
Intermitents

Rius intermitents d'alta muntanya.

Aigua freda i oxigenada, corrents fortes. Tenen una temporalitat més marcada, pel vincle amb el desgel.

XARXA TRÒFICA DELS RIUS I RIEROLS D'ALTA MUNTANYA

TRICÒPTERS

Les seves larves i pupes són aquàtiques i viuen dins de petits estoigs en forma de tub que elles mateixes fabriquen amb seda, a la qual adhireixen grans de sorra i restes vegetals

BARB DE MUNTANYA

És un peix d'aigua dolça que pot arribar a fer fins a 80 cm de llarg i 2,5 kg de pes. No es mou gaire del lloc on viu, només quan ha de reproduir-se: puja riu amunt buscant aigües menys profundes i tranquil·les. Viu en aigües netes i ben oxigenades, amb fons sorrencs o pedregosos.

ESTAT DE CONSERVACIÓ DE LES AIGÜES CONTINENTALS DE CATALUNYA (2013-2018)

Espècies

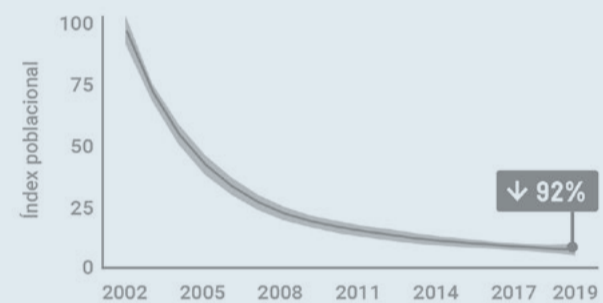
Hàbitats

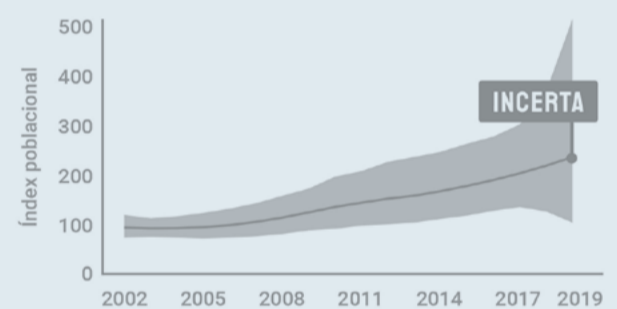
■ Estat favorable ■ Desconegut ■ Desfavorable

TENDÈNCIA POBLACIONAL DE PEIXOS D'AIGÜES CONTINENTALS A CATALUNYA

Peixos autòctons

Peixos exòtics

Brotons, L.; Pou, N.; et al. (2020) "Estat de la Natura a Catalunya 2020". Departament de Territori i Sostenibilitat. Generalitat de Catalunya. Barcelona.

CONQUES HIDROGRÀFIQUES DE CATALUNYA

Pirineu, paisatge consumit contra paisatge viscut

Casos com el Pallars Sobirà i la Vall d'Aran són exemples de com les formes de vida i els vincles comunitaris topen amb l'imperatiu de la rendibilitat econòmica i es genera un conflicte que posa en risc la seva identitat

TEXT: **ELNA LLÀCER**
SOCIÒLOGA I POLITÒLOGA

IL·LUSTRACIÓ: **IVONNE NAVARRO**

Les zones rurals del Pirineu català han viscut canvis profunds en les últimes dècades. Tradicionalment organitzades al voltant de l'agricultura i la ramaderia extensiva, i amb una estreta relació entre les comunitats i la terra, el Pallars Sobirà i la Vall d'Aran s'enfronten ara a una nova realitat. La modernització del camp, la despoblació i unes polítiques agràries europees que desfavoreixen la producció de proximitat, han empès la zona cap a una terciarització centrada en el turisme i en treure el màxim profit dels seus recursos naturals. Aquest canvi ha provocat la pèrdua de moltes activitats tradicionals, la invisibilització del coneixement local i que terres menys rendibles quedin abandonades.

No és cap secret que les societats evolucionen, i amb elles les regions que habiten. Però és vital que no ens convertim en espectadors o protagonistes acrítics del camí que prenen els territoris. En el cas del Pirineu occidental, l'abandonament del paisatge de muntanya ha suposat una pèrdua de sobirania sobre els espais despoblats, una dinàmica que ha deixat la terra en situació de vulnerabilitat i ha obert la porta a les urpes del capital i a la seva recerca desenfrenada de creixement i benefici. Aquest procés ha anat reconfigurant l'equilibri entre els usos tradicionals del territori i els interessos cada cop més orientats a la rendibilitat turística, fent del paisatge no només un lloc per viure i treballar, sinó també un actiu econòmic.

En aquest escenari, el territori ja no respon a una única manera d'habitar-lo, sinó que fa conviure -sovint

en tensió - el paisatge com a espai de vida i el paisatge consumit. Lluny de ser un decorat passiu, entendre el paisatge com a espai de vida i arrelament ens porta a veure'l com una realitat històricament sedimentada, fruit dels usos i la cultura de les comunitats que l'han habitat i modelat. En aquest sentit, el Pallars Sobirà i la Vall d'Aran són fills de la ramaderia extensiva, la gestió comunal de les pastures i les formes col·lectives d'organització del treball, que han permès sostenir l'harmonia entre natura i comunitat. Parlem del paisatge que acull les pràctiques quotidianes que donen sentit a l'espai i construeixen una manera de fer i de viure arrelada al territori; l'espai d'aquells que l'han escollit com a casa i el senten com un bocí de la pròpia identitat.

Però malgrat la resiliència pròpia de les pràctiques tradicionals, inclús els llocs més insospitats de les valls pallareses i araneses han acabat cedint davant les pressions d'un sistema que fa temps que és capitanejat pel capital. La recerca constant de benefici ha anat desplaçant els usos locals cap al turisme i la mercantilització del territori. Al Pirineu occidental, s'han substituït els camps verges i els pallers per estacions d'esquí i segones residències. El que abans era un espai per treballar la terra, pasturar o viure en comunitat ha esdevingut ara un producte, un paisatge per contemplar, una naturalesa recreativa i de consumició. Les vistes, la neu i els boscos s'han convertit així en actius econòmics que busquen competir en el mercat del turisme nacional i també internacional.

Aquest canvi forma part d'una tendència global: en la cursa cap al creixement constant, el paisatge comença a ser consumit. Convertit en mercaderia i sotmès a interessos allunyats de la realitat local, el territori veu com el model turístic li n'extreu valor de manera estacional. Grans instal·lacions d'esquí i complexos turístics transformen els espais per satisfer les demandes d'una societat de consum que aliena les comunitats locals del seu propi paisatge.

Enmig d'aquesta reinvençió del territori i de la tensió constant entre vida i consum, és gairebé obligatori preguntar-se qui habita, qui utilitza i qui es beneficia d'aquesta transformació del Pirineu català. La resposta exigeix observar com la capacitat local de decidir sobre la terra s'ha anat debilitant i ha acabat en mans d'actors externs amb més poder econòmic i institucional. Aquest desplaçament afecta directament l'herència cultural i el coneixement vinculat a

La capacitat local de decidir sobre la terra s'ha anat debilitant i ha acabat en mans d'actors externs amb més poder econòmic i institucional

les pràctiques tradicionals, fonamentals per preservar el paisatge i la seva ecologia.

Malgrat existir una clara diferència entre els models de turisme -la Vall d'Aran amb un model intensiu centrat en l'esquí i grans complexos residencials, i el Pallars Sobirà, amb un plantejament menys agressiu vinculat a l'ecoturisme- les conseqüències sobre el territori i les comunitats són similars, encara que a diferents escales. Aquest model de desenvolupament rural expropia, tant materialment com simbòlicament, aquells que han habitat i construït amb les seves mans aquest paisatge. El Pirineu es converteix així en un terreny de conflicte i negociació, travessat per relacions de poder que determinen qui el gestiona i en treu profit.

Si ens preguntem qui en treu benefici, veurem com els guanys es concentren en mans de grans empreses i actors institucionals i econòmics, amb poc retorn per al Pirineu i les seves comunitats: cadenes hoteleres com Snö Hotels, el sector de l'habitatge d'ús turístic i Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya -que gestiona les estacions de Port Ainé i Esport Esquí al Pallars Sobirà; també grups societaris relacionats amb Baqueira-Beret, com Hoteles Nevados SA, Eurl Voyages Baqueira Beret o Sorpe Bonaigua (amb capital majoritari de l'asseguradora Catalana Occidente) i altres accionistes com Serusan Gestion o Inoc. És un model empresarial que reforça l'especulació a la zona, prioritzant macroprojectes i esdeveniments de luxe, lluny de contribuir al benestar comunitari local.

Davant aquesta nova tendència de desposseïció, hi ha veus locals que lluiten per defensar el territori i la vida rural, iniciatives i associacions que consideren el territori un espai de disputa política i construcció col·lectiva: associacions de pastors, institucions comunals i plataformes com Àgora Pallaresa, SOS Pirineus o la plataforma #StopJJOO lluiten per defensar la vida rural, la terra i la continuïtat dels pobles. Denuncien que la presència estacional de turistes i propietaris de segones residències no garanteix una revitalització real de la vida comunitària local, sinó que impulsa l'apropiació territorial i la urbanització i especulació immobiliària. Aquestes organitzacions locals reclamen repensar l'ús dels recursos amb criteris de sostenibilitat, justícia territorial i respecte a la cultura regional, buscant alternatives al model capitalista dominant.

Avui el Pirineu ja no és només habitat; és objecte de consum. En un exemple clar de la lògica contemporània, la terra aranesa i pallaresa ha esdevingut producte, guiada per l'imperatiu de benefici econòmic, que ha deixat en segon pla els vincles amb la comunitat i la memòria del territori. Sembla que tot s'ha de capitalitzar perquè tingui sentit, i que el valor monetari sempre supera el valor cultural, natural o històric. Posar les formes de vida local al centre i recuperar l'autonomia no és només una qüestió de justícia sinó una necessitat per assegurar que el Pirineu continui sent un lloc habitat, amb identitat i futur. ●

La reinserció social, condemnada a les presons

TEXT: **ANNA MONTRAVETA RIU**

PERIODISTA I COL·LABORADORA DEL GRUP DE TREBALL DEL VOLUNTARIAT PENITENCIARI

JOAQUIM M. CERVERA I DURAN

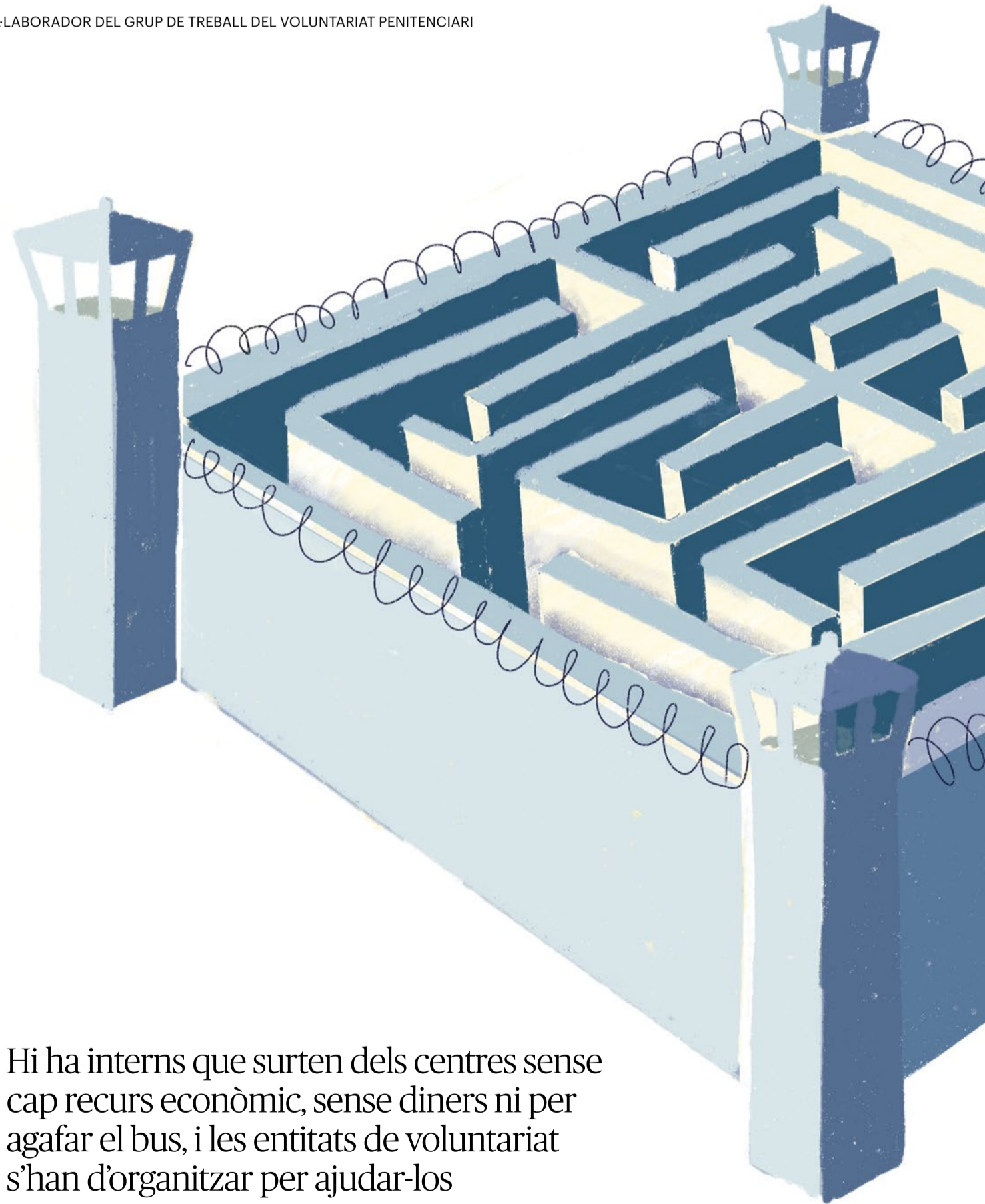
VOLUNTARI DE LA FUNDACIÓ LA VINYA I COL·LABORADOR DEL GRUP DE TREBALL DEL VOLUNTARIAT PENITENCIARI

IL·LUSTRACIÓ: **ANASTASIA PAPAPAVLOU**

Segons l'article 25 de la Constitució espanyola, les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat "estaran orientades vers la reeducació i la reinserció social". Es posa, doncs, la rehabilitació al centre del sistema penitenciari. A Catalunya, on la gestió de les presons està a càrrec de la Generalitat de Catalunya des de l'1 de gener del 1984 -a diferència de la resta de l'Estat espanyol, on la competència està centralitzada, excepte també al País Basc- la visió és compartida amb la que recull la Constitució.

L'informe "El model de rehabilitació a les presons catalanes", publicat el 2011 per la Direcció General de Serveis Penitenciaris del Govern català, ja es feia ressò d'aquesta voluntat, d'una gestió que caminés cap a la reinserció social, tot fent bandera dels èxits aconseguits fins al moment. Entre altres, ser els promotors de les sortides programades de reclusos o crear la primera comunitat terapèutica penitenciària per al tractament de les drogodependències de l'Estat espanyol: el DAE de Quatre Camins. Tal com es deia en aquell document, "el sistema penitenciari català ha intentat sempre innovar i adoptar noves maneres de fer i de respondre davant els reptes que la realitat penitenciària i la legislació vigent ens col·loquen sobre la taula".

Malgrat aquesta intenció, els voluntaris que entrem cada setmana a centres penitenciaris d'arreu de Catalunya des de fa més de trenta anys, constatem una clara falta de mesures i de recursos que remen en direcció a la reeducació i a la reinserció social. La Moció 61/XV del Parlament de Catalunya, sobre les mesures per millorar les polítiques d'execució penal, aprovada l'any passat, recollia de nou una sèrie de propostes per fer front a algunes de les

Hi ha interns que surten dels centres sense cap recurs econòmic, sense diners ni per agafar el bus, i les entitats de voluntariat s'han d'organitzar per ajudar-los

Malgrat les proclames de les administracions d'orientar la política penitenciària a la reeducació i la reinserció laboral de la població reclusa, el personal voluntari que treballa a les presons constata una realitat ben diferent i reclama l'impuls de mesures penals alternatives i del compliment de condemnes en règim obert

mancances del sistema. Des del voluntariat penitenciari, però, no se'n constata l'aplicació.

La promesa de més mesures penals alternatives que hi figurava continua sent poc completa, tot i la demostració que les persones que s'hi acullen o que compleixen condemna

en règim obert o semiobert reincideixen menys. Una mostra d'aquesta falta de compliment és la desproporció entre el personal destinat a vigilància i seguretat a les presons en comparació amb els professionals dedicats als equips de tractament com psicòlegs, educadors socials o juristes. De fet, la dimensió de vigilància i control sobrepasa la dimensió reinseridora.

En aquesta línia, el Parlament va validar el gener d'aquest 2026 que els funcionaris de les presons catalanes siguin considerats "agents de l'autoritat". Amb aquesta decisió, el sistema penitenciari català s'enamina cap a un model més autoritari i policial, allunyant-lo de la reha-

bilitació. Iñaki Rivera, portaveu de l'organització de drets humans Xarxa, Dret i Presó defensa que la mesura "convertirà el sistema penitenciari de Catalunya en el més dur de tot l'estat". Tot i que, si anem més al fons de la qüestió, el simple fet de mantenir el sistema sense reformar-lo ja és una mostra de la falta de voluntat d'apostar per una rehabilitació real, atès que, com és possible la reinserció en una "gàbia"?

Un altre dels punts en els quals posava el focus la moció del Parlament és en l'obtenció de permisos per part de les persones estrangeres internes en presons, tràmit necessari per garantir la seva reinserció social. Des del voluntariat penitenciari, s'ha comprovat que l'obtenció de documentació per part d'aquest col·lectiu és insuficient i s'han pogut veure casos concrets en què a interns amb sentències llargues -per més que el personal dels centres eren coneixedors de la data aproximada de sortida- no se'ls ha tramitat a temps el passaport o l'empadronament. La coordinació entre el Departament de Justícia i Qualitat Democràtica i els Serveis Socials dels municipis és una prioritat quan es parla d'èxit en la reinserció, però en cap cas és una realitat.

Enfortir la relació entre el Departament i els recursos especialitzats gestionats per entitats socials, com ara els voluntaris, és una altra de les qüestions que abordava la moció. Tot i la bona intenció, des del voluntariat es veu aquesta coordinació com a fràgil i poc formalitzada. A més, és comú que els recursos i les entitats cercades per part dels equips de tractament dels centres penitenciaris no siguin les adequades segons les necessitats dels interns. Alguns motius són els horaris limitats de les entitats, la falta de responsabilitat d'algunes

d'elles en la gestió dels tràmits o la manca de suport per trobar llocs de formació o feina.

Des del moviment de voluntariat pensem que s'ha de tenir en compte la situació integral, familiar i social de cada intern. Ben sovint formen part d'un col·lectiu vulnerable i d'una classe social dominada. Aconseguir que les persones amb pitjors condicions socioeconòmiques puguin accedir en igualtat de condicions al medi obert i crear un pla específic d'inserció sociolaboral per a totes les persones que surten d'un centre penitenciari, són també punts que va aprovar el Parlament fa uns mesos. Contràriament, les entitats de voluntariat constatem que hi ha interns que surten dels centres sense cap mena de recurs econòmic: directament sense diners per agafar el bus. En aquests casos, són les entitats o les mateixes persones que formen part del voluntariat que s'organitzen individualment per poder ajudar-los.

Per aconseguir un sistema que de veritat s'encari cap a la reeducació i la reinserció social, és indispensable una coordinació forta entre tots els actors que en formen part: l'administració, el personal dels centres penitenciaris, els serveis socials municipals i les entitats socials. Calen també més mesures alternatives i un augment del nombre d'interns en el medi obert. I, fent un pas més, centres més reduïts i més professionals formats i dedicats específicament a la reinserció, així com més recursos per a la rehabilitació, la prevenció i la reparació. I, fent una projecció de futur, fa falta plantejar una alternativa radical al sistema actual, que de veritat es focalitzi en el que predica la Constitució: unes mesures orientades vers la reeducació i la reinserció social. ●

“Tothom té dret a tot el que ofereix
la ciutat, inclouent-hi la part turística”

Laura Schenzer és secretària executiva de la Federació Uruguaiana de Cooperatives d'Habitatge per Ajuda Mútua (FUCVAM), en què les sòcies promouen que famílies amb pocs recursos hi puguin accedir. També postul·la que les cooperatives han de ser una palanca per gaudir del dret a la cultura i l'oci

TEXT: **GEMMA PARERA**
FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

Va néixer i es va criar en un complex d'habitatges a Montevideo, anomenat Juana América, que aplega cinc cooperatives. “Allà vaig aprendre la vida. L'escola formava part del complex, on també hi havia una sala comunal que acollia activitats d'oci i d'esport, una biblioteca, una escola bressol i una policlínica”, recorda. Tot això li va marcar la infantesa: “era una manera de viure compartida amb el veí o la veïna”. Si bé el model de grans complexos cooperatius ja no s'estila a l'Uruguai, han crescut els projectes individuals de cooperatives d'habitatge que fins i tot han arribat a formar el que Laura Schenzer descriu com a barris cooperatius, on es troben molts projectes d'aquesta mena.

Després d'anys treballant a la Federació Uruguaiana de Cooperatives d'Habitatge per Ajuda Mútua (FUCVAM), ara exerceix de secretària de la Direcció Nacional i és alhora cooperativista del projecte d'habitatge COVIUNPRO, a Montevideo, on viu amb el seu fill. Aquesta activista del cooperativisme explica que, des dels anys setanta del segle passat, moltes cooperatives es van comen-

A l'Uruguai “hi ha unes 30.000 famílies que participen en més de 700 cooperatives”, concreta Schenzer, ja sigui en procés de formació, en espera del préstec bancari, en obres o bé ja habitades

çar a aplegar en la FUCVAM, i avui en són més de 700. Schenzer coordina les activitats culturals i d'oci que s'ofereixen des de la Federació per a les cooperatives que en formen part: “organitzem activitats puntuals que finança i coordina la FUCVAM, com ara obres de teatre per a infants, jocs didàctics cooperatius, la comparsa La ventolera, un grup de milonga...”, especifica. Cada cooperativa pot acollir una activitat al mes i, “a més, tenim els tallers durant tot l'any, on poden participar les cooperativistes i també les veïnes del barri. Són tallers de lectura i escriptura, activitats per a nens i nenes, gimnàstica per a persones adultes grans”, concreta la cooperativista.

Una de les activitats que més defensa són els *paseos*, sortides diürnes en autobús a tres destinacions: Colonia, Minas i Piriápolis. La iniciativa va sorgir d'una cooperativa de treball de transport que va comprar un òmnibus i els va oferir els seus serveis. A partir d'aquí va néixer des de la FUCVAM la idea d'organitzar sortides a tres destinacions del país: “Colonia una ciutat antiga de la costa, Piriápolis, una localitat a l'est, de turisme més popular, i Minas, està al bell mig de la serra”, explica Laura Schenzer. “La cooperativa ens truca i ens demana l'excursió per a una determinada data, per exemple, per a l'aniversari de la cooperativa o perquè volen fer una activitat d'integració. La FUCVAM ho finança i ho coordina. El bus recull a les cooperativistes a les set del matí, quan surten amb la vianda per fer un menjar compartit i fins i tot amb una cadireta per a la platja”.

L'objectiu d'aquestes activitats és promoure la cultura, però també generar vincle o integració entre qui forma part de la cooperativa. “Que l'òmnibus vagi a buscar les persones a la porta facilita que totes hi puguin participar”, apunta, en aquest sentit, la cooperativista. Durant un temps Schenzer també va coordinar un projecte, que també valora molt, mitjançant el qual les cooperatives en tràmit, que tot just s'estaven constituint, visitaven amb el mateix òmnibus les que ja estaven funcionant.

Com a treballadora de la FUCVAM, Schenzer també gestiona la targeta solidària que ofereix eneficis en descomptes per a diferents activitats com ara teatres, una òptica cooperativa, una sabateria, una llibreria, un centre de vacances o un hotel sindi-

cal a les cooperativistes de projectes adherits a la federació. Posa molt èmfasi en la cultura: “volem que sigui accessible, no només des d'un punt de vista econòmic, sinó també amb la idea de fer entendre que la cultura és per a tothom; diem: ‘tu també pots i la FUCVAM t'ajuda una mica perquè hi puguis anar’”, explica la cooperativista referint-se a les activitats culturals. “Tenim el convenciment que totes les persones i classes socials tenim dret a accedir a llocs dignes i cuidats, més enllà de si tenim o no roba adequada per posar-nos. Hi ha persones que no van al teatre perquè creuen que s'hi ha d'anar de gala i això no és per a elles. Però tenim dret a tot allò que ofereix la ciutat, incloent-hi la part turística. Tenim dret a un habitatge, a una vida digna, a l'esport, a l'oci, a la cultura i també al turisme”, reflexiona Laura Schenzer.

Per a ella, afirmar que la cultura és per a tothom inclou també pensar en persones que viuen al carrer, algunes de les quals també estan treballant per crear una cooperativa d'habitatge. El sistema d'ajuda mútua, és a dir d'autoconstrucció, fa que les cooperatives d'habitatge siguin accessibles per a aquest col·lectiu, ja que es compta també amb finançament per part de l'Estat en forma de préstecs i amb sòl que ofereixen els ajuntaments: “a les cooperatives d'ajuda mútua de l'Uruguai nosaltres fem tota l'obra. Portar el carretó ho sabem fer tothom i podem aprendre a fer el que calgui. Les dones participem de la construcció, aprenem com qualsevol persona i generem també oficis d'aquest aprenentatge”, recalca. “Actualment, hi ha unes 30.000 famílies que participen en més de 700 cooperatives al país”, concreta Schenzer. Algunes estan encara en procés de formació, d'altres esperen el préstec bancari per tirar endavant, d'altres estan en obres o bé ja habitades.

En totes elles s'hi integraran les activitats d'oci i de turisme de proximitat que dinamitza la FUCVAM, perquè més que un complement són, per a Laura Schenzer, un element essencial de la vida comunitària i d'una concepció universal del dret a la cultura i a l'oci. D'aquesta forma, el cooperativisme a l'Uruguai transcendeix l'habitatge i passa a ser part de la vida, com va experimentar ella des de ben petita i com ho fan avui els milers de famílies. ●

Per al dolor, oli de pericó

TEXT: **SARA ROMERO**

Hipericum perforatum és el nom científic amb el qual es denomina l'herba de Sant Joan, coneguda també com a hipèric, periquet, pericó, herba foradada o herba dels colps. És una de les plantes medicinals més conegudes i valorades en la cultura mediterrània des de l'antiguitat.

Aquesta herbàcia perenne floreix en el mes de maig en tiges verticals de fins a mig metre d'alçada. Se'l reconeix per unes flors d'un groc intens, quasi daurat, i la seua forma característica d'estrela de cinc puntes, així com per unes xicotetes glàndules en les fulles que semblen forats.

Ha estat considerada remei medicinal per a tots els mals –metges de l'antiguitat com Hipòcrates o Galé la recomanaven en els seus tractats–, i com a planta amb poders màgics. De fet, tant a l'edat antiga com a l'edat mitjana, s'usava per a espantar el mal i els dimonis. No és coincidència que a certs racons francesos o italians tinga el malnom de *chasse diable* i *scacciadiavoli*, respectivament; ni que en alguns llocs encara trobem manolls de la planta penjats a portes i finestres per a impedir que els mals esperits accedisquen a la llar.

En tot cas, més enllà d'aquests trets etnobotànics, els efectes farmacològics del pericó són vastament estudiats i usats. Una de les seues aplicacions més conegudes és per via tòpica, a través de l'oli d'hipèric. Es fa servir per a les cremades, ferides lleus, dolors ciàtics o èczemes, gràcies a les seues propietats antiinflamatòries, cicatritzants i antisèptiques.

GENER | FEBRER | MARÇ | ABRIL | MAIG | **JUNY** | JULIOL | AGOST | SETEMBRE | OCTUBRE | NOVEMBRE | DESEMBRE

OLI D'HIPÈRIC O DE PERICÓ

INGREDIENTS:

- Flors d'*hipericum perforatum*.
- Oli d'oliva.

CONSIDERACIONS:

No hi ha una sola manera d'elaborar oli d'hipèric, perquè el seu procediment varia segons zones geogràfiques i persones. Aquest sol ser el procés d'elaboració més comú.

ELABORACIÓ:

1. La tradició popular recomana collir les flors a poqueta nit, o bé en la nit de Sant Joan, o bé en nit de Lluna plena. Es diu que així totes les propietats es troben a la flor.
2. Escolliu les summitats florides de diferents plantes, i feu-ho amb paciència, per bé de no fer-les malbé i garantir-ne la reproducció.
3. Afegiu les flors en un pot i incorporeu un bon l'oli d'oliva. Cal cobrir totes les flors.
4. Deixeu-ho macerar quaranta dies "al sol i serena", segons la tradició. Ha de rebre llum indirecta del sol perquè es tinte de roig i la flor hi transferisca les propietats.
5. Passat el temps, veureu l'oli més dens i enrogit. Coleu-lo i guardeu-lo en un lloc fosc, sec i fresc.

Segueix la 'Directa' a **WhatsApp** i a **Telegram**

Publicitat

Benvingudes a la comunitat del llibre crític

Fes-te sòcia de la llibreria crítica **La Repartidora** des de 50€/curs

Descomptes · Llibres gratis · Assemblea anual de sòcies

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8 baix
Benimaclet - València
960 83 56 13 - larepartidora.org

La Directa utilitza els serveis de

foli verd
gràfiques

foliverd.net
foli@foliverd.net
C. de la Llibertat 44,
Gràcia, 08012
Barcelona

Menú del dia
de dilluns a divendres
de 13:00 h a 15:30 h
Reserves a 93 119 06 92
ladeskomunal.coop

Assegurem compromís

www.arc.coop

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57
serveis financers ètics i solidaris

www.coop57.coop

ger
ENTITAT
CULTURAL I
ESPORTIVA

C/ del PI 25.Ribes.(Garraf).Països Catalans
08810.Tlf:93 896 12 00.ger@mesvilaweb.com

...aquest estiu posem la directa! amb la nova web
www.entitatger.cat

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària

www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets

www.cronda.coop
T. 932682199

Hooooooooooooo

4.500 subscriptores
100.000 visites úniques al mes

ooooooooooooo

ooo Anuncia't a la Directa publicitat@directa.cat ola!

LLIBRERIA CRÍTICA DE BARRI
CATÀLEG DE ROBA
ESTUDIS COOPERATIUS
I COMUNALS
GESTORIA I ASSESSORAMENT
ECONOMIES FEMINISTES

LA CIUTAT INVISIBLE

Riera d'Escuder, 38 (08028) · 932 989 947 · invisible.coop

Digitalització
amb sobirania tecnològica

SomNúvol
.coop

- Som cooperativa
- Som tecnològica
- Som programari lliure

► hola@somnuvol.coop

COL·LECTIU PUNT 6
URBANISME FEMINISTA
PER UNA TRANSFORMACIÓ RADICAL DELS ESPAIS DE VIDA

NOVA EDICIÓ EN CATALÀ
AMB PRÒLEG D'ANA POLO

FOTOGRAFIA: JAIME PÉREZ RIVERO

Mar Mediterrània, abril de 2026. Dues persones preparen un bot per traslladar material entre embarcacions de l'expedició de la Global Sumud Flotilla, que havia salpat del port de Barcelona el 15 d'abril. La missió estava integrada inicialment per 54 naus i al voltant de 500 activistes, amb l'objectiu de desembarcar ajut humanitari a Gaza. Uns dies més tard, va ser interceptada en aigües internacionals per l'armada israeliana, desviada a Creta i dos dels seus portaveus van ser detinguts i empresonats per l'Estat d'Israel.

Bahia, el Brasil

Dues persones feinegen a l'assentament 19 de Marzo al Municipi Tapiramutá, a l'estat brasiler de Bahia.

PLANTAR CARA AL MERCATEIG AGROALIMENTARI AL BRASIL

En un país marcat per la concentració de la propietat i un model agrícola orientat a l'exportació, els campaments i assentaments establerts pel Moviment Sense Terra, mitjançant l'ocupació de finques abandonades, representen una manera d'habitar el territori basada en l'organització col·lectiva i l'agroecologia

TEXT: SANDRA CUESTA
FOTOGRAFIA: LAIA ARNAU

Al Brasil hi ha un crit que es repeteix sovint als campaments del Moviment dels Treballadors Rurals Sense Terra (MST): “*Si o campo não planta, a cidade não janta*” (si el camp no planta, la ciutat no menja). És una manera de recordar una evidència que sovint queda amagada darrere del model agrícola que domina el país.

En les últimes dècades, el Brasil s'ha convertit en una màquina de produir gra, carn, canya de sucre i altres productes bàsics destinats al mercat internacional. Per fer-ho possible, milions d'hectàrees s'han transformat en monocultius, fet que ha ocasionat la pèrdua d'ecosistemes diversos; s'han introduït llavors modificades genèticament i s'ha multiplicat l'ús de fertilitzants químics i pesticides.

Tot i ser un dels productors agrícoles més potents del món, però, una part important de la població brasilera continua patint inseguretats alimentària i fam. El motiu és que es prioritzen els cultius destinats a l'exportació, mentre que els aliments bàsics de la dieta brasilera, com l'arròs, els fesols o la mandioca, perden superfície any rere any. Com explica Benedito, membre de l'MST de l'assentament Terra Nossa, a Juazeiro (a l'Estat de Bahia), “la població brasilera depèn dels aliments saludables, però ells, els latifundistes, només volen plantar canya de sucre, i nosaltres no mengem això”. Com els altres testimonis d'activistes del moviment que apareixen al reportatge, hem preservat la seva identitat completa per motius de seguretat.

Només el cultiu de soja transgènica ocupa una extensió equivalent a la de tot Alemanya, tenint en compte que la se-

va expansió sol anar acompanyada de desforestació, incendis, expulsions de comunitats rurals i conflictes per la terra. De fet, entre 2019 i 2022, més de 700 membres de comunitats indígenes van ser assassinades al Brasil, segons recull la investigadora Larissa Mies Bombardi al llibre *Agrotóxicos e colonialismo químico* (WWF i Fundació Heinrich Böll, 2023).

VIOLÈNCIA FÍSICA I QUÍMICA

A aquesta violència territorial se n'hi suma una altra de menys visible: la química. Cada any, gairebé un milió de persones s'intoxiquen pel contacte amb diversos pesticides, substàncies que s'associen a càncers o malformacions i que impacten sobretot a gent que treballa al camp i a membres de pobles indígenes, segons la informació de Larissa Mies Bombardi.

El més sorprenent és que molts d'aquests productes estan prohibits a la Unió Europea per la seva toxicitat, però continuen fabricant-se i exportant-se cap a països del Sud global amb regulacions més laxes. Mies Bombardi defineix aquest fenomen com a “colonialisme químic”. És a dir, els beneficis es concentren al Nord global, mentre els riscos i la contaminació es desplacen cap al sud.

Davant d'aquesta situació, el camp brasiler s'ha convertit en un espai de disputa, però la lluita no és només per la propietat de la terra, sinó pel model d'agricultura, pels aliments que es produeixen i per qui assumeix els costos d'aquesta producció.

És en aquest context que apareix el Moviment dels Sense Terra. Fundat a mitjans dels anys vuitanta, avui és un dels ►

► moviments socials amb més capacitat de mobilització del món. Agrupa prop de dos milions de persones i unes 400.000 famílies assentades arreu del Brasil.

L'objectiu principal de l'MST és impulsar la reforma agrària i garantir que la terra compleixi una funció social, és a dir, que no estigui sota domini d'unes poques mans, sinó que serveixi per viure i produir aliments. En aquest sentit, una idea central del moviment és que la terra ha de ser de qui la treballa. Tal com ho resumeix Marquinhos, membre del campament Belo Monte, a Canudos (Bahia), "qui ha de tenir i posseir la terra són els agricultors i les agricultores que intenten mantenir les seves famílies".

Per posar-ho en pràctica, les activistes de l'MST segueixen un procés que es repeteix en moltes regions del país: famílies sense terra ocupen finques abandonades o en desús, sovint de grans terratinents, i hi instal·len campaments provisionals. Amb el temps, i després de negociacions sovint llargues i conflictives, en alguns casos acaben sent reconeguts legalment i es constitueixen com a assentaments. És llavors quan les famílies poden quedar-s'hi a viure i disposen de terres per conrear.

L'estiu del 2025, una Brigada de Solidaritat de l'Associació Catalana per la Pau va conviure durant un mes amb membres de l'MST de l'Estat de Bahia, al Nord-est del Brasil. Les sindicalistes van traslladar a l'expedició catalana que no conceben la terra com una mercaderia, sinó com l'element que fa possible la vida. Per això, per a elles, treballar-la i cuidar-la és una necessitat i alhora una responsabilitat.

Dins d'aquest marc, l'agroecologia ocupa un lloc central. Cultivar sense agrotòxics no és només una decisió productiva, sinó també política. És una manera d'oposar-se al model de l'agronegoci i de defensar una forma de cultivar capaç d'alimen-

tar la població sense destruir la terra ni posar en risc la salut de qui la treballa. Les membres de l'MST la descriuen també com una forma de protegir les generacions futures.

Aquesta relació amb la terra es reflecteix en la vida quotidiana dels assentaments. En alguns, hi ha moments que recorden un petit paradís rural: aire net, aigua clara, camps cultivats i una sensació de tranquil·litat difícil de trobar a les ciutats. Tanmateix, aquesta imatge conviu amb moltes dificultats. L'accés a l'aigua, per exemple, sovint és irregular. En alguns campaments només n'hi ha durant unes hores al dia i no sempre arriba a totes les parcel·les, cosa que obliga a adaptar els cultius o limitar-ne la producció.

Ahora, el territori afronta amenaces ambientals. En l'assentament de Baixão, un dels que va visitar la brigada, la proximitat d'un projecte miner preocupa especialment les seves habitants. "Les primeres perforacions ja han alterat el color de l'aigua del riu, mentre la desforestació prèvia i les extraccions han començat a transformar l'entorn", afirma Marli, membre del moviment. Davant d'aquest risc, les integrants del projecte han impulsat iniciatives de preservació, com bancs de llavors per conservar espècies locals. D'aquesta manera, si algun dia certes plantes desapareixen, encara serà possible tornar-les a plantar.

A tot això s'hi afegeix la pressió constant dels grans terratinents que volen recuperar les terres ocupades, inversionistes que compren finques amb finalitats especulatives -que es coneixen com a *grileiros*- i, en alguns casos, les amenaces de pistolers vinculats als latifundis. Els desallotjaments són freqüents, i hi ha famílies que han estat expulsades fins a quatre vegades en els darrers catorze anys, obligades en cada ocasió a començar de nou en un altre lloc. Malgrat totes aquestes dificultats, moltes decideixen quedar-se al moviment. "Si venen més vegades, aquí ens trobaran. No en penso marxar", asse-

Una resident mostra l'horta comunitària feta per dones a l'assentament Paulo Freire (Bahia).

Una dona pela iuca per fer tapioca a la Casa de Farinha de l'assentament Rosely Nunes, a Itaeté, estat de Bahia.

gura Genilda, de l'assentament Vale da Conquista, prop del municipi de Sobradinho (Bahia).

Paral·lelament, el moviment se sosté també sobre altres pilars. Un és la formació política i tècnica, que es duu a terme de manera constant a través de cursos, trobades i espais educatius pensats per construir consciència col·lectiva i capacitat d'autogestió. Així, es converteix també en un espai de reafirmació identitària: no es tracta només d'aprendre tècniques agrícoles, sinó d'entendre el sentit polític de la lluita que protagonitzen i saber què es defensa i per què.

Un altre pilar de l'MST és la solidaritat. Durant la pandèmia de la covid, per exemple, van néixer les anomenades cuines solidàries, que encara avui continuen funcionant. Per mitjà d'aquesta iniciativa, les explotacions agrícoles dels assentaments donen part de les seves collites per preparar menjars

i cistelles d'aliments que es distribueixen en barris vulnerables de les ciutats. En només quinze dies poden arribar a repartir centenars d'àpats, fet que posa en evidència que, en moments de crisi, el camp sosté la ciutat.

ESPAI DE RECONSTRUCCIÓ VITAL

Per a moltes persones que en formen part, l'MST és un espai d'acollida i reconstrucció vital. Alguns testimonis expliquen que abans d'arribar-hi vivien en situacions d'exclusió profunda, sense feina estable ni perspectives de futur. Accedir a la terra els ha permès autoabastir-se d'aliments, construir una casa i imaginar una vida que abans semblava impossible.

El somni que més es repeteix entre les membres del moviment entrevistades és, aparentment, molt modest: tenir un petit tros de terra. Quan aquest somni es fa realitat, però, es viu com una autèntica conquesta, perquè la terra també aporta autonomia, arrelament i dignitat. Significa accedir a l'aigua, a una escola per a la descendència i a una comunitat amb qui compartir el dia a dia.

Però formar part de l'MST també implica conviure amb l'estigma i la discriminació, ja que, per a una part de l'opinió pública brasilera el terme *Sem Terra* s'associa a ocupacions il·legals o fins i tot a delinqüència. Sovint, a les ciutats és vist amb menyspreu o se'n té una visió reduccionista, marcada per l'estigma de la pobresa. Tot i això, dins del moviment aquesta percepció canvia, i la pobresa adopta un altre significat. Moltes veus que en formen part reconeixen que econòmicament no neden en l'abundància, però insisteixen que la terra és una riquesa que no es pot mesurar només amb diners.

Quan vam preguntar a Benedito, del campament Terra Nossa, si creia que era difícil mantenir-se dins del moviment, ho va tenir clar: "el què és difícil és no quedar-s'hi". ●

L'MST és un dels moviments socials amb més capacitat de mobilització del món. Agrupa uns dos milions de persones i unes 400.000 famílies assentades arreu del Brasil

IA a Àfrica, un nou colonialisme en forma d'explotació laboral

Milers de persones són empleades en països africans per entrenar les eines d'intel·ligència artificial, seguint el sistema de microtasca, en condicions molt precàries. És un model de contractacions massives pensat més per generar confiança entre possibles inversors que per necessitats de producció

TEXT: **MARCHÉ ARENDS I KATHRYN CLEARY**
PERIODISTES D'INVESTIGACIÓ

El bombo i plateret amb què es presenta la intel·ligència artificial és el següent nivell del joc colonial. Replanteja l'explotació dels treballadors africans del sector digital com una “innovació” i és una eina de poder exercida pels especuladors de l'extractivisme colonial. Funciona com un relat acuradament elaborat per dissimular l'apropiació del llenguatge del “progrés”. Sabem que això és cert perquè, com a periodistes d'investigació, vam passar vuit mesos perseguint la història equivocada.

Definim la bombolla de la IA com el missatge promocional i la ideologia institucional que presenta la intel·ligència artificial -en particular l'anomenada “superintel·ligència”- com a quelcom “inevitable” i destinat a comportar una “transformació històrica”. Això es concreta, a la pràctica, en exemples com el del fundador de xAI, Elon Musk, quan va dir al personal de la seva empresa, l'any 2025, que la Intel·ligència General Artificial (AGI) -és a dir, els sistemes que suposadament igualen o superen les capacitats cognitives humanes- es podrien aconseguir ben aviat, el 2026. Per la seva banda, el fundador i CEO d'OpenAI, Sam Altman, va escriure al

seu blog el 2024 que la IA milloraria màgicament la vida de tothom: “Amb aquestes noves habilitats, podem obtenir una prosperitat compartida fins a un grau que sembla inimaginable avui”, escrivia. “En el futur, la vida de tothom pot ser millor que la vida de qualsevol persona ara”, afegia. Al seu torn, el fundador de *You.com*, Richard Socher, va proclamar el 2023 que “la intel·ligència artificial acabarà amb totes les indústries que poden recopilar qualsevol mena de dades i tenen processos repetitius”.

Per descomptat són exageracions. Reconeixem que l'exageració en si mateixa es pot mobilitzar com una força positiva a la societat. Com a membres del quart poder, ens centrem en la responsabilitat. Això significa que percebem l'exageració com una eina o mecanisme de poder i control. I ens interessa com l'utilitzen actors poderosos per influir simultàniament en la creença pública i emascarar l'explotació.

EL NOU EXTRACTIVISME

Durant l'any de durada de la nostra investigació, duta a terme amb suport del Centre Pulitzer i publicada per *Africa Uncensored*, en el món opac i confús de les microtasques,

vam parlar amb treballadors digitals africans (de Nigèria, Sud-àfrica o Kènia) que entrenen grans models de llenguatge (LLM) com ChatGPT.

La microtasca és una pràctica similar a l'externalització, però específica en l'àmbit de l'economia de la IA: centenars de milers de treballadors digitals (també coneguts com a treballadors *gig*), a la majoria dels països, tenen la tasca de refinar les respostes dels LLM i guiar-los cap a un comportament més sofisticat. La seva feina és corregir errors, donar forma a les respostes i, almenys aparentment, “ensenyar” als models com actuar.

I aquí hem d'emfatitzar un aspecte: els LLM en realitat no “pensen” sinó que depenen de dades d'entrenament curosament seleccionades que requereixen la visió i supervisió humana en cada pas del procés de desenvolupament.

Cada persona amb qui vam parlar tenia una història única amb un fil conductor semblant i força inquietant: les pràctiques extractives sustenten la formació dels models de llenguatge: els salaris es mantenen per sota dels nivells de subsistència; els tutors, anotadors i moderadors d'IA es tracten com a persones

d'un sol ús, i l'experiència africana s'apropia sense reconeixement. Això ressona a les economies colonials de desposseïció.

Aquest fenomen ha estat descrit per altres investigacions en aquest camp. Hi ha molts exemples excel·lents de periodisme de responsabilitat sobre la IA, però la sèrie “AI Colonialism”, de Karen Hao, publicada per la *MIT Technology Review* l'any 2022, és una obra que va tenir un gran impacte en els nostres reportatges.

“La indústria de la IA no busca capturar terres com ho van fer els conqueridors del Carib i Amèrica Llatina, però el mateix desig de beneficis la impulsa a ampliar el seu abast”, escriu Hao a la seva introducció a la sèrie. “Com més usuaris pot adquirir una empresa per als seus productes, més subjectes pot tenir per als seus algoritmes i més recursos (dades) pot obtenir de les seves activitats, els seus moviments i fins i tot els seus cossos”.

La hipòtesi inicial de la nostra investigació es va centrar en aquestes dades tan buscades que Hao esmenta. Vam postular que el procés de contractació dut a terme pels treballadors digitals africans per aconse- ►

AI TRAINING HIRING NOW

JOBS \$25/HR

NO EXPERIENCE NEEDED WORK FROM ANYWHERE

APPLICATION GUIDE ✓ **HIRING NOW**

Mindrif AI JOBS!

\$700/DAY

100% APPROVAL RATE

DOES IT WORK?

LUEL AI HIRING AFRICANS!

★★★★★

LEGIT!

Vistosos reclams publicitaris que ofereixen feina entrenant recursos d'intel·ligència artificial.

Inauguració de l'acadèmia que la multinacional OpenAI ha establert a Nigèria, de bracet amb la Universitat de Lagos, l'octubre de 2025.

► guir feines en plataformes de microtasques era en realitat una façana per robar dades per formar LLM gratuïtament. Vam refutar aquesta hipòtesi vuit mesos després d'iniciar la investigació, després d'assabentar-nos que les proves de sol·licitud per a tutors d'IA estan estandarditzades.

Així doncs, vam canviar de rumb i vam adonar-nos que necessitàvem construir quelcom diferent partint la feina de Hao i de moltes altres persones increïblement intel·ligents, en lloc de repetir les seves premisses com a lloros. Això significava anar més enllà de traçar paral·lelismes entre el colonialisme modelat pels imperialismes i les vies de treball que fonamenten el desenvolupament de la IA. Significava preguntar-nos: quines forces sostenen i perpetuen aquestes jerarquies opressores?

Vam canviar el focus de l'acumulació de subjectes per als algorismes a l'acumulació de treballadors digitals, molts dels quals, segons els nostres informes, van romandre asseguts durant mesos sense cap tasca per completar, tot i haver estat contractats. (És important tenir en compte que, en general, els treballadors digitals no cobren per hora, sinó per tasca completada amb precisió. Si no hi ha tasques per fer no hi ha possibilitat de tenir ingressos).

Malgrat l'escassetat de tasques, vam veure com les empreses de microtasques, de tots els sectors, organitzaven una campanya de contractació rere l'altra. Vam veure'n un exemple particularment greu el 2 de maig de 2025, quan Outlier -una empresa filial de Scale AI i un gegant del *micro-tasking*- tenia més de 42.000 ofertes de treball anunciades a LinkedIn.

CONTRACTES A L'ENGRÒS

Durant un any, vam estudiar les estratègies de contractació massiva d'empreses de microtasques, com Mindrift, una filial de Toloka (que antigament havia estat propietat de Yandex) per guanyar contractes de formació amb grans empreses tecnològiques, com OpenAI. Al principi va ser difícil d'entendre, però un cop ho vam fer, ens vam adonar que era una estratègia estàndard de copiar i enganxar: contractar en massa tot i saber que no hi ha prou feina, per crear un efecte il·lusori d'escala. Per què? Perquè l'escala és un senyal per als inversors per tal que continuïn invertint grans quantitats de diners en el desenvolupament de la IA.

A la nostra investigació descriuim aquesta pràctica com a "cobertura laboral", o una manera de fer bullir l'olla de la banca. En altres paraules:

Tenir personal inactiu es converteix en una prova de "capacitat", una mena de garantia que assegura als inversors que l'empresa pot créixer en qualsevol moment

mostrar abundància de cara al capital inversor, sense garantir feina, per tal d'impulsar els beneficis.

La plataforma d'entrenament d'AI Mindrift mai utilitza el terme "cobertura laboral", però no amaga que l'estratègia és central per al seu model de negoci. Una entrada del seu blog del febrer de 2025 ho desglossa força bé quan diu: "això garanteix que quan, per exemple, l'empresa A es posa en contacte amb nosaltres demanant 50 experts en ciberseguretat, ja hem trobat, examinat i preparat els candidats adequats per a ells".

Això és capitalisme especulatiu en acció. En aquest sistema, el valor no es basa en el que una empresa ofereix avui, sinó en la promesa del que podria oferir demà. Els treballadors inactius es converteixen en una prova de "capacitat", una mena de garantia que assegura als inversors que l'empresa pot créixer en qualsevol moment. Aquesta il·lusió alimenta l'exageració, i l'exageració infla el preu en el mercat de valors, transformant la mà d'obra precària en confiança dels inversors i mantenint la indústria de la IA inundada de capital.

Al final, el treball humà no s'aprofita per a la feina que produeix, sinó per l'espectacle de l'abundància, en un joc d'atzar de proporcions èpiques, tot plegat abocat a la recerca

Treballadors de Samasource, que gestiona la moderació de continguts de Facebook, protesten a les oficines de Nairobi (Kènia) contra els baixos salaris i les males condicions de salut laboral en què han de fer la seva tasca, el maig de 2023.

febril d'alguna cosa que els experts diuen que potser ni tan sols existeix: la IA "superintel·ligent".

LA NOVA FRONTERA COLONIAL
Quan vam examinar la retòrica sobre la IA a l'esfera pública -Altman dient que la vida de tothom serà millor, Mindrift anunciant milers de llocs de treball però negant-se a prometre feina, i la narrativa dominant en el discurs actual sobre la IA que diu que "és una cosa superfantàstica, brillant i molt bona, tot i que tenim poques proves per demostrar per què"- vam veure un patró clar.

Una vegada i una altra, aquells que tenen el poder insisteixen a repetir i reforçar les narratives d'"inevitabilitat" i "transformació" que, en última instància, beneficien una petita elit, mentre emmascaren l'absència de proves sòlides i la persistència de l'explotació. És menys una visió de futur i més una ideologia promocional dissenyada per consolidar el poder.

Aquest és un patró històric. I la Història ens ensenya que els patrons es converteixen en tendències, les tendències es converteixen en sistemes i els sistemes perduren perquè aquells que se'n beneficien lluiten per a mantenir-los intactes. Avui, el camp de batalla són les xarxes socials, on els CEO tecnològics, els polítics, els inversors

Les companyies de microtasques organitzen una campanya de contractació rere l'altra. El maig de 2025, Outlier, filial de Scale AI, tenia més de 42.000 ofertes de treball anunciades a LinkedIn

i els seus amplificadors institucionals disparen declaracions d'"inevitabilitat" i "transformació" al seu caprici.

Declarar que la IA és inevitable és la forma que fa que l'exageració esdevingui poder colonial. La retòrica de la inevitabilitat, en particular, escenifica l'exageració com un destí manifest, eliminant la possibilitat de rebuig o de futurs alternatius. Aquesta és la frontera colonial de la IA: un terreny construït no només sobre el territori (pensem en centres de dades que literalment drenen les comunitats indígenes de recursos naturals) sinó també sobre el llenguatge, amb paraules encantadores disciplinen els treballadors en el marc de la precarietat, converteixen el treball humà en una garantia simbòlica per al valor especulatiu i disfressen l'explotació com a "progrés".

Una plataforma com X, on l'exageració s'escenifica i es fa circular, per exemple, es converteix en el camp de batalla de les narratives on es lluita per aquesta frontera. La "inevitabilitat" es converteix en l'arma que fa que l'explotació sembli natural, necessària, normal i fins i tot aspiracional.

Com a periodistes d'investigació, treballem des d'una convicció: la consciència i la comprensió restauren l'acció. Els nostres reportatges

busquen aguditzar aquesta consciència i aprofundir en aquesta comprensió perquè les comunitats a les quals servim puguin donar forma als seus propis futurs, en lloc de ser conduïdes a un esdevenidor dissenyat sense tenir-les en compte. El projecte colonial mai va acabar, només ha millorat en matèria de relacions públiques. ●

Aquest article s'emmarca en les investigacions del grup Hype Studies que es publiquen al portal *Tech Policy Press* al llarg d'aquest 2026.

Noelia Ramírez

Esriptora

“El periodisme cultural és un món de castes, ningú no hi esperava una persona de barri”

No és fàcil definir la professió de Noelia Ramírez (Esplugues de Llobregat, 1982). Periodista cultural, escriptora, assagista, podcaster, pensadora, analista de tendències... Molta gent la coneix per presentar el programa "Amiga, date cuenta", a Ràdio Primavera Sound, en què analitza l'actualitat amb mirada feminista. Ens trobem a la llibreria Casa Usher de Barcelona per endinsar-nos en el seu darrer llibre, 'Nadie me esperaba aquí' (Anagrama, 2025), una audaç reflexió sobre la classe social, la cultura i el feminisme.

TEXT: **ALBERT ALEXANDRE**

FOTOGRAFIA: **DANIEL BARTOLOMÉ**

El teu llibre es titula “ningú m’esperava aquí”. On és “aquí” i a qui esperaven?

En un inici, el llibre s’havia de dir “La intrusa”. El “ningú” es refereix a totes aquelles persones que dominen el discurs cultural i l’“on” és el fet de treballar com a periodista en un mitjà generalista i haver-hi arribat des d’on vinc. Ningú no s’esperava que una persona de barri com jo hi arribés. El món del periodisme cultural és un món de castes: hi ha moltes famílies emblemàtiques i hi arribes si coneixes algú. Si no, sembles una intrusa i que no hi pertany. És un món que pertany a les persones que tenen un capital cultural heretat.

Dius que ets una intrusa. Com és sentir-se així en la teva professió?

Una persona intrusa sap que no pertany a un lloc perquè normalment sent que les cartes de la partida estan repartides abans que ella hi pogués jugar. Si tens un dèficit de capital cultural heretat i de contactes socials, te les manegues per sobreviure, per arribar als mateixos llocs d’altres formes. Crec que les persones que som intruses ens movem una mica per astúcia. En el món cultural t’has d’espavilar per semblar que hi pertany. T’hi has d’assimilar amb altres tècniques.

En el llibre fas servir el concepte de “desclassament” per referir-te a la forma d’arribar al món de les elits culturals i periodístiques. És un procés natural o és buscat?

Entre els anys noranta i els dos mil, moltes filles de la classe obrera vam ser les primeres a les nostres famílies d’arribar a la universitat. Això va provocar que gent d’orígens molt diferents entréssim en contacte. Jo, a més, vaig anar a una universitat privada, i això volia dir que les persones que hi havia allí tenien un capital cultural, social i econòmic molt més alt que el meu. El desclassament és un viatge cap amunt o cap avall. Quan vaig entrar en contacte amb el món periodístic i el món cultural, vaig ser conscient de les meves mancances i per assimilar-me vaig fer una espècie d’amnèsia autoinfligida dels meus orígens. Una de les estratègies per tractar d’assimilar-se és mentir: maquillar el cognom o la feina dels pares. Maryam Madjidia a *La edad ridícula* [Minúscula, 2026] explica que el seu pare es dedicava a fer obres a pisos com a paleta i, ella deia d’ell que era interiorista. Jo mai vaig arribar a mentir, però intentava no dir que la meua mare treballava netejant cases. Volia ser com la resta i em vaig oblidar de qui era.

Qualsevol desclassament implica un reconeixement del sistema de classes. En el teu cas, en quin moment comences a adonar-te del lloc d’on vens?

La veritat és que en la meua adolescència i la meua primera vintena no hi havia un discurs polític com ara ni com el que hi ha hagut durant la darrera dècada. La gent jove no parlava de política. O, almenys, en els entorns on jo vivia, al meu barri, no es parlava de política perquè anàvem de festa tot el dia. I després, a la universitat, on jo anava, no es parlava ni de calés ni de política. Hi havia molt cinisme, aquella sensació que tothom ho havia vist tot, ho sabia tot, que crec que és una cosa que està tornant ara barrejada amb cert nihilisme. Hi ha una certa apatia melancòlica. A la universitat era molt fort perquè jo estava rodejada de gent era filla de famosos o de polítics que feien vacances a illes, quan jo mai havia anat de vacances, i que deien “quina mandra anar a Cancún”. Però mai es parlava de calés. Sí que hi havia un pensament polític que estava molt centrat a derrocar el discurs multiculturalista per fer exercicis gentrificadors, però no hi havia un debat entre nosaltres respecte a això. No es parlava de feminisme obertament, com es parla ara, no es parlava dels privilegis, com es parla ara. La darrera dècada jo crec que ha sigut crucial, perquè el discurs de la descolonització i el feminisme ens han fet conscients d’on i de qui som. Les diferències socials són molt més grans ara que abans. Però no va ser una època molt polititzada, i en parlo amb gent que anava a la universitat pública aquells anys i em diuen el mateix. Hi havia protestes com les de l’habitatge o contra el pla Bolonya, però el discurs polític no estava tan instaurat en el món de la

cultura com ho està ara. Tot el que vèiem a la universitat era una cosa masculina... El discurs de l’home era el centre de l’univers.

En quin moment adoptes consciència de classe i comences a polititzar-te?

El meu pare sempre havia estat molt polititzat, havia estat sindicalista. Per sort em va tocar un pare d’esquerres. A casa hi havia un discurs molt obert. Però sobretot va ser amb les lectures, a través d’internet, que em vaig polititzar. Jo soc filla d’internet. Van ser crucials per a la meua educació sentimental, perquè totes les lectures que no em van donar els meus professors o la meua carrera, me les van donar, entre l’any 2000 i el 2012, el món dels blogs on ja es parlava de feminisme. Gràcies a revistes que venien dels Estats Units com *Jezebel* o *Gawker* vaig poder a seguir dones que m’interessava molt com pensaven. Va ser una explosió cultural. Cal pensar que en aquell moment hi havia sèries com *Girls* o *Broad City* que tenien una mirada molt fresca i una forma molt diferent d’apropar-se a la gent jove, aquesta mirada quasi naïf que ara anomenen optimisme *millennial* i del qual la generació Z ara té una mica d’enveja. Tot això convivia amb uns discursos misògins i hipster que et trobaves a la revista *Vice* o amb personatges com Terry Richardson.

Parlem d’un internet que ja no existeix.

Sí, sí. Era una escola de formació sentimental i cultural on es podia plantejar un accés total al coneixement. Et parlaven d’una pel·lícula i la podies veure aquella mateixa tarda a casa teua. Clarament, la cultura s’ha de pagar, però s’ha de recuperar aquell esperit d’alguna manera. Perquè, ara mateix, hi ha un internet de rics i un internet de pobres, hi ha un internet de nois i internet de noies. Les persones riques es poden pagar la seva subscripció a una plataforma per poder veure les pel·lícules daneses que els agraden i poden escollir el mitjà de comunicació on saben que la informació està contrastada o es treballa de la manera que els agrada. Però l’internet dels pobres és aquell de la persona que, des del seu mòbil, entra a tota mena d’informació, des de continguts creats amb IA, a un *deepfake*, un *slop*... És aquest internet en el qual els nois estan cooptats per influencers d’extrema dreta i criptobros, i les noies són arrossegades a continguts que fan apologia del terrorisme corporal. Soc molt defensora d’internet perquè m’ho ha donat tot. Però ara mateix se’m fa

“Hi ha un internet de rics i un internet de pobres, en el qual els nois són arrossegats per influencers d’extrema dreta, i les noies per l’apologia del terrorisme corporal”

molt difícil mantenir aquest discurs. Alhora, penso que estem posant massa atenció en el discurs de l'extrema dreta i estem comprant el seu marc mental. Donem massa valor a aquesta idea que diu que la gent jove només vol ser influencer i rica quan, en realitat, hi ha molt jove que està intentant fer una altra mena d'internet. Fa un temps vaig entrevistar a Júlia Nueno, una jove que forma part de Forensic Architecture i està treballant en la recreació dels bombardejos a Gaza mitjançant les xarxes per portar aquesta investigació a la Cort Penal Internacional. Hi ha gent jove com ella, però interessa posar l'atenció en els perfils d'extrema dreta. La solució, però, no implica treure el mòbil a un nen de setze anys o que no el porti a l'escola. El problema va molt més enllà. A mi mateixa em passa: ara m'informo molt malament i hi ha coses que veig i que em pregunto si són veritat o mentida. La censura a internet té a veure amb l'accés al contingut. Hi ha tant contingut que s'està censurant la informació important. És una desorientació extrema i poder desconnectar-se és un privilegi.

Al teu llibre apuntes que hi ha una clara intersecció entre la classe i el gènere. T'ho pregunto en clau una mica provocadora: creus que el feminisme pot ser alliberador per una dona com la teva mare?

Hi ha un feminisme que té certa arrogància cap a les dones com la meva mare. Aquesta era la postura que jo tenia abans: tenir la vida que no havia tingut ella era portar una vida més feminista, el més lliure i moderna possible. Em deia a mi mateixa que no estaria a la cuina. Crec que sí que hi ha un problema amb cert feminisme que no ha sabut apropar-se a la classe treballadora i, si ho ha fet, ha estat amb condescendència. Alhora, el feminisme -i sobretot l'esquerra- s'ha acomplexat molt amb la lluita feminista, que era l'única lluita que havia proposat noves formes de viure, de cuidar i de relacionar-se. L'esquerra s'ha acomplexat quan la dreta ha fet servir quatre conceptes per desprestigiar el feminisme com "progres", "woke", "horts urbans" o "poliamor". Ara bé, l'esquerra no té ganes de tornar als debats interessants, que potser sí que de vegades eren una mica arrogants i no entenien que havien d'aprendre també de les classes treballadores. Tot això ha fet que l'esquerra torni al marc mental de la dreta, de la família tradicional, del natalisme. També és cert que hi havia una dissonància entre el que es deia i el que es feia i rebia la gent. I això la dreta ho va saber aprofitar i ha sabut desmuntar molt ràpidament un canvi propositiu que estava succeint. Alhora, penso que també és important el feminisme acadèmic, perquè no es pot fer aquest discurs antiintel·lectual que recorre l'esquerra i que em sembla molt perillós. Ara sembla que qui salvarà l'esquerra siguin els homes de tota la vida, els marxistes d'esquerres d'abans... el Rufián, vaja. Com si l'esquerra s'hagués perdut i ara ells vinguessin a salvar-nos. En realitat són persones que no tenen agenda LGTBI, no parlen mai dels drets de les persones trans, però sí que agafen el marc mental de la dreta i parlen d'"el debat del burca". Entenc que hi ha d'haver tota mena d'opinions, però em fa molta pena veure que, en aquests darrers deu anys, si hi ha hagut mobilitzacions al carrer i propostes de canvi ha estat gràcies al feminisme i les dones. I ara sembla que s'hagi esborrat tot aquest llegat.

Al llibre recordes que la teva mare, com un acte d'amor abans de morir, et va deixar tot de pots de conserves. Com casa aquesta manera d'estar al món amb el feminisme?

Hi ha un debat molt intel·lectual i burgès, dins del feminisme, que considera que les dones seran lliures fora de la casa. A mi ara ja em molesta una mica, perquè la casa és molt important també pel feminisme i les cures. Quan la mare es va posar malalta i va morir em vaig reconciliar amb tot el que em feia ràbia d'ella. Fins aleshores, pensava que estava empresonada en el seu rol de gènere i només cuinava, netejava i cuidava els altres. Mai sabrem com hauria estat la seva vida i si hagués estat feliç de viure d'una altra manera. Segurament era feliç amb aquella vida que tenia i se sentia plena. El problema no és si una dona feminista pot tenir una dona que li netegi la casa. I tant que

pot! Sempre que aquesta dona estigui ben pagada i gaudeixi de bones condicions laborals. Netejar una casa no és una feina horrible per a una dona, és una feina i ja està. L'objectiu de desprestigiar-la és aconseguir que es faci gratuïtament, com ens han explicat pensadores com Silvia Federici. Això convé al sistema. Com relata Desirée de Fez a la seva darrera novel·la, a la perifèria les dones joves tenen fills abans perquè l'àvia els pot cuidar. A les dones de classe obrera se'ls ha inculcat aquesta idea que s'ha de cuidar a la filla i a la neta. Jo en parlo amb les meves tietes que em diuen: "a tu qui et cuidarà?" És una cosa molt maca, però l'Estat s'hauria de plantejar de com fer-se càrrec de les dones que no tenen fills. Va arribar un moment en què la meva mare, per exemple, no tenia capacitat de moure's, pel sobrepès, i el meu pare no podia carregar-la, tot i que volia cuidar-la fins al final. Aquí el sistema ha de fer les funcions de cures, però sembla que si portes a una mare o a qui sigui a la residència no vols veure el que està passant i no vols cuidar. Però potser és que no estàs capacitada.

Aquí entren en joc el que és individual, el que és col·lectiu o el que pertany al terreny de l'Estat.

És clar! Jo em vaig adonar de com el capitalisme i el pensament individualista estava instal·lat al meu cap quan la meva mare va començar a perdre el moviment i em vaig trobar a Wallapop buscant grues i cadires de rodes per moure-la. Però el meu pare, que sap tots els ajuts que ofereix el sistema i no ha anat a la universitat, em va dir que teníem dret a demanar aquests aparells. Em va ensenyar que el sistema et pot ajudar quan a Wallapop una grua em costava 1.000 euros.

Ara parlaves del cos i de la importància que té. De quina manera aquest espai és també dipositori de les violències de classe o del patriarcat?

El cos de la meva mare ja estava rebotat abans de la malaltia. Treballava de nit, netejava cases, va cuidar la seva mare, va cuidar el seu pare, va cuidar les seves filles... va cuidar a tothom. Tenia el genoll malament, li costava caminar, i va morir als 68 anys. Hi ha molts estudis que mostren els efectes que té la feina de les *kellys* en la salut o, per exemple, com les manicuristes tenen més malalties pulmonars i determinats càncers. El cos de la meva mare ja estava destrossat per tota la feina que havia

"Hi ha un debat molt burgès dins del feminisme, que diu que les dones seran lliures fora de casa. I em molesta perquè la casa és molt important pel feminisme i les cures"

fet, però jo pensava que era una cosa de l'edat. Després em vaig adonar que les dones com ella són dones triturades pel pes del capitalisme, perquè són les persones que porten la societat a la seva esquena. Però hi ha una altra forma de control del cos de les dones per part del capitalisme. Jo estic molt influenciada pel terrorisme corporal que m'ofereix l'algoritme de les xarxes, o sigui, tots els meus anuncis són de bòtox, antiarrugues, de coses estranyíssimes, delirants... El gran triomf del capitalisme d'aquesta darrera dècada, i ho veiem en les noies joves, és la desaparició de les dones. Les dones estan desapareixent físicament amb mètodes com l'Ozempic. Totes les noies que conec estem més primes ara que fa cinc anys. Encara que tu diguis que no t'afecta, ho fa. Quan tenia dotze anys, no sabíem què era el Retinol o les cremes facials.

Quin objectiu persegueix aquesta cultura del cos femení?

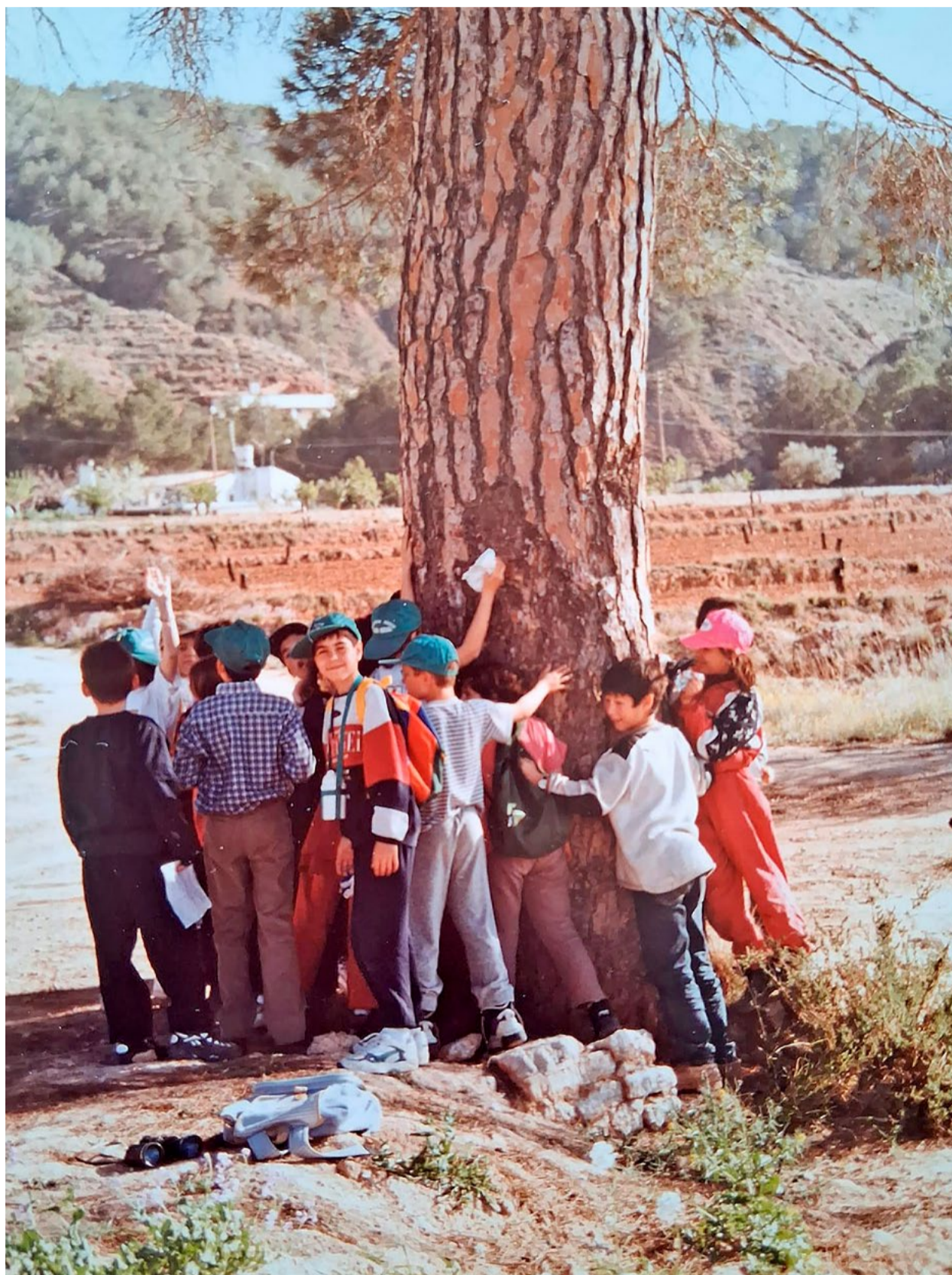
Hi ha una idea segons la qual triomfaràs a la vida si disciplines el teu cos. Això és superfeixista. Als anys 2000, la idea del cos de la Kate Moss, que estava molt prima, era diferent, perquè passava el dia de festa i drogant-se. No era una tia que es fes màscares de leds, sucus verds, etcètera. Ara, però, el disciplinament del cos és una qüestió aspiracional. Les influencers ens diuen que si tu disciplines el teu cos, tindràs la vida en ordre. Tot això és feixista i conservador, perquè, com menys espai ocupa una dona i més pensa en el seu cos, menys està pensant en com canviar les coses. Estàs tan obsessionada pensant en la teva aparença que no estàs pensant en el que passa al teu voltant. És autoodi. La mirada de l'home no crec que es busqui massa. Les dones pensem que només estarem bé i podrem ser estimades

per homes o dones si disciplinen el cos. Evidentment que això té a veure amb la mirada patriarcal, perquè és la mirada amb la qual venim de sèrie i ho travessa tot.

Però també hi ha una forma d'alliberar el cos. Al llibre parles sovint de les festes en discoteques, a *afters* o a Eivissa... Tot allò que sovint queda molt allunyat del que es considera el "món cultural".

Sí, per a mi va ser la primera forma d'emancipació i presa de consciència amb les meves amigues, perquè ballar em va permetre allunyar-me de la mirada masculina. O sigui, no vaig haver de llegir a la Simone de Beauvoir per dir que era feminista, sinó que va ser ballant a llocs on hi havia una altra mena de masculinitat, on ens podíem alliberar, on podíem estar juntes... Perquè la meua adolescència va ser estar amb nois, mirant-los fent coses. Mai mirant-nos. A través de la festa i d'allò que aleshores es deia "l'ambient" vam començar a sortir sense ells. La festa i del ball són molt emancipadors i a vegades ens hem oblidat de la importància que tenen nivell polític. Un dia parlava amb la Mari Chordà, que és una pintora molt reconeguda, i m'explicava que, als anys setanta, el primer que va fer en clau política va ser muntar un bar feminista que es deia La Sal i que estava al Raval. Una de les coses que vertebrava la seva mirada era gaudir del cos. Una bona festa crea comunitat, i crea uns llaços, perquè és un punt de trobada on connectar amb gent d'una altra manera. En el meu cas va ser molt polític, perquè, amb les meves amigues, vam començar a viure la nostra feminitat d'una altra manera. Però jo crec que hi haurà gent jove que ho viurà amb la mateixa emoció i amb la mateixa clau emancipadora que jo als anys 2000. ●

Ideari

Excursió escolar al pi de la Tomatuja, al Pinós, a les Valls del Vinalopó, amb la mestra Paqui Ramírez Marhuenda, l'any 1997.

ESTIMAR SOTA ELS ARBRES, MEMÒRIA AFECTIVA DE LES COMUNITATS

TEXT: LORENA ESCANDELL CARBONELL

Els arbres centenaris, amenaçats per la desertificació i la desmemòria, escassegen en llocs com el sud del País Valencià. Experimenten l'abandó i l'oblit d'unes formes de vida a penes ja arrelades a la terra, per a les quals en foren referents. Però hi ha veus i experiències que els vindiquen com a depòsits que atresoren històries i afectes

Cada poble té el seu arbre vell. El del Pinós, a les Valls del Vinalopó, al sud del País Valencià, és un pi pinyoner gegant, amb vora 200 anys. Solitari, entre bancals d'oliveres i ametlers, el seu nom evoca allò més popular: la parla juganera i desacomplexada de la xicalla. És el pi de la Tomatuja, refugi d'històries i somnis, de quefers tant extraordinaris com quotidians. A l'entorn, els dies de Mona, brollen cançons de fil i cotó, mans emmascarades, becades de llauradors, recerques de quarsons i pinyons, llegendes de gambosins, primers amors...

Cau de llibertat per a la gent d'edat en temps de por i fam, d'exilis i retorns; aula natura amb la qual moltes generacions començaren a explorar el món, imbricant-los en un paisatge hui pràcticament ennuvolat; talaia per a albirar horitzons i futurs, la serra del Carxe i Jaume el Barbut; encreuament de camins, reals i simbòlics, que permet habitar passat i present, formes de vida canviants que renoven referents i significats a passos de tità.

Ja no neva, quasi no plou. Els conreus desapareixen, també les ribes i els amagatalls. L'arbre identitari i protector sembla amenaçat per un territori progressivament fragmentat i cercat, amb cases i cases cada cop més prop; vehicles, fem i soroll. A penes se senten jocs i rialles, tampoc n'hi ha cap mena de protecció ni reconeixement. Així, pareix captiu, ha perdut vigor. Sí, és un ésser viu vell; no obstant això, potser, està molt trist, perquè, tal com ha escrit el poeta Marc Granell, se'n sap el darrer.

DE SOC I ARREL

Els arbres són les arrels de les comunitats. És fàcil d'identificar en la cultura popular, per exemple en l'expressió "de soca-rel", quan algú és de la terra, genuí d'un lloc. Aquesta relació és ancestral i universal. Per als pobles originaris d'Amèrica, Àsia i Àfrica, els arbres grans són capitals, creadors de llinatge. "N'hi ha molts per als quals l'arbre és l'espai primordial, on van nàixer els mites de l'origen", explica l'entnobiòloga Eréndira Cano Contreras. En l'art prehistòric, segons l'escriptor i naturalista Ignacio Abella, hi ha escenes que semblen representar grups humans sota els arbres. Tal com assenyala la biòloga i antropòloga Ana Campo Muñoz, tradicionalment, han estat font d'aliment, ombra, energia i lloc. "La nostra relació evolutiva gira entorn de l'arbre com a referència: ens han permès construir cases i eixir de les coves", afig. En certa manera, la història de Josefina Sánchez Sánchez, *Josefina la Gastà*, fou així.

Conegué el pi de la Tomatuja de ben xicoteta, potser quan recollia espart bord per l'entorn amb altres xiquetes i dones, als anys quaranta del segle passat. Va nàixer i créixer a les Coves, el barri més antic del municipi, humil i costerut, el més allunyat del pi. A diferència d'altres, no va anar a l'escola, possiblement l'ens que més complicitats amb l'arbre ha generat, però, gràcies al seu esperit curiós i decidit, el visità sovint, quan podia deslliurar-se del treball. Hi anava amb cosines i amigues, travessant bancals i sendes, amb la il·lusió de trobar-hi esquiroles. De camí, arreplegava llenya, per a intercanviar-la per menjar amb Flora, la botiguera de la plaça del Depòsit. Ja de fadrina,

a Pasqua, acompanyava la xicalla del carrer a menjar-se la mona allà, una tradició força popular llavors. "Era una aventura, una festa; baixaven les costeres corrent, en bandada, semblàvem pardals", conta. A l'ombra del pi gran, buscaven pinyes i pinyons, jugaven a la vaca i berenaven. No recorda què. "No n'hi havia molt, a voltes ni tan sols un rosegó de pa." Una vegada casada, hi va tornar amb les seues criatures i les del seu nou barri, que relaten aquelles visites amb estima.

TRENAR AFECTES

Els arbres han estat espai de convivència i de cures lligats a la memòria emocional i afectiva dels pobles. L'escriptor Joaquín Araújo ho expressa així: "Els arbres no només acullen, vinculen als vincles". És per això que han estat lloc de cria, també de transmissió de tradicions i rols. La filòsofa i activista Vandana Shiva defensa la concepció ecològica d'aquest arrelament, perquè les dones, culturalment, estan més apegades a la natura i, per tant, al sosteniment de la vida. Aleshores, mares, ties, germanes, iaies, mestres i veïnes han estat les principals sostenidores d'aquests afectes. També n'hi ha pares, oncles i iaïos, mes, en aquest cas, en són l'excepció.

Una altra mostra n'és el pi del Senyoret, a Altea, cap al nord, a la Marina Baixa, on les veïnes de la contornà, entre els anys seixanta i noranta, anaven a cosir i a compartir confidències cada matí, en acabar les tasques domèstiques, mentre la mainada buscava els fruits i jugava sota les branques d'aquest gran pinyoner, d'acord amb el relat d'una d'aquelles menudes, Maria Dolors Llorens Martínez. "Les xiquetes que fóreu esteu ací gràcies a aquestes matriarques i als pins, que trenen històries, cultures i generacions", afirma Eréndira Cano Contreras.

L'historiador Pierre Nora ho defineix com els llocs de la memòria col·lectiva, d'allò que, segons Ana Campo Muñoz, tot i haver desaparegut, encara hi viu. Representen, en opinió de l'antropòloga, espais que cristal·litzen "vivències, paraules, tradicions..., que conformen la identitat d'un poble". És a dir, "un plànol mental i emocional del territori que, si no es cuida generació rere generació, perdrem", alerta.

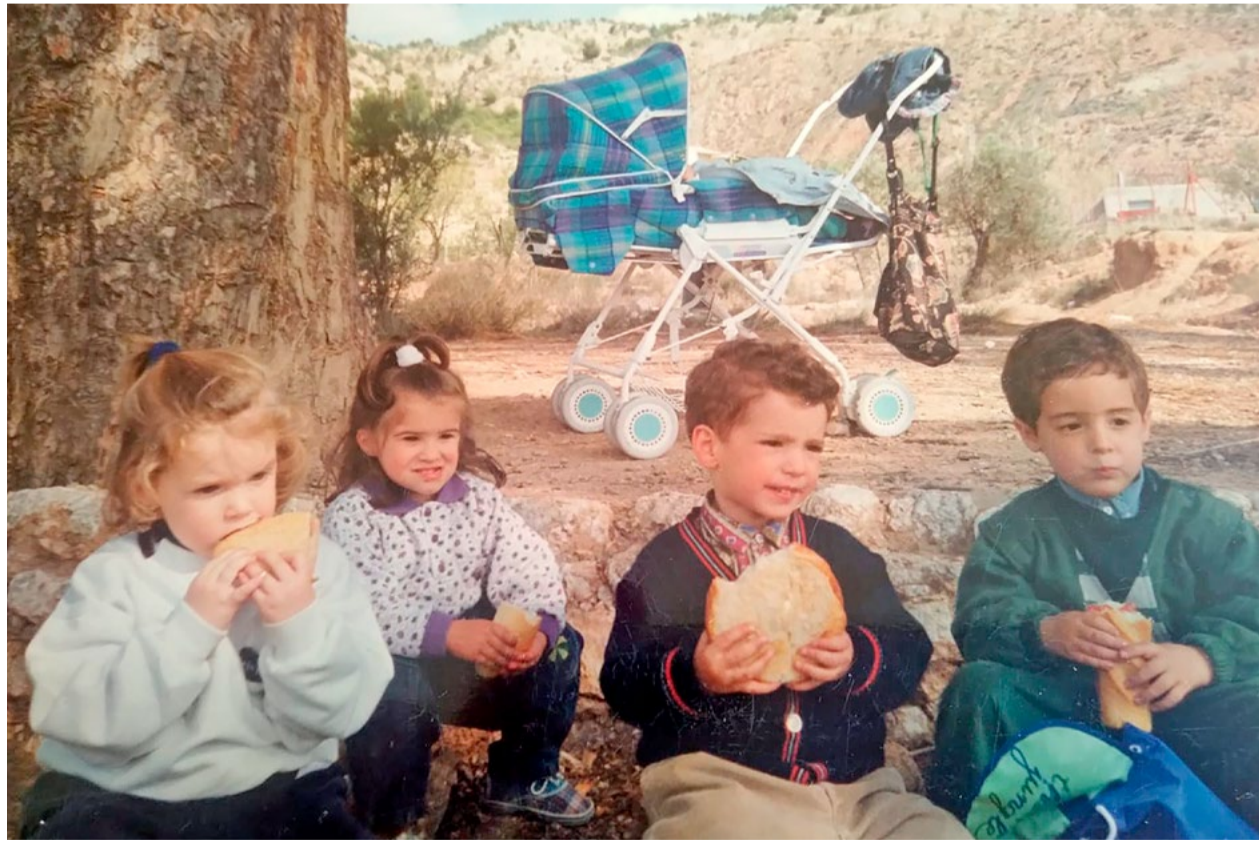
Recollir aquests testimonis resulta urgent, no com a exercici de nostàlgia o romantització, sinó de consciència de l'existència d'històries alternatives, com les

anomena l'economista feminista Amaia Pérez Orozco, i de la importància de visibilitzar-les per construir "una història que valore les faenes, el treball, essencial, de les dones", gens valorat i poc reconegut socialment pel fet de no haver estat remunerat, tal com remarquen Irene Alfonso i Elena Rodríguez, del col·lectiu de divulgació de la memòria feminista Arada, en el llibre *Arrels: Laurant memòria amb perspectiva feminista* (Detroit Llibres, 2018). En el mateix volum, la historiadora Carme Bernat Mateu assevera que la Història, i la memòria, no ha contat la vida de les dones corrents (tampoc de la infància) perquè "ha estat el relat dels grans esdeveniments i dels grans personatges, deixant subjectes, epistemologies i pràctiques socials i culturals en l'ombra".

És possible que, per això, aquests espais silenciats, tan rellevants per a la vida col·lectiva com altres amb més notorietat política -com ara edificis, monuments o places- no hagen estat reconeguts mai com a llocs històrics vius, necessitats de reconeixement i de protecció. ►

ELS ARBRES HAN ESTAT ESPAI DE CONVIVÈNCIA I DE CURES LLIGATS A LA MEMÒRIA AFECTIVA DELS POBLES. PER L'ESCRITOR JOAQUÍN ARAÚJO "NO NOMÉS ACULLEN, VINCULEN ALS VINCLES"

A dalt, dones i xicalla sota el pi del Senyoret, a Altea, als anys seixanta (cedida per Maria Dolors Llorens Martínez). A baix, berenar sota el pi de la Tomatuja, al Pinós, any 1991 (cedida per Cari Gómez Espinosa)

► Segons l'arqueòloga Imma Garrigós i Albert, en les alqueries islàmiques i als llogarets ibèrics, igual que a les pedanies actuals, hi havia espais comunitaris habitats per dones i xicalla, com patis, eres, aljubs i séquies, que "podien usar-se per a jocs, oci i conversa, per a teixir-se en comunitat". Amb tot, reconeix la dificultat de documentar determinades pràctiques en espais sense elements fossilitzats, com el fet de traure les cadires al carrer per a conversar amb les veïnes, així com la poca atenció cap a les infàncies i les cures que, generalment, han tingut els jaciments, tot i ser una realitat que està canviant amb noves mirades i revisions.

La cultura popular tradicional sí que se n'ha ocupat. "I els xiquets juguen al rogle / tancant-se'n en el centre; / els sembla, en abraçar-te, / que l'univers abraçen". La mestra i poeta Maxi Banegas Carbonell ha estat una de les majors divulgadores del patrimoni natural i cultural del Pinós; una de les referents més citades en parlar de l'arbre, per tota la xicalla que hi va acompanyar. Cari Gómez Espinosa n'és una. De manyaca, sentia parlar del pi de la Tomatuja "d'una manera quasi idíl·lica". Nascuda als anys seixanta i de família carnissera, a penes en tenia, de temps per a jugar. Sí que recorda, potser per excepcional, una "aventura" amb la seua amiga Marisol. Totes tres, veïnes de carrer, hi van anar a berenar i arregar quars una vesprada. Al compàs dels versos que la major recitava: "terra de quars, terra d'or", la menuda somiava en trobar-ne un tros ben gros, per tal de "no haver de treballar mai més", reconeix.

Les memòries de la Tomatuja són, alhora, els buits que hi han deixat tots aquells xiquets i xiquetes que quasi no hi van anar, com Regina Monzó Monzó, que treballava al trenca-dor d'ametles als nou anys, o Luis Monzó Asensio, ajudant de forner als deu. Fins i tot, les reflexions que inspiren les absències actuals.

CURA MÚTUA

"Els arbres en zones àrides són els últims guerrers davant la desertificació del territori, són els darrers elements verticals, que atorguen llegibilitat i singularitat al paisatge", explica Ana Campo Muñoz. En contextos de crisi climàtica, especialment en zones semiàrides com el sud del País Valencià, les expertes alerten de la necessitat de reconèixer allò que van fer i fan els arbres per les comunitats i els territoris, per cuidar-los, com han cuidat, en una relació de reciprocitat.

A causa de la degradació dels entorns, pels canvis en els usos de la terra i en les formes de vida; o per l'especulació que, tal com assenyala Vanessa Freixa Riba, creadora artística i divulgadora de la ruralitat, ha comportat abusos i la destrucció de les cultures del territori. "Els llocs de trobada tradicionals perden gradualment els seus significats", afirma Ignacio Abella. Així doncs, tot i la seua capacitat adaptativa i resilient, els arbres vells necessiten suports. El pi del Senyoret d'Altea, de nou, n'és referent. "Robust i preciós, abans aprofitava l'aigua de la séquia, però va patir molt amb l'abandonament dels cultius i la sequera", explica Maria Dolors Llorens, de manera que el veïnat l'hi va fer costat amb regs. A més, com a arbre monumental, compta amb protecció local i autonòmica, la qual cosa en garanteix cert manteniment.

No és el cas del pi de la Tomatuja. Les comunitats rurals, mentre han treballat el camp, han cuidat el territori de manera col·lectiva; per exemple, la pedra seca. És la raó per la

qual, tradicionalment, han estat en bon estat. "En el moment en què l'agricultura ha deixat de ser un element fonamental per a la vida, comencen a perdre's", afirma Immaculada Garrigós i Albert. Per a l'arqueòloga, les figures legals de protecció "han de sostenir i mantenir allò que abans es protegia en comú o de manera natural perquè, en cas contrari, aquestes estructures, espais i paisatges desapareixeran per a les futures generacions".

Les comunitats han fet dels arbres els centre de les seues històries. Pilar Leal Bernal, de 48 anys, recorda la primera visita amb l'escola, amb una cantimplora nova de la tenda de Tito. També, els jocs amb els seus cosins i cosines, amb qui, a pesar de la diferència d'edat, aconseguia connectar gràcies a l'arbre. S'hi sent part, d'aquest lloc, al qual torna una vegada i una altra. No li agrada l'estat actual del paratge, l'abandonament, la brutícia. "Abans, era tan important com la Torre del Rellotge", exclama, entre indignada i trista, en referir-se a un altre emblema del poble, que toca les hores i acompanya els dies de la seua gent des de l'any 1900. Torna al pi. "Hui, la majoria de la gent jove no el coneix, ni sap on està, quan, per a nosaltres, visitar-lo, era un fet quotidià", apunta. És per això que, els últims onze anys, hi ha anat amb el seu nebot, Raúl Belda Bernal, per transmetre-li "el nostre gran tresor, l'estima per la natura i el patrimoni local", afirma. Al jove, de menut, li agradaven aquestes eixides, que li permetien "tocar la terra i saltar les ribes", a més de "tornar a

casa més tranquil i content". Ara, ja més crescut, reconeix que hi torna pel seu compte, de tant en tant, amb els amics per a passar l'estona, encara que ells, els altres, desconeixen més l'entorn.

"L'alumnat està, cada vegada, més desvinculat de la natura. Tenen reaccions que ens sorprenen, com reproduir-hi jocs d'espais urbans i tancats". Tonyi Perea López és mestra a una escola del municipi del Pinós. Ha continuat la tradició de les excursions escolars al pi, amb un sentit pedagògic i crític. Aquest projecte interdisciplinari, que lliga coneixement natural i social, plàstica i llengua, pretén, a més d'acostar a l'alumnat el patrimoni natural i cultural local, "que observen i analitzen l'entorn i que siguin agents actius contra la desmemòria i per defensar allò que és nostre, de totes", descriu Perea. D'aquesta manera, d'una banda, recuperen cançons populars i jocs tradicionals a classe per tal de re-

produir-los en contextos naturals després. D'una altra, exploren i experimenten el lloc (éssers vius, colors, textures, olors i sons) perquè s'hi arrelen mitjançant els sentits i les emocions, com van fer les generacions anteriors, en aquest rodal del món i en qualsevol altre.

ACOMPANYAR EL RECORD

D'acord amb Ignacio Abella, aquesta és la història d'un històric oblit, perquè, potser sí, la gran amenaça que encaren els arbres grans, també l'ésser humà, siga la desmemòria.

Les comunitats han oblidat el més fonamental: necessiten els arbres per a respirar, tant com els afectes, doncs la vida sense altres éssers vius mai ha estat possible. D'aquesta consciència, naixen les resistències, algunes quotidianes: els poals d'aigua de les veïnes, els dibuixos de l'escola i les abraçades d'aquelles xiquetes i xiquets, hui ja grans, que tornen a casa, al iaio més savi del poble. Ara bé, com fer per a recordar en comunitat?

PER L'ANTROPÒLOGA ANA CAMPO MUÑOZ "ELS ARBRES EN ZONES ÀRIDES SÓN ELS ÚLTIMS GUERRERS DAVANT LA DESERTIFICACIÓ, L'ELEMENT VERTICAL QUE DONA LLEGIBILITAT AL PAISATGE"

Ana Campo Muñoz afirma que, malgrat no ser ja una societat agrària, tot i haver canviat l'ombra de l'arbre per un cotxe amb aire condicionat, és possible rescatar aquesta memòria i interpretar-la amb codis més actuals, per mitjà d'activitats culturals no massives: "El turisme està malmirat, però és una aproximació a recursos que d'una altra manera desapareixerien".

Per a Vanessa Freixa Riba, "cal recuperar la prioritat del ruralisme, que és la vida en comú", la qual cosa garanteix major autonomia i ajuda mútua. A fi d'aconseguir-ho, Imma Garrigós i Albert considera necessari capgirar les formes actuals de relació, hiperconsumistes i individualistes, que dificulten la unió i els vincles, per aquelles que prioritzen les cures i la memòria. La proposta d'Eréndira Cano Contrera és "acompanyar-nos, suds i nords, i intercanviar experiències, allò que ens funciona i allò que no, per a encarar juntes els nous i més agressius processos d'extracció", conclou.

A Altea, durant els darrers trenta anys, el veïnat del pi del Senyoret ha lluitat força per la protecció i catalogació de l'arbre. "Va patir molt la sequera extrema, però s'ha recuperat amb les cures", explica Maria Dolors Llorens Martínez. El col·lectiu, a més, ha reprès la tradició de berenar-hi en grup, sobretot a Pasqua, a més de promoure altres activitats de revitalització de l'espai, com contacontes a la fosca, tallers d'artesanía tradicional i celebracions comunitàries.

Tal com ha escrit la filòsofa Sílvia Federici, "en les comunitats en les quals hi ha una memòria històrica forta, en què la gent s'adona de què va passar en el territori, què significa el lloc en el qual viuen, la defensa de la seua terra i la seua comunitat és més forta. El territori està més viu i parla".

Cal escoltar els arbres vells. Custodien les històries i els afectes que les comunitats necessiten recordar. ●

Pilar Leal Bernal visita sovint el pi de la Tomatuja, amb el seu nebot Raúl Belda Berna. De fons, el Pinós i la serra del Carxe.
**LORENA ESCANDELL
CARBONELL**

Patti Smith, el poder de la gent i de l'art

LA RECOMANACIÓ DE **MAITE CUSÓ I VALÈRIA RIET**

La Nova York de principis dels setanta és, per a molts de nosaltres, un territori mític que habita més en l'imaginari que en la memòria. És una ciutat que batega entre el fum dels clubs de jazz, la pols de les llibreries de vell i l'asfalt d'uns carrers que encara no havien estat domesticats pel turisme de masses. Les referències cinematogràfiques i literàries són les nostres millors aliades per desxifrar aquell caos magnètic, però, si realment voleu recórrer aquelles avingudes amb la mirada de qui no té res per perdre i tot per guanyar, només hi ha un camí possible: Patti Smith. Gràcies a l'encert de Club Editor i a la traducció vibrant de Martí Sales, ha arribat a les nostres mans una de les peces literàries més commovedores i icòniques del segle XXI: *Uns marrecs* (*Just Kids* al títol original). Aquesta no és només una autobiografia de la padrina del punk; és una carta d'amor a la joventut, a la supervivència i a la recerca implacable de la identitat pròpia. En aquestes pàgines, Smith ens obre la porta a la dualitat crua de la moneda novaïorquesa. D'una banda, hi trobem la precarietat més absoluta. La gana és un personatge més de la història; la possibilitat d'un àpat calent depèn de l'atzar, d'un bitllet trobat a la vorera o de la bona voluntat d'algun conegut. Però, alhora, aquesta fragilitat material actua com el combustible perfecte per a la flama creativa. L'autora ens ensenya que, quan no tens res, l'art ho és tot. Es converteix en un mantra, en una religió que tot ho cura i tot ho justifica.

Patti Smith és molt més que aquella noia que recomanava llibres a Katharine Hepburn des d'una llibreria de Manhattan. És una jove amb una fam voraç de poesia i música que, gairebé sense saber-ho, s'està convertint en el testimoni d'una era. Serà ella qui ens presenti en Robert Mapplethorpe, qui serà no només un amor i un amic, sinó

que esdevindrà un vincle per a Smith i per a nosaltres. La seva relació, nascuda d'una trobada fortuïta i segellada per un pacte de fidelitat eterna a l'art, és una de les històries més genuïnes i romàntiques que s'han escrit mai. Junts transiten pel mític Chelsea Hotel, comparteixen somnis i misèries, i es cuiden en els moments de foscor més profunda.

L'art, entès com una catarsi compartida, empeny l'autora a travessar les fronteres de l'anonimat per teixir una xarxa d'amistats llegendàries. Pel seu relat desfilen personatges singulars que, amb el temps, esdevindrien icones, però que aquí ens apareixen des de la seva humanitat més nua i propera. Són vincles forjats en la resistència, aquells que duren tota la vida i que defineixen tota una generació cultural.

Llegir Patti Smith és una experiència que desborda el paper; és un exercici de sinestèsia a l'abast de tothom qui s'atreveixi a travessar el llindar del seu confort. Deixar-se endur per la seva prosa és gairebé un acte sensorial, similar a la màgia de contemplar un clàssic a la pantalla gran o sentir com ens travessa la vibració d'un concert. És el retrat d'una realitat tan intensa i magnètica que pot semblar una distopia, però que en realitat és la crònica més fidel de la vida mateixa. Una invitació irresistible a mirar el món amb uns altres ulls.

NARRATIVA
Uns marrecs
 Patti Smith
 Traducció de Martí Sales
 Club Editor, 2022
 218 pàgines

llibreria
PEBRENEGRE

Dues Maite i una Valèria: aquests són els ingredients secrets que fan de Pebre Negre molt més que una llibreria de referència al Clot (Barcelona). Som una cooperativa que entén la literatura com un acte de resistència i plaer. Som refugi per a lectores àvides, punt de trobada per a famílies, les escoles i les associacions del barri. Diuen que a la vida s'ha de plantar un arbre i escriure un llibre, nosaltres afegim: #triallibreria.

CARMELINA SÁNCHEZ-CUTILLAS I LES “COSES LLEUS”

TEXT: **LOURDES FRASQUET PORTA**
IL·LUSTRACIÓ: **MARIA CONILL**

Malgrat una notable producció poètica i memorialística, ha estat relegada a un segon pla del cànon de la literatura en català. L'univers de l'autora de 'Matèria de Bretanya' evoca les experiències menudes del dia a dia que, lluny de la insignificància, expliquen realitats universalment recognoscibles des d'una lúcida perspectiva de gènere

El nom de Carmelina Sánchez-Cutillas em va arribar de la mà d'un preparador d'oposicions una vesprada de tardor. Aquell dia, junt amb una vintena de persones més, treballàrem una de les parts de l'examen que consistia a analitzar un text literari sense autoria explicitada. Calia concloure l'anàlisi establint qui i quan havia escrit el fragment proposat, un repte majúscul per a algú que s'hi enfrontava per primera vegada. L'angoixa inherent a tot procés de preparació d'examen, però, es va dissipar en començar a llegir la història de la mare Paula.

La mare Paula era una dona que havia estat mare de llet i que, ja de gran, donava "pa i melva" per berenar als xiquets i les xiquetes que rondaven pel barri del Fornet, des d'on es podia veure "l'Aitana i el Puigcampana i l'Alfàs". Recorde la impressió que em va provocar llegir aquell fragment: la veu narrativa semblava bressolar-te d'una línia a l'altra del text; a mesura que t'hi endinsaves, et conduïa suauement, àgilment, per un passat llunyà, gairebé remot, que alhora traspuava una certa familiaritat. El bressoleig, però, s'aturà un poc abans d'acabar el text: un dia la mare Paula va morir i, llavors, els infants que berenaven pa i melva van comprendre, de colp, que les coses són finites.

Recorde també l'angoixa per no reconèixer-ne l'autoria i com va quedar surant a la sala la pregunta "de qui és el text?", fins que, després d'unes quantes hipòtesis i més minuts del que caldria esperar, algú el va ubicar geogràficament: Altea. Per desbloquejar-ne la incògnita, només calia això: nomenar Altea, el poble de la família materna de l'autora i on transcorre el relat de la mare Paula i la resta d'històries contingudes a *Matèria de Bretanya* (Edicions Tres i Quatre, 1975), l'obra més coneguda de Carmelina Sánchez-Cutillas (Madrid, 1921 - València, 2009), una de les escriptores valencianes en llengua catalana més importants del segle XX. El llibre obtindria l'Andròmina de narrativa als Premis Octubre i comportaria un reconeixement literari més ampli del que la poesia atorgaria mai a l'autora, tot i ser el gènere que conformaria la major part de la seua producció literària, amb títols com *Un món rebel* (1964) o *Conjugació en primera persona* (1969).

FOTOGRAFIES TÀCTILS

Matèria de Bretanya s'assembla a un àlbum de fotografies que algú ha anat ordenant pel tacte, no per la data. Al llarg de les pàgines, recorrem les memòries d'infantesa de l'auto-

ra, situades a l'Altea dels anys vint i trenta del segle passat. Els diversos capítols, a priori independents, dibuixen un món que, ja en el moment de l'escriptura, havia deixat d'existir i que l'autora evoca amb enyorança i amb l'afany de "rescatar, salvar de l'oblit". Ho fa parant atenció, no als grans esdeveniments, sinó a les coses menudes que conformen la vida quotidiana d'una xiqueta d'un poble rural de costa: "I si recorde ara coses tan lleus, tan febles que no sé com tenen prou força per envair la tanca dels meus pensaments, és perquè m'apleguen lligades a d'altres més fortes i més vives que deixaren en mi un solc estrany".

Però *Matèria de Bretanya* no es limita a evocar el passat. La memòria hi és també objecte de reflexió: "Ara torne a sentir les veus que ens saludaven, i la flaire de la vesprada, i el contacte ensems aspre i suau de la mà de Maria. I pense que és curiós com a vegades retornen a nosaltres els records, prenent vida i color i mo-

l'absència dels seus homes i feien tot allò que no podien fer quan ells hi eren", quan marxaven durant setmanes perquè se n'anaven a segar l'arròs a la Ribera.

Un dels moments que millor il·lustren la mirada de Sánchez-Cutillas sobre el món és el relat del mercat dels dimarts, una escena quotidiana que li serveix per a parlar del desig femení: "I les dones estalviaven tota la setmana per a poder comprar-se qualsevol cosa a la parada de l'home de la quincalla. I si era un didal, volien que els el provàs al dit del mig de la mà dreta, i si era un collar, li demanaven que els el cordara a l'entorn del coll. Però jo sabia que elles no ho feien per la provança sinó per sentir sobre la seua carn el contacte d'altre home que no fos l'home seu de tots els dies".

La veu narrativa, construïda sobre una base lírica i d'oralitat, és sens dubte un dels pilars que sosté l'obra. El to pretesament infantil, que ho amera tot de tendresa i d'innocèn-

que estaves esperant, però també alguna cosa semblant a la indignació: la sensació que aquella veu ens havia pertangut sempre i que algú ens l'havia furtada sense avisar.

Per resoldre aquests interrogants, podem remetre'ns a *Com destruir l'escriptura de les dones*, de Joanna Russ, publicat en català per Raig Verd amb traducció de Míriam Cano. L'assaig analitza els mecanismes amb què la història de la literatura ha invisibilitzat sistemàticament les dones: ignorar-les, atribuir els seus mèrits a altres, reduir-les a anècdota. Sánchez-Cutillas n'és un exemple paradigmàtic: escriptora prolífica, premiada, connectada amb el sistema literari del seu temps, i malgrat tot, absent de la majoria dels canons. El fet de ser dona explica, en bona part, que la seua obra no haja estat més reivindicada i, segurament també, que no fora més extensa. Tot i el seu privilegi de classe, el rol franquista d'esposa, mare i, en definitiva, dona, no li deixava tant de temps per a l'escriptura com ella haguera volgut, cosa de la qual deixà constància en alguns dels seus versos: "Em venç l'home..., la casa..., l'home..., i sempre estic / aclaparada per les petites coses quotidianes / (...) Ai, però ara / els fills també em vencen, com si una nit, de sobte, / se m'haguessen fet gegants dins les entranyes. / I si escampe avui tantes paraules, per l'escombrim polsós / del meu silenci, és perquè tot açò m'espanta, / i la vida i la mort. I res no em salva".

Hi ha, però, un altre factor que explica que Sánchez-Cutillas haja passat de puntetes pel canó: la major part de la seua producció poètica i narrativa està escrita en català des d'unes coordenades espaciotemporals molt concretes, el País Valencià i l'època franquista. En un context gens propici per fer-ho, tant estructuralment com personalment -es va criar en un context familiar benestant i castellanoparlant-, va decidir adoptar el valencià com a llengua literària, entre altres motius, pel vincle amb son avi, Francesc Martínez, historiadore d'Altea, de fortes conviccions valencianistes. Malgrat les inseguretats que la falta d'alfabetització en aquesta llengua li provocaria, va publicar en valencià quatre poemaris, una novel·la, un conte i nombrosos treballs historiogràfics com a medievalista.

Reconèixer-la com a referent de gènere i lingüístic, però, no significa situar-la com una excepció o un cas aïllat que vivia d'esquena al món literari del seu moment; al contrari, la correspondència conservada amb Joan Fuster, Manuel Sanchis Guarner o la poeta catalana Roser Matheu, pu-

El rol franquista d'esposa, mare, dona en definitiva, no li deixava tant de temps per escriure com haguera volgut, i en deixà constància en els seus versos: "Em venç l'home..., la casa..., l'home..., i sempre estic / aclaparada per les petites coses quotidianes"

viment de bell nou, com si no fossen ja coses inanimades".

El llibre està impregnat de nostàlgia, la qual cosa podria fer-nos sospitar que ens trobarem davant d'un text que enyora temps passats a ulls clucs. Tanmateix, la perspectiva feminista que travessa tota la narració és l'esclatxa que impedeix que l'obra esdevinga una esmena a la totalitat del temps present i dels dies del futur. Això s'evidencia quan l'autora comparteix el seu anhel infantil frustrat de fer-se contrabandista de gran, perquè les xiques no podien ser-ho; o quan diu que "les dones aprofitaven

cia, no és, però, un mer recurs formal: l'autora se'n val, tal com ho faria una xiqueta, per assenyalar com a incongruents, les actituds classistes i patriarcals encarnades pel món dels adults.

UNA VEU FURTADA

Després d'aquella sessió de preparació d'oposicions, la impressió, l'angoixa i el silenci se'm van quedar a dins molt de temps, cristal·litzats en una pregunta: com era possible que no haguera llegit abans aquella autora? Hi havia en aquell descobriment una emoció molt particular, la que sents quan trobes quelcom que no sabies

blicada sota el títol de *Benvolguda amiga* (Balandra Edicions, 2021), i el fet que el seu segon poemari, *Conjugació en primera persona* (1969) estiguera prologat per Vicent Andrés Estellés, fan patent la seua pertinença a un sistema literari ben viu.

En els darrers anys, s'han multiplicat les iniciatives que reivindiquen el seu llegat literari. En són bona prova el nomenament com a escriptora de l'any per part de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua durant el període 2020-2021: les aportacions acadèmiques d'investigadores com Maria Lacueva, Joan Borja, Maria Àngels Francés o

Margarida Castellano; la tasca divulgativa de l'Aula Didàctica Carmelina Sánchez-Cutillas, coordinada per Paqui Cano o els nombrosos grups de lectura i recitals que se li han dedicat arreu del país o *Matèria d'Altea*, l'última novel·la que ha publicat Irene Klein, de la mà de Sembra llibres.

Amb tot, fa la sensació que la difusió de la seua obra continua sent una assignatura pendent. En el cas de la poesia, la publicació en dos toms gruixuts de tapa dura no en fomenta gaire la lectura entre el gran públic: Qui pagarà el que val una edició així per una autora que gairebé no coneix? En quin

context, fora del domèstic o l'acadèmic, podríem llegir aquests volums? Per què la seua poesia no pot ocupar busos, metros, tramvies, *tote bags*, tovalloles de platja sota el sol d'agost? Cal dir, a més, que el disseny i la coberta de *Matèria de Bretanya* s'allunyen molt dels gustos estilístics actuals i no li fan justícia a allò que amaguen. Per què no parlem també de traduir-la, de fer que la seua veu travesse fronteres i arribe a lectores que encara no saben que l'estaven esperant?

Podem actualitzar-ne les edicions, fer-les més accessibles i obrir-les a altres llengües per llegir la seua po-

esia, compartir-la, recomanar-la. Hem de reivindicar *Matèria de Bretanya* amb el mateix entusiasme que es fa amb altres obres de la literatura memorialística com les d'Annie Ernaux o Natalia Ginzburg, no com a curiositat local, sinó per la seua qualitat literària, que converteix els records d'una xiqueta d'Altea de principis de segle XX en experiències universalment recognoscibles. Carmelina Sánchez-Cutillas no pertany al passat, sinó al present: un segle més tard, les "coses tan lleus, tan febles" que evoca continuen ajudant-nos a entendre'n "d'altres més fortes i més vives". ●

Pensament crític o evasió participativa?

TEXT: **DIANA RAHMOUNI AUDENIS**
 EDITORA, FUNDADORA DE JANDE EDITORIAL

IL·LUSTRACIÓ: **JOAN MANEL PÉREZ**

El més interessant de treballar pel pensament crític és aconseguir que la crítica abandoni el món de les idees i s'apliqui per canviar i millorar el sistema. Però les persones que participem de forma activa en l'àmbit de la programació cultural podem tenir un moment de dubte sobre això i preguntar-nos: és real que estiguem contribuint de forma significativa a la societat i al foment del pensament crític? O és un miratge?

L'auge dels clubs de lectura, de presentacions enginyoses; els diàlegs i les taules rodones; l'autopista saturada d'esdeveniments culturals i actes reivindicatius, que ja hem detectat que arriba a generar neguit per tot allò que et perdràs; aquest tot-a-tot-arreu-cada-dia i una sensació final de "realment és significatiu?"... Tot aquest moviment, totes aquestes persones, generen canvi i pensament crític? Personalment, crec que sí, però últimament també vaig donant voltes a una idea que ja començo a destapar: si aquesta producció i consum de pensament crític -per anomenar-ho amb paraules modernes que coneixem, però que convé remarcar que són capitalistes-, aquesta necessitat de crear debat de forma constant i assistir-hi, no deixa de ser també una forma d'evasió que ens allunya de la urgència de l'acció.

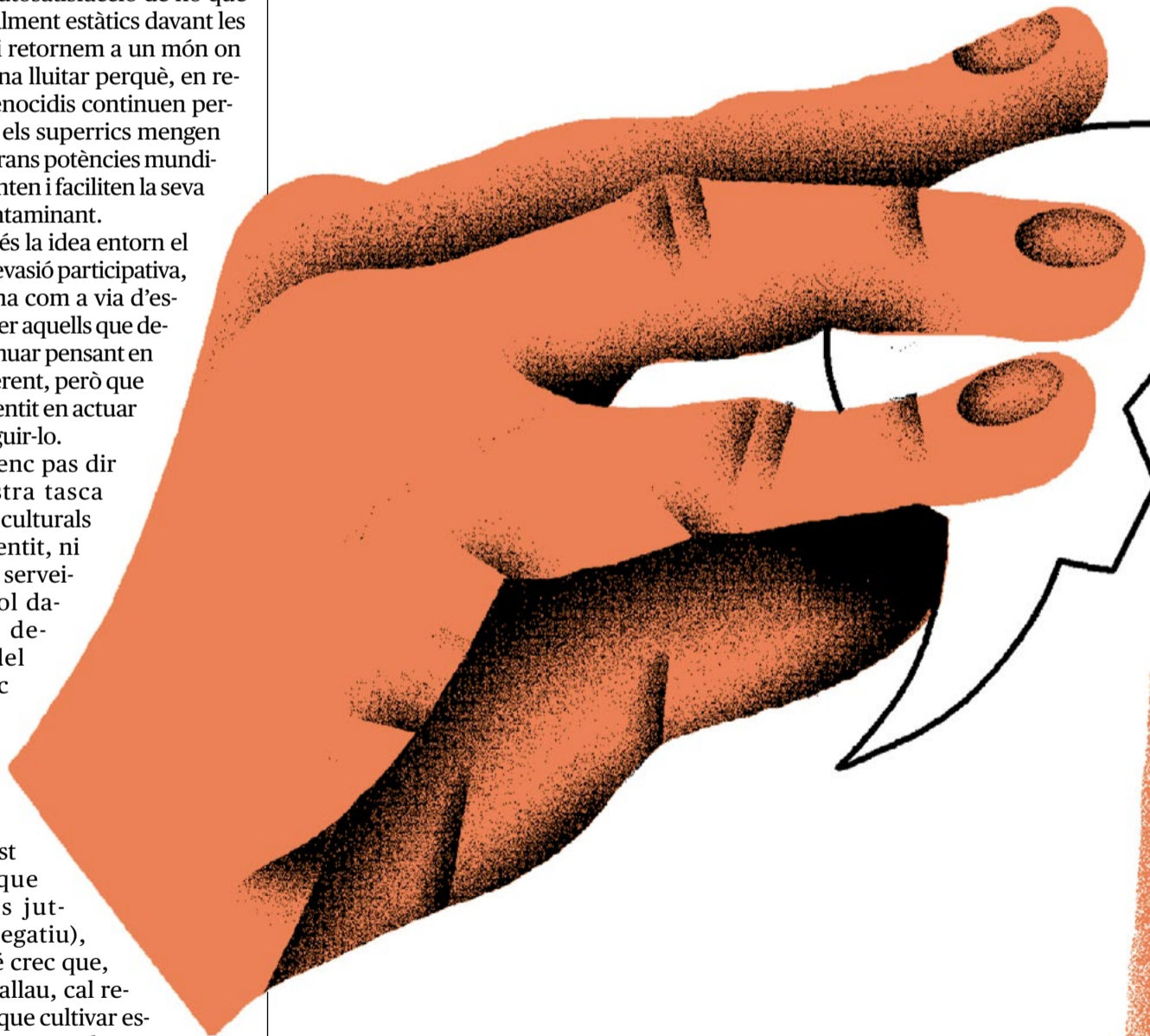
Aquesta evasió, a la qual anomenaria "evasió participativa", ens submergeix en una bombolla de pensament i idees que segurament s'alineen força amb les que ja portem posades i ens ofereix, per tant, un espai de confort intel·lectual davant d'un món que s'esmicola al nostre voltant.

Res d'això no tindria per què quedar-se en el pla de l'evasió, però el que vull assenyalar és que sovint existeix una desconexió entre el fet de participar en el confort que pot oferir assistir a clubs de lectura sobre canvi climàtic, xerrades sobre moviment de-

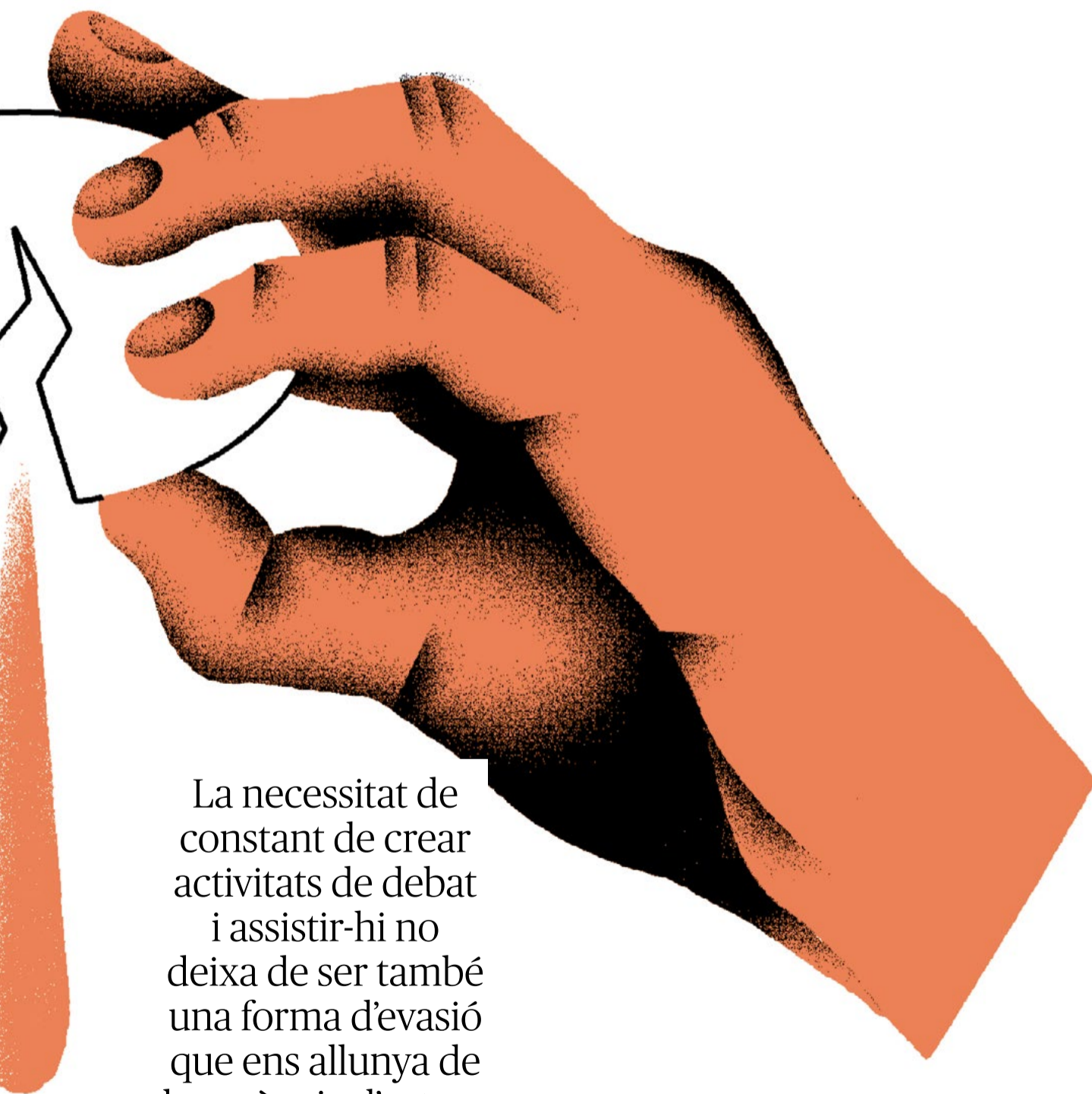
colonial o exposicions sobre utopies, i l'acció posterior. És a dir, vivim un parell d'hores en el qual tot és possible, en l'autosatisfacció de no quedar-nos totalment estàtics davant les injustícies, i retornem a un món on no val la pena lluitar perquè, en realitat, els genocidis continuen perpetuant-se, els superrics mengen bebès i les grans potències mundials incrementen i faciliten la seva activitat contaminant.

Aquesta és la idea entorn el concepte d'evasió participativa, que funciona com a via d'escapament per aquells que desitgen continuar pensant en un món diferent, però que no troben sentit en actuar per aconseguir-lo.

No pretenc pas dir que la nostra tasca com agents culturals no tingui sentit, ni que només serveixi de consol davant de la degradació del món. Crec que, per a una part de la població, sí que tenim aquest impacte (que en cap cas jutjo com a negatiu), però també crec que, enmig de l'allau, cal recordar-nos que cultivar espais per fomentar el pensament crític sí que genera acció i que fer-ho de forma conjunta la multiplica. Decideixo creure-ho perquè ho veig gràcies al fet que, des del nostre projecte editorial, a vegades aconseguim palpar l'impacte real d'allò que publiquem.

Les xerrades, taules rodones, grups de lectura i activitats culturals diverses poden ser una bona eina de foment del pensament crític, però també hem de prendre consciència que la sobresaturació de l'agenda comporta el risc d'acabar en una bombolla contemplativa d'autoconsum que pot dissociar l'activisme de la veritable acció

La necessitat de constant de crear activitats de debat i assistir-hi no deixa de ser també una forma d'evasió que ens allunya de la urgència d'actuar

Un bon exemple és el de Fàtima Saheb i el seu llibre *Mares Migrants* (Jande Editorial, 2025). A través dels seus poemes veiem situacions de violència i racisme estructural en espais públics, en l'administració, a l'escola, al metge... però també reconeixement, homenatge i amor cap a allò que som i d'on venim. L'emoció d'omplir auditoris amb desenes d'alumnes d'institut, molts dels quals tenen família migrant, i que surti Fàtima Saheb a recitar a l'escenari, la presència del seu discurs en un espai educatiu en el qual molts alumnes no solen sentir-se representats de forma plena, això és un impacte real.

Altres exemples clars són els esdeveniments d'altres iniciatives interessantíssimes i, sovint, impulsades per joves, en les quals hem pogut participar en els darrers dos anys, com la Fira Itinerant del Llibre Migrant (Filmig) i la JAN Experience, que organitza l'Associació de Joves Afrodescendents de Catalunya. Tenen en comú que estan plenes d'energia, que estan vehicula- des des del mateix col·lectiu migrant –en el cas de la Filmig- o per joves negres, en el cas de JAN Experience, que no han rebut massa atenció dels mitjans de comunicació, però que també són impactes reals, i ben potents.

Per tant, la reflexió optimista i conscient a la qual vull arribar és que els espais que generen pensament crític sí que poden ser objecte de consum pels qui busquen evasió participativa, i que està bé detectar-ho i assumir-ho. Però cal tenir present que la nostra tasca continua sent necessària i positiva més enllà, i que no hem de caure ni deixar-nos portar per la decepció del miratge perquè és així, fent el que fem, que aconseguirem que el pensament s'activi per canviar les coses i enriquir les peces del trencaclosques que ens configura com a societat. ●

EL RELAT DE **LAIA MARIMON GALAN**
ILLUSTRACIÓ: **ANA DE TORO GASPAR**

I una més per tu, Marieta

ixí, talment com sonen les campanes ara, encara me'l veig estirant la corda i dient *veus Marieta? S'ha d'estirar fort, ben fort.* I, clonc! *Veus Marieta, tres vegades i amb força!* I jo assentint tot i el girament de cap de tant de soroll.

El dia que ens casàvem va pujar tota la comitiva al campanar i el meu home hi va estar ben bé una hora tocant les campanes. *Que ho escolti tothom! Que sàpiguen que ens hem casat, Marieta!* I vinga repic de campanes. Jo estava feliç d'estar-me de núvia, no et pensis, però hauria preferit sentir-ho des de baix, com un repic feliç que s'emporta l'aire, i no des de dins, com un tro eixordador que enceta la tempesta. *Que ho escolti tothom, Marieta!*

Aquella mateixa nit vam instal·lar-nos a la casa del costat de l'església on el meu home s'havia fet posar un rellotge de sorra per poder controlar el temps que tenia entre hores. La primera hora que va anar a tocar després del casament van ser les dotze de la nit i em va fer anar amb ell. Em va agafar de la mà i em va dur corrents escala amunt fins a les campanes. Clonc, clonc, clonc... *Ja veus Marieta, amb força, mira, mira!* Clonc! En arribar a la dotzena campanada, el meu marit va dir: *I una més per tu, Marieta!* I va picar una tretzena. Clonc!

L'endemà, en llevar-me, el meu marit ja no era a casa i vaig posar-me a organitzar el rebost fent una llista de tot el que em caldria comprar. Abans de sortir cap al mercat vaig veure que al rellotge de sorra s'escolava el darrer polsim i vaig esperar que sonessin les campanes. Van picar les nou i de cop: *Una més per tu, Marieta!*, vaig sentir de lluny, i clonc! Em vaig posar tota vermella. Del portal del costat, una dona va sortir corrents, aferrant-se el mocador al cap. *Sí que m'he llevat tard avui! Ja se m'han fet les deu!*, em va dir. I jo vaig abaixar el cap i vaig ajuntar les mans en senyal de disculpa que, com pots pensar, ella no devia saber interpretar. Més endavant, vaig ensopegar amb una fila de nens que corrien en adonar-se que feien tard a escola. Vaig pensar a girar cua i tancar-me a casa, responsable com em sentia de les presses del poble.

A les deu va tornar a passar: deu campanades i de cop, una més. Per tu, Marieta!, podia sentir dins el meu cap, i el poble continuava descol·locat. El correu semblava haver arribat una hora més tard i els visitants que venien d'altres pobles no s'enteni amb els qui els esperaven.

Quan va arribar el meu home per dinar, vaig posar-li el plat a taula i em va mirar amb uns ulls que em van fer esgarri-

far de tan profunds que em semblaven. *Marieta, quin plat, quin goig, no puc esperar a dir-ho a tothom.* I jo que ja no volia fer res per por que ell ho anés a picar.

En tornar al campanar per tocar les tres de la tarda, va picar una campana més per mi i una més pel meu dinar. *Per la millor cuinera del poble! Marieta!* I clar, ja et pots imaginar, en lloc de les tres, de cop eren les cinc. I jo, que era al terrat estenent la roba, vaig veure unes dones corrent, un home que picava a l'altre perquè s'aixequés de pressa de la migdiada, i els nens, de nou, corrent cap enfora de l'escola i el professor corrent darrere desorientat. Per què havia de saber tothom de mi i del meu dinar?

Al vespre jo ja tenia una esgarrifança per tot el cos i el meu home m'ho devia notar perquè em va agafar i em va dir: *Vine.* I em va agafar fort i em va fer seva, i de cop les campanes semblava que picaven dins meu, amb força, com el batall pica contra el llavi de la campana. *Així, Marieta, amb força!* I el meu home, vermell, empenyent, i jo, blanca, contant campanes. A la darrera es va separar de mi perquè s'escolava el darrer polsim del rellotge de sorra i va sortir corrent cap al campanar. Vaig quedar a llit bategant al ritme que m'havia posat a dins el meu home i de sobte s'hi van compassar les campanes: una, dues, tres, deu, onze, dotze, tretze, catorze, vint, quaranta...

Com un repic a sometent, tot el poble va saltar del llit i va baixar a la plaça. El meu cos no deixava de bategar i les campanes m'exposaven. Em semblava que a cada campana el meu marit explicava el que havíem fet, a cada campana queia un tros de les parets de la nostra cambra i em veia nua, davant de tot el poble. I les campanes clonc i clonc. I el poble *què passa?, què passa?* I el meu marit *Marieta, Marieta!* I jo córrer que córrer, sense mirar enrere.

El que va passar després m'ho ha explicat la meua mare quan ve fins aquí a veure'm i a portar-me dolços. Es veu que el meu home no va deixar de tocar en tota la nit i al capdavall van pujar a buscar-lo i se'l van trobar cridant el meu nom. El van fer portar davant d'un jutjat de guàrdia.

Quan el van tancar, el poble es va quedar sense campanes, però diuen que a les lleixes de la cel·la, el meu home continua tocant rigorosament cada hora les campanes i que sempre n'afegeix una més. *I una més per tu, Marieta,* diuen que diu. I jo, ja veus, ara em faig dir Maria. ●

AVE FÉLIX

AVE FELIX

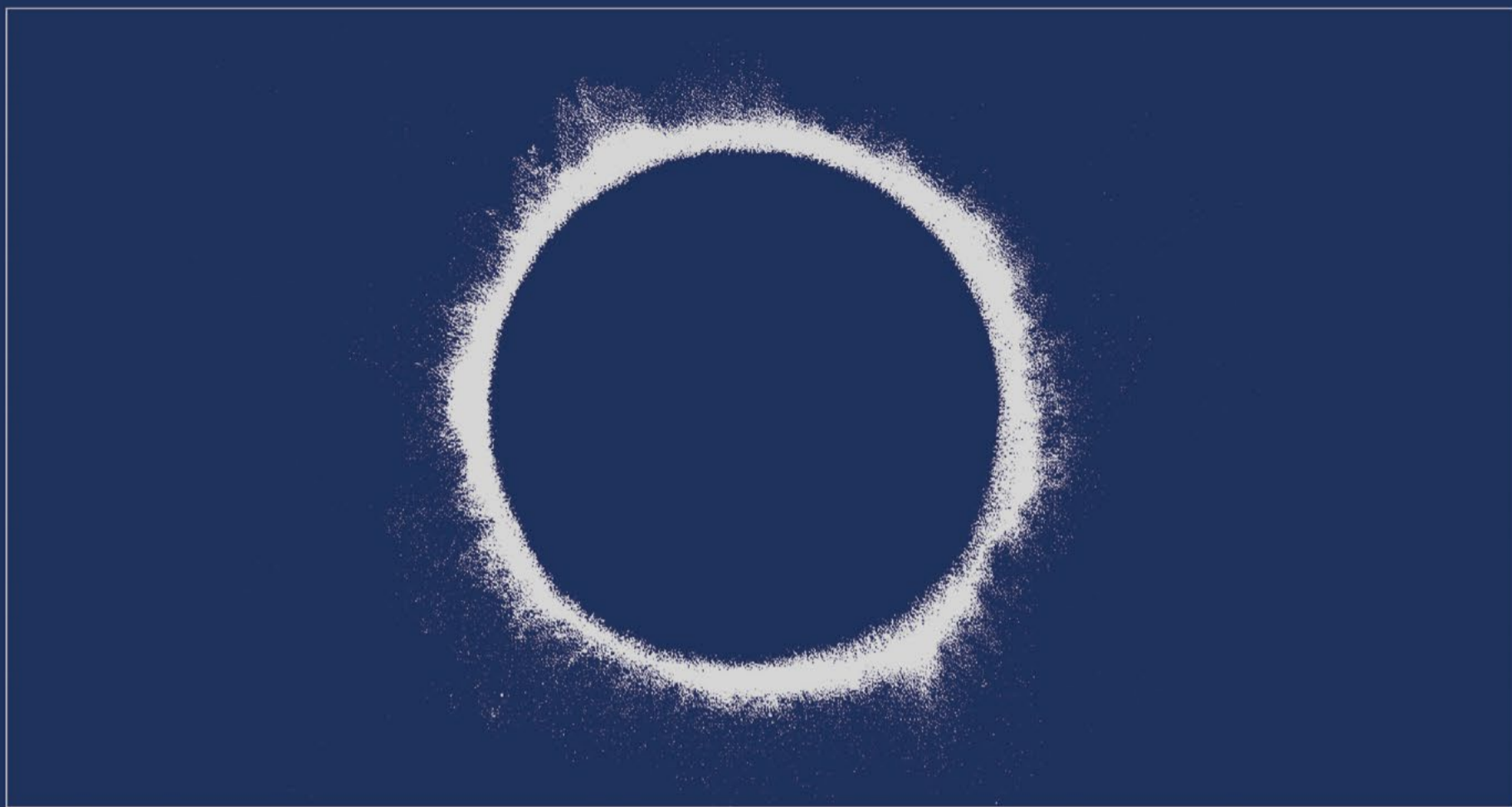
ROGER PELÀEZ

EVIN COLLIS

Catalunya Mira al Cel

El 12 d'agost de 2026, Catalunya viurà un esdeveniment històric: un eclipsi solar total visible des del sud del territori i parcial al nord, un fenomen astronòmic excepcional que no es pot observar des de fa més d'un segle. Durant poc més d'un minut, la Lluna cobrirà completament el sol a les zones de totalitat, convertint el dia en nit, mentre que a la resta del país l'ocultació serà molt elevada i permetrà igualment contemplar un esdeveniment poc freqüent i d'un gran interès científic. Més enllà de l'espectacle visual, l'eclipsi representa també una oportunitat única per apropar l'astronomia i la recerca científica a la ciutadania, i per compartir un moment col·lectiu d'observació, aprenentatge i convivència al voltant d'un dels fenòmens més fascinants del nostre cel.

Eclipsi Solar Total

L'observació de l'eclipsi s'ha de fer sempre amb ulleres especials homologades

eclipsicatalunya.cat

Generalitat
de Catalunya

El Govern de
Tothom

12 d'agost 2026

SOTA FOCUS

4-15

El fons proisraelià KKR és accionista de la productora d'“Eufòria” i el Benidorm Fest

TV3, À Punt i TVE han destinat 60 milions d'euros a Mediawan des de 2020, quan aquest grup audiovisual va passar a ser propietat del fons estatunidenc que inverteix en ciberintel·ligència a Israel i en el negoci immobiliari als territoris ocupats palestins.

Els festivals Sónar, Viña Rock i FIB són alguns dels precedents de boicot a KKR, amb diferents desenllaços.

SOBIRANIES

16-21

Formar una sexualitat sana i plaent en temps de pantalles i polarització.

22-23

La vida secreta dels rius intermitents.

24-25

Pirineu, paisatge consumit contra paisatge viscut.

26-27

La reinserció social, condemnada a les presons.

28-29

Laura Schenzer, secretària executiva de la Federació Uruguaiana de Cooperatives d'Habitatge.

30

Per al dolor, oli de pericó.

LA CENTRAL

32-33

La flotilla persistent.

INTERNACIONAL

34-37

Plantar cara al mercadeig agroalimentari al Brasil.

38-41

IA a Àfrica, un nou colonialisme en forma d'exploració laboral.

L'ENTREVISTA

42-47

Noelia Ramírez, escriptora: “El periodisme cultural és un món de castes, ningú no hi esperava una persona de barri”.

IDEARI

48-53

Estimar sota els arbres o la memòria afectiva de les comunitats.

54

Patti Smith, el poder de la gent i de l'art.

55-57

Les “coses lleus” de Carmelina Sánchez-Cutillas.

58-59

Pensament crític o evasió participativa?

60-61

Relat: “I una més per tu, Marieta”.